

Lassi Lintunen

Kansallispuistojen kehitys Keski-Suomessa

Pro gradu -tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

13.10.2017

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Lassi Lintunen	
Työn nimi – Title Kansallispuistojen kehitys Keski-Suomessa	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
<p>Kansallispuistojen perustaminen on keskeinen osa luonnonsuojelun historiaa Suomessa. Tarkoitukseni on selvittää kansallispuistojen kehitystä ja erityisesti niiden perustamisprosessia Keski-Suomessa. Tutkimuksessa keskitytään Pyhä-Häkin, Salamajärven, Isojärven ja Leivonmäen kansallispuistoihin. Lähestymistapani pohjaa ympäristöhistoriaan, eli otan huomioon tutkimuksessa ihmisen ja ympäristön suhteen. Ensimmäiset kansallispuistot perustettiin Suomeen vuonna 1938. Ensimmäinen keskisuomalainen kansallispuisto (Pyhä-Häkki) perustettiin vuonna 195, seuraavat vasta 1980-luvulla. 1950- ja 1970-lukujen välillä kansallispuistojen hoito, kehittäminen ja suunnittelu olivat huonolla tolalla, sillä kansallispuistoja hallinnoinut metsähallitus toimi samaan aikaan myös metsätalouden parissa. 1970-luvulla luonnonsuojelujärjestöt alkoivat vaatia uusia kansallispuistoja.</p> <p>Kansallispuistokomitean mietinnössä 1976 ehdotettiin 42 uutta kansallispuistoa sekä useita laajennuksia. Lopulta perustettiin kompromissiratkaisuna vain 17 kansallispuistoa. Keski-Suomeen Leivonmälle ehdotettu Rutajärvi-Haapasuon kansallispuisto peruuntui. Salamajärven ja Isojärven kansallispuistot perustettiin ja Pyhä-Häkkiä laajennettiin. Erityisesti Rutajärvi-Haapasuon ja Isojärven kansallispuistoja vastustettiin niin metsäteollisuudessa kuin metsähallituksessa vedoten kansantaloudellisiin vaikutuksiin ja työllisyyteen. Vuonna 1956 perustettuja kansallispuistoja, kuten Pyhä-Häkkiä ei vastustettu lähes ollenkaan verrattuna aiheesta seuranneeseen vastustukseen 1970-luvulla. Puistoja perustamista taas perusteltiin luonnonsuojelulla ja matkailulla. Matkailulla pyrittiin lievittämään kritiikkiä työpaikkojen menetystä kohtaan. Keski-Suomen kansallispuistojen kehitystä tarkastelemalla saa hyvän kuvan siitä, miten kansallispuistoja vastustettiin ja kannatettiin sekä siitä kuinka pitkä prosessi niiden perustaminen voi olla. Lisäksi voidaan nähdä kuinka luonnonsuojelu kehittyi siirryttäessä suojelemaan vanhojen metsien sijasta suurempia ja monipuolisempia kokonaisuuksia. Esimerkiksi kansallispuistot käsittivät suoalueita, joita ei aiemmin arvostettu.</p>	
Aika – Month and year 10/2017	Sivumäärä – Number of pages 72
Asiasanat – Keywords Ympäristöhistoria; Kansallispuistot; Ympäristönsuojelu; Luonnonsuojelu; Metsähallitus	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

Kansallispuistojen kehitys Keski-Suomessa	1
1. Johdanto	5
1.1 Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset	5
1.2 Lähdeaineistot ja metodit	6
1.3. Aiempi tutkimus ja aiheeseen liittyvä kirjallisuus	10
1.4. Kansallispuistot, Metsähallitus ja metsäteollisuus	12
1.5 Tutkielman rakenteesta	16
2. Luonnonsuojelu ja kansallispuistot	17
2.1. Luonnonsuojeluaatteen tulo Suomeen/ajatus kansallispuistoista.....	17
2.2 Kansallispuistoverkoston laajentaminen	18
2.3 Metsäteollisuus ja luonnonsuojelu vastakkain	21
2.4 Luonnonsuojelun kehittyminen ja kansallispuistojen kehittyminen	24
2.5 Mistä idea kansallispuistoista saapui Suomeen?	25
3. Pyhä-Häkin kansallispuisto	27
3.1 Pyhä-Häkin kansallispuiston perustaminen.....	27
3.2 Kansallispuiston perustamisen ja laajentamisen välinen aika	28
3.3 Pyhä-Häkin laajentaminen	32
3.4 Pyhä-Häkin vastustus ja kannatus sekä perustamisen prosessi	33
4. Salamajärven kansallispuisto	35
4.1 Ennen kansallispuiston perustamista.....	35
4.2 Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan kansallispuistojen kehittämissuunnitelma 1973 ja kansallispuistokomitean mietintö 1976.....	37
4.3 Salamajärven pitkä prosessi kansallispuistoksi	41
5 Isojärven kansallispuisto ja Rutajärvi-Haapasuon kansallispuistohanke	43
5.1 Kansallispuiston perustaminen.....	43
5.2 Kansallispuiston perustamisen puolesta ja vastaan	45
5.3 Rutajärven-Haapasuon kansallispuistohanke	46
5.4 Kritiikkiä hankkeelle ja puiston perustamisen lykkäytyminen.....	47
6. Vertailua Keski-Suomen kansallispuistojen perustamisesta	51
6.1 Keski-Suomeen kansallispuistoja eri aikoina.....	51
6.2 Perusteluja kansallispuistojen puolesta	52
6.3 Perusteluja kansallispuistoja vastaan ja metsähallituksen toiminta.....	53
6.4 Keski-Suomen kansallispuistot verrattuina muihin Suomen kansallispuistoihin.....	55

6.5 Miten lähdeaineistoissa käsiteltiin kansallispuistoja?	57
7. Keski-Suomen kansallispuistot osana luonnonsuojelun kehitystä	58
Lähteet.....	65
Alkuperäislähteet.....	65
Lähdekirjallisuus	67
Internetlähteet.....	71

1. Johdanto

1.1 Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani aiheena on Kansallispuistojen kehitys Keski-Suomessa. Käsittelen tässä tutkielmassa Pyhähäkin, Isojärven, Salamajärven ja Leivonmäen¹ kansallispuistoja. Keskeisimmät tutkimuskysymykseni ovat, minkälainen prosessi kansallispuistojen perustaminen Keski-Suomessa oli ja mikä oli metsähallituksen rooli kansallispuistojen syntymisessä. Lisäksi tärkeässä osassa on kansallispuistojen perustamiseen liittyvä päätöksenteko. Millainen rooli luonnonsuojelulla oli kansallispuistojen perustamisessa? Kuinka pitkä prosessi kansallispuiston perustaminen oli? Tutkimuskysymyksenäni on myös se, oliko kansallispuistojen perustamisen syy luonnonsuojeleminen vai yritettiinkö samalla päätöksillä saada taloudellista hyötyä (muun muassa matkailu). Mitkä perusteet kansallispuiston perustamiselle olivat? Millä perusteilla kansallispuistoa vastustettiin? Miten Metsähallituksessa asiaan suhtauduttiin? Kansallispuistojen perustaminen on valtion harjoittamaa luonnonsuojelua, joten käsittelen metsähallituksen asiakirjojen lisäksi myös joitakin lakeja² ja ministeriöiden kirjeitä metsähallitukselle. Miten valtion toiminta vaikutti kansallispuistoihin ja metsähallitukseen.

Tässä tutkielmassa tarkastelen kansallispuistojen perustamista Keski-Suomessa erityisesti neljän kansallispuiston kannalta; Pyhähäkin, Salamajärven, Isojärven ja Leivonmäen (Rutajärvi-Haapasuon). Olen jättänyt joitakin Keski-Suomessa sijaitsevia puistoja pois tästä tutkielmasta, koska ne perustettiin paljon myöhemmin ja niiden perustamisprosessi poikkesi käsittelemistäni puistoista. Aiheeni tuo uudenlaisen näkökulman historiantutkimukseen, sillä kansallispuistojen perustamista juuri Keski-Suomen alueella ei ole liiemmin tutkittu. Tutkimukseni on eräänlainen yhdistelmä ympäristöhistoriaa ja hallintohistoriaa. Ympäristöhistoria ylipäänsä on pieni historian osa-alue, jota on kyllä tutkittu, mutta suurta ”muotia” siitä ei ole koskaan tullut. Ympäristö on keskeinen osa jokaisen ihmisen elämää tavalla tai toisella. Vaikka kansallispuistot saattavat olla kaukaisia asioita joillekin ihmisille, asiaa tulee silti tutkia. Kansallispuistojen perustamisen tutkiminen on myös ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksen tutkimista, sillä kansallispuistot ovat valtiollista luonnonsuo-

---

¹ Leivonmäen kansallispuisto perustettiin vuonna 2003, mutta 1970–1980-luvuilla sitä yritettiin perustaa nimellä Rutajärven-Haapasuon kansallispuisto. Tuolloin hanke ei kuitenkaan toteutunut.

² Kaikki kansallispuistot perustetaan omilla laeillaan.

jelua. Luonnonsuojelua on tutkittu historiassa vähän, ja monissa tutkimuksissa luonto ja ympäristö on nähty lähinnä talouden kannalta.

Aiheeni on tärkeä myös sen takia, että se on ajankohtainen. Ympäristöasiat ovat nyky-aikana paljon julkisuudessa ja niillä tehdään politiikkaa. Luontoon ja ympäristöön liittyviä aiheita on ollut esillä 1970-luvulta lähtien. 1970- ja 1980-luvulla julkisuudessa oli esillä esimerkiksi Kojjärvi-liike ja sen toimet Kojjärven suojelemiseksi ja muu ympäristönsuojeluun liittyvä aktivismi. Luonnonsuojelijoiden ja metsänomistajien välille syntyi kiistoja pitkin 1970- ja 1980-lukuja, esimerkiksi vesakkojen ilmamyrkytyksistä Hattuvaarassa.³ Erilaiset aktivistit ottivat kantaa moniin luontoon liittyviin asioihin ja ryhtyivät jopa suoraan toimintaan. Esimerkiksi vuonna 1987 perustetun Vihreän liiton perustalla oli radikaali luonnonsuojelu. Kansallispuistojen perustamisen takana ollutta luonnonsuojelua ei voida välttämättä kutsua kovin radikaaliksi aktivismiksi. Vasta 1980-luvulla luonnonsuojelijat alkoivat käyttää radikaalimpia keinoja kuten metsätyömaiden häirintää ajaessaan asiaansa.

1.2 Lähdeaineistot ja metodit

Tutkielmassani yhdistän ympäristö- ja hallintohistorian näkökulmia, lähestymistapoja ja metodeja. Tällä tarkoitan sitä, että aiheeni linkittyy osittain ympäristöhistoriaan ja myös osittain hallintohistoriaan. Ympäristöhistorian päämääränä on tutkia ihmisen ja luonnon suhdetta historiallisessa perspektiivissä.⁴ Hallintohistoria taas tutkii hallinnon rakenteita, toimintatapoja ja muodostumista. Kansallispuistojen perustamisen tutkiminen kuuluu ympäristöhistoriaan, sillä yksi kansallispuistojen tarkoituksista on suojella arvokasta luontoa. Toisaalta tutkimukseni on myös hallintohistoriaa, sillä tutkin hallintoa kansallispuistojen takana.

Metodini on pääasiallisesti kirjeiden sisällön analysointi. Alkuperäislähteinä ovat Jyväskylän hoitoalueen luonnonsuojelusuunnitelmat (1968–1981) ja saapuneet kirjeet, Saarijärven hoitoalueen saapuneet kirjeet (1952–1979), hakkuukiellot ja Pyhä-Häkin valtionpuiston maanhankintaan liittyvät asiakirjat. Lisäksi alkuperäislähteisiin lukeutuvat Kivijärven hoitoalueen saapuneet kirjeet ja erikoismetsiin liittyvät asiakirjat. Hoitoalueille saapuneet kirjeet sisältävät paljon kirjeenvaihtoa Maa- ja metsätalousministeriön, Metsähallituksen, Metsähallituksen Etelä-Suomen piirikuntakonttorin ja Metsähallituksen hoitoaluei-

---

³ Roiko-Jokela 2003, 44

⁴ Hughes 2001, 24

den välillä. Pysin näiden aineistoja analysoimalla saamaan kuvan, minkälainen prosessi kansallispuiston perustaminen oli. Kirjeiden diaarien pohjalta pyrin hahmottamaan, mitä kaikkea Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen tehtäviin kuului. Saapuneita kirjeitä tutkimalla saa selvän kuvan siitä, mitä asioita metsähallituksen hoitoalueilla käsiteltiin ja miten niissä työskenneltiin. Olen keskittynyt saapuneessa kirjeenvaihdossa erityisesti metsähallituksen ja metsähallituksen piirikonttorien kirjeisiin hoitoalueille. Jyväskylän hoitoalueen kohdalla suurin osa kansallispuistoa käsittelevästä aineistosta on luonnonsuojelusuunnitelmissa, ei saapuneissa kirjeissä, kuten muilla hoitoalueilla. Luonnonsuojelusuunnitelmat sisältävät erilaisten muistioiden ja suunnitelmien lisäksi myös kirjeenvaihtoa ja kaupakirjoja. Lisäksi olen tutkinut hakkuukieltoja sekä maanhankintaan ja -käyttöön liittyviä asiakirjoja.

Lisäksi lähteinäni toimivat kansallispuistokomitean mietinnöt vuosilta 1953 ja 1976. Useat metsähallituksen lähteistä käsittelevät näitä asiakirjoja, joten käytän myös niitä alkuperäislähteinä. Esimerkiksi hoitoalueiden, metsähallituksen ja piirikuntakonttorin välisessä kirjeenvaihdossa kansallispuistokomitean mietintöjä käsitellään paljon. Kansallispuistokomitean mietinnöt ovat valtioneuvoston nimittämien asiantuntijaryhmien esityksiä kansallis- ja luonnonpuistojen perustamisesta ja laajentamisesta.

Tutkijan tulee huomioida tutkiessaan lähdettä se, että lähteellä on jokin tavoite ja sen on suunnattu johonkin tiettyyn tarkoitukseen. Esimerkiksi minun tulee suhtautua Metsähallituksen aineistoihin kriittisesti ja pitää mielessä mitä varten nämä aineistot ylipäänsä ovat olemassa. Historiantutkijan käyttämiä aineistoja ei ole usein suunniteltu historiantutkimuksen käyttöön.

Yksi käyttämäni metodeista on ympäristöhistoria. Ympäristöhistorialla tarkoitetaan historiantutkimusta, jossa tutkitaan ihmisen ja luonnon (tai ympäristön) vuorovaikutusta.⁵ Ympäristöhistoria on ympäristötiede, mutta myös humanistinen tiede, sillä ihmisen toiminnan tutkiminen suhteessa luontoon on etusijalla. Useasti ympäristöhistoria on monitieteellinen suuntaus, jossa eri alojen osaajat tekevät yhteistyötä.⁶ Ympäristöhistoriassa on monia eri suuntauksia kuten ilmastohistoria, metsähistoria ja vesistöhistoria. Myös luonnonsuojelun historian tutkimus voidaan laskea yhdeksi ympäristöhistorian osa-alueeksi. Luonnonsuojelun historian tutkimuksella on juurensa muun muassa Yhdysvalloissa.⁷ Toisaalta luonnonsuojelun historia voi olla myös osa vaikkapa vesistö- tai metsähistoriaa. Osa-

---

⁵ Hollsten 1997, 133; Myllyntaus & Saikku 1999, 17.

⁶ Massa 1994, 25–26.

⁷ Saikku 1991, 310–312.

alueiden tarkka jaottelu ei välttämättä ole kovin tärkeää, sillä monet edellä mainituista osa-alueista saattaa olla päällekkäisiä. Ympäristöhistoriassa on tutkittava luonnonsuojelun historiaa, sillä luonnonsuojelu ei ole mikään uusi ilmiö. Ympäristöä ja luontoa on käsitelty siitä näkökulmasta miten ihminen on tuhonnut ympäristöään tai aiemmin miten ihminen on valjastanut luonnon ja ympäristön omaan käyttöönsä ja saanut siitä itselleen hyötyä. Kuitenkin ihminen on myös suojellut luontoa monilla eri tavoilla. Ihmisen kaikki vaikutus luontoon ei siis ole tuhoamista tai luonnonresurssien riistämistä.

Ympäristöhistoriaa pidetään historian osa-alueena, mutta se on myös historiantutkimuksen menetelmä. Useissa ympäristöhistoriaa käsittelevissä teoksissa ja artikkeleissa ympäristöhistorian sanotaan tutkivan ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Kun nimeän ympäristöhistorian metodikseni, tarkoitan sillä juuri ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen tutkimista. Metodini on siis sisällönanalyysi, joka keskittyy ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen keskittyen samalla hallinnon rooliin (metsähallitus). Ympäristöhistoria ja siihen kuuluva luonnonsuojelun historia ei ole irrallista muusta Suomen historiasta. Eikä ole myöskään kansallispuistojen perustaminen. Kansallispuistot olivat luonnonsuojelun vastaus sotien jälkeen kasvaneelle tehometsätalouden metsien hyväksikäytölle. Jotta kansallispuistojen perustamisen vaatimuksia tai vastustamista voi ymmärtää, täytyy myös ymmärtää historiallinen konteksti, jossa nämä tapahtuivat.

Ympäristön ja ihmisen suhteen tutkiminen ei ole uusi asia ja Suomessa luonnon vaikutusta ihmiseen on tutkittu jo 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Timo Myllyntauksen mukaan vanhin ympäristöhistorian traditio Suomessa on ilmastohistoria, jossa keskityttiin erityisesti katovuosien tutkimiseen.⁸ Myös ympäristökeskustelulla on melko pitkät perinteet Suomessa. Esimerkiksi 1700-luvulla Suomessa keskusteltiin järvenlaskuista, kaskeamisesta ja metsänhakkuista. Vuonna 1802 taas Aleksanteri I antoi käskyn olla kaatamatta Punkaharjun metsiä.⁹ Ympäristökeskustelua on siis käyty hyvin pitkään ja samoin ympäristö ja luontoa koskevia päätöksiä on tehty pitkään. Ympäristöhistorian osalta tutkimus on nykypäivänä siirtynyt luonnon vaikutuksesta ihmiseen juuri päinvastaiseen. Nykyään ympäristöhistoriassa tutkitaan erityisesti ihmisen vaikutusta luontoon.

Ilmo Massa toistaa yleisen lausahduksen siitä, että ”historia on voittajien historiaa”. Hänen mukaansa ympäristöhistorian näkökulmasta moderni historia on luonnonvalloituksen historiaa ja luonto ja ympäristö hävinnyt osapuoli.¹⁰ Ympäristöhistoria pyrkii siis tut-

---

⁸ Myllyntaus 1991b, 321.

⁹ Myllyntaus 1991b, 327.

¹⁰ Massa 1991, 300.

kimaan historiaa näkökulmasta, joka ei ole voittajaosapuolen. Ympäristöhistorian tutkimus on siirtynyt entistä enemmän tutkimaan ihmisen toiminnan vaikutuksia luontoon sen sijaan, että se tutkisi luonnon vaikutusta ihmiseen tai ihmisen meriittejä luonnon valjastamisesta omaksi edukseen. Modernin ympäristöhistorian synty ajoitetaan usein 1970-luvulle, kun tietoisuus luonnosta ja ympäristöstä kasvoi ja ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristölle alkoi tulla enemmän tietoa, josta osa oli todella hälyttävää.¹¹ Näihin samoihin aikoihin monet ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöt alkoivat kehittyä. Modernin ympäristöhistorian voidaan osittain katsoa kehittyneen Yhdysvalloissa ja myöhemmin se on alkanut kasvaa oppiaineena ja historian osa-alueena muuallakin maailmassa. On katsottu, että ympäristöhistorian tutkimus on Euroopassa pirstoutuneempaa kuin Yhdysvalloissa.¹² Ympäristöhistorian tutkimus on alkanut vakiintua ja kasvaa Suomessa erityisesti 1990-luvulta alkaen.¹³

Tutkimusaiheeni on kansallispuistojen perustaminen Keski-Suomessa. Tutkimusaiheeni on ympäristöhistoriaa, koska se linkittyy vahvasti luonnonsuojelun historiaan sekä metsähistoriaan. Kansallispuistojen perustaminen on valtion toteuttamaa luonnonsuojelua ja se on myös metsähistoriaa, sillä tutkimuksessani eri metsäalueiden liittäminen kansallispuistoihin on keskeinen teema. Toisaalta tutkimuksessani on piirteitä, jotka liittyvät muihin myös muihin historian osa-alueisiin. Sivuan esimerkiksi poliittista historiaa ja hallintohistoriaa. Monet ympäristökysymykset ovat nykyään poliittisia, ja eri puolueilla onkin omat ympäristöohjelmansa. Kansallispuistoista ja luonnonsuojelusta ylipäänsä päätetään eduskunnassa. Yhdistän menetelmissäni ympäristöhistoriaa ja hallintohistoriaa, koska keskityn tutkielmassani erityisesti metsähallituksen toimintaan kansallispuistojen perustamisprosessissa. Ympäristöhistoria on usein kuvattu monitieteiseksi¹⁴ ja ympäristöhistoria rikkoo myös historian osa-alueiden rajoja. Tutkimukseni nojaa ensisijaisesti arkistolähteisiin, joihin kuuluu esimerkiksi Metsähallituksen hoitoalueiden luonnonsuojelusuunnitelmia, kirjeenvaihtoa ja viestejä hakkuukieltoihin liittyen. Näissä aineistoissa on tilastoja erilaisista metsätyypeistä, maanlaadusta ja viljelysaloista, jotka voisi nähdä ympäristötieteiden lähdeaineistona. Miellän kuitenkin oman tutkimukseni enemmän humanistiseen historiantutkimukseen kuuluvaksi, kuin ympäristötieteeksi. Jotkut ympäristöhistorian tutkijat ovatkin sitä mieltä, että ympäristöhistoria ei kuulu luonnontieteisiin, vaan se on humanistinen tie-

---

¹¹ Myllyntaus 1991a, 291; Massa 1991, 300; Louekari 2002, 48.

¹² Ruuskanen & Väyrynen 2016, 352.

¹³ Louekari 2002, 58

¹⁴ Myllyntaus 1999, 125.

de.¹⁵ Ilmo Massan mukaan aito ympäristöhistoria taas on eri alojen, kuten ympäristötieteiden ja humanististen tieteiden yhteistyötä.¹⁶

Ympäristöhistorian keskeisin tutkimuskohde on ihmisen ja ympäristön suhde. Ympäristö ja luonto ovat eri käsitteitä. Ympäristö on luontoa laajempi käsite. Ympäristö voi olla rakennettua tai rakentamatonta. Luonto taas on osa ympäristöä. Luonto katsotaan usein rakentamattomaksi ympäristöksi. Myös ympäristönsuojelun ja luonnonsuojelu eroavat toisistaan käsitteinä ja käytännössä. Ympäristönsuojelulla pyritään ehkäisemään ympäristöongelmia tai lieventämään niitä. Luonnonsuojelu taas katsotaan osaksi ympäristönsuojelua ja siinä pyritään erilaisten ekosysteemien ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen.¹⁷ Alun perin luonnonsuojeluun katsottiin lähinnä kuuluvan maisemallisten arvojen ja luonnonmuistomerkkien suojelun. Kuitenkin luonnonsuojeluun liittyi uudempia suuntauksia kuten ilmasto- tai vesistöasiat ja alettiin käyttää enemmän käsitettä ympäristönsuojelu.¹⁸ Tutkielmassani käytän pääosin käsitettä luonnonsuojelu kuvaamaan toimintaa, johon kansallispuistojen perustaminen kuuluu.

Ympäristöhistorian keskeisin tutkimuskohde on ihmisen ja ympäristön suhde. Luonto on ollut ja on edelleen olennainen osa ympäristöämme. Tutkimuksessani on pohjimmiltaan kyse ihmisen ja luonnon suhteen tutkimisesta. Kansallispuistot ovat ihmisten perustamia luonnonsuojelualueita. Metsähallitus koostuu ihmisistä, jotka hallinnoivat kansallispuistoja ja samaan aikaan myös ovat mukana metsäteollisuudessa. Kansallispuistojen perustamista kuvaava prosessi kertoo näistä asioista. Kansallispuistojen perustamisen perustelut ja vastustaminen kertovat ihmisen luontosuhteesta. Vaikka keskityn tutkielmassani hallinnollisiin asioihin, on silti luontosuhde esillä.

1.3. Aiempi tutkimus ja aiheeseen liittyvä kirjallisuus

Monet kansallispuistoja käsittelevät tutkimukset käsittelevät lähinnä kansallispuistoja biologian näkökulmasta esimerkiksi keskittymällä kansallispuistoissa oleviin lajeihin. Osa taas käsittelee aihetta talouden tai matkailun kautta.

Yhtenä tärkeimmistä lähteistäni toimii Minttu Perttulan *Suomen kansallispuistojärjestelmän kehittyminen 1960- ja 1990-luvuilla ja U.S. National Park Servicen vaikutukset*

---

¹⁵ Ruuskanen & Väyrynen 2016, 334.

¹⁶ Massa 1994, 25–26.

¹⁷ Hakala & Välimäki 2003, 28.

¹⁸ *ibid.*

puistojen hoitoon. Tässä tutkimuksessa keskitytään kattavasti kansallispuistojen perustamiseen ja niiden eri aaltoihin.¹⁹ Perttula käsittelee myös aikaa ennen kansallispuistojen laajentamista, erityisesti 1960- ja 1970-lukuja. Tuolloin ihmisten ympäristötietoisuus alkoi laajentua ja erilaisia ongelmia ihmisen ja luonnon välillä alettiin huomioida enemmän. Perttula kertoo tarkasti siitä, kuinka kansallispuistojen hoitoon, kehittämiseen ja hallintoon otettiin entistä enemmän mallia Yhdysvalloista.

Metsähallituksen historiasta ja toiminnasta olen käyttänyt lähteenä erityisesti Antti Parpolan ja Veijo Åbergin teosta *Metsävaltio. Metsähallitus ja Suomi 1859–2009*. Teoksen loppuosassa kerrotaan tarkasti metsähallituksen toiminnasta kansallispuistojen perustamisen yhteydessä ja sen suhtautumisesta luonnonsuojeluun ja kansallispuistoihin. Teos on tärkeä lähde tutkielmassani, sillä suurin osa alkuperäislähteistäni on metsähallituksen asiakirjoja. Lisäksi yksi tutkimuskysymyksistäni keskittyy metsähallituksen toimintaan kansallispuistojen perustamisessa ja kehityksessä. Myös Teijo Rytterin teos *Metsän haltija: metsähallituksen yhteiskunnallinen vastuu vuosina 1859–2005* käsittelee tiiviisti metsähallituksen historiaa. Rytteri on kuvannut tarkasti tutkimukselleni tärkeää 1970-lukua, jolloin uusia ehdotuksia kansallispuistoverkoston kehittämisestä alkoi tulla. Siitä kuvastuu metsähallituksen kannat kansallispuistojen perustamiseen sekä myös metsäteollisuuden ja politiikkojen vastustus. Metsähallitusta, valtionmetsien käyttöä ja tehometsätaloutta käsittelee myös Antti Parpolan väitöskirja *”Uinuvat metsävaramme käytön piiriin”. Valtionmetsien käytön suuri murros 1939–1970*. Väitöskirjassa ei ole suoraan aiheena kansallispuistot, mutta siinä kuvataan metsähallituksen toimintaa metsätalouden parissa ja ajatuksia metsien moninaiskäytöstä ja päällekkäiskäytöstä. Metsätalous täytyy huomioida kansallispuistoja tutkittaessa, sillä kansallispuistoja vastustettiin usein juuri metsätalouden lähtökohdista.

Olen käyttänyt lähteinäni myös ympäristöhistoriaa käsitteleviä artikkelikokoelmia. Heikki Roiko-Jokelan toimittamat artikkelikokoelmat *Luonnon ehdoilla vai ihmisten arvoilla? Polemiikkia metsien suojelusta 1850-luvulta 1990-luvulle* (1997) ja *Metsien pääomat. Metsä taloudellisena, poliittisena, kulttuurisena ja maailmiönä keskiajalta EU-aikaan* (2005) sisältävät useita artikkeleita, joissa käsitellään kansallispuistoja ja luonnonsuojelua. Lisäksi Heikki Roiko-Jokelan toimittama teos *Ihminen ja metsä – kohtaamisia arjen historiassa 1-2* (2012) on auttanut hahmottamaan ihmisen ja ympäristön suhdetta. Siinä on myös esitetty tiiviisti tietoja eri kansallispuistoista ja muista luonnonsuojelualueista.

---

¹⁹ Kansallispuistojen perustamisen ensimmäinen aalto tapahtui vuonna 1938, toinen vuonna 1956 ja kolmas vuonna 1982.

Käytän tutkimuksessani lähteinä myös joitakin englanninkielisiä teoksia, jotka käsittelevät ympäristöhistoriaa. Esimerkiksi Joseph M. Petullan *American Environmental History (2nd ed., 1988)* käsittelee laajasti amerikkalaista ympäristöhistoriaa ja sivuaa kansallispuistojen perustamista Yhdysvalloissa. Olen myös käyttänyt lähteenäni Donald Worsterin teoksia ja hänen toimittamiaan artikkelikokoelmia kuten *The Ends of The Earth. Perspectives on modern environmental history (1988)* ja *Nature's Economy. A History of Ecological ideas (1977)*.

Metodikirjallisuutena ja ympäristöhistorialliseen näkökulmaan käytän työssäni muun muassa Ilmo Massan teosta *Toinen ympäristötiede (1998)* ja Massan toimittamaa teosta *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen (2014)*. Ympäristöhistoriasta metodina ja historian osa-alueena kertoo napakasti *Historiallisen aikakauskirjan* numerossa 4/1991. Siinä useampi eri historioitsija kuten Ilmo Massa, Timo Myllyntaus ja Mikko Saikku kirjoittavat ympäristöhistoriallisesta tutkimuksesta. *Artikkelikokoelmassa Työkalut riviin. Näkökulmia yleisen historian tutkimusmenetelmiin (1997)* sisältää Laura Hollstenin kirjoittaman artikkelin *Ympäristöhistoria – monitieteinen näkökulma menneisyyteen*, jossa käsitellään ympäristöhistorian kehitystä ja tutkimuskenttää. Olen käyttänyt myös monia englanninkielisiä kirjoja, jotka käsittelevät ympäristöhistoriaa metodina. Esimerkiksi Timo Myllyntauksen ja Mikko Saikun toimittama artikkelikokoelma *Encountering the Past in Nature. Essays in Environmental History (1999)* ja Timo Myllyntauksen toimittama *Thinking through the Environment. Green Approaches to Global History (2011)* ovat lisänneet tietämystäni ympäristöhistorian tutkimuksesta.

1.4. Kansallispuistot, Metsähallitus ja metsäteollisuus

Metsähallitus vakinaistettiin Suomessa vuonna 1859. Tätä ennen autonomisessa Suomessa oli perustettu väliaikainen metsänhoitolaitos vuonna 1851.²⁰ Suomen metsiin oli jo 1800-luvun alkupuolelta kohdistunut kasvavia paineita. Metsäteollisuus oli alkanut pikku hiljaa kasvaa Suomessa, samoin kuin muutkin teollisuuden alat. Esimerkiksi raudan tuottamiseen tarvittiin suuria määriä puuta.²¹ Tämän takia metsävaroihin alettiin kiinnittää huomiota entistä enemmän. Metsähallituksen perustamisen taustalla oli nimenomaan huoli metsien

---

²⁰ Parpola & Åberg 2009, 14

²¹ Parpola & Åberg 2009, 17

riittävydestä ja kasvavasta puunkäytöstä²² Nykyään Metsähallitus on valtion liikelaitos, joka on maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa. Sen tehtävinä on hoitaa, käyttää ja suojella valtion maa- ja vesiomaisuutta. Metsähallitus määrittelee itsensä liikelaitokseksi joka ”tuottaa luonnonvara-alan palveluja monipuoliselle asiakaskunnalle kansalaisista suuryrityksiin. Toimintamme perustuu valtion maa- ja vesialueiden asiantuntevaan ja yhteistyöhakuiseen käyttöön.”²³

Metsähallituksen hallinnassa on noin kolmannes Suomen pinta-alasta.²⁴ Metsähallitus vastaa myös kansallispuistoista. Metsähallituksen tehtävä on huolehtia sen hallinnassa olevista alueista, tuottaa omistajalleen eli Suomen valtiolle voittoa, mutta samalla sen tehtäviin kuuluu myös ”ekologisten arvojen säilyttäminen” eli siis luonnonsuojelu.²⁵ Siitä on väitelty paljon onko metsähallituksen ensisijainen tehtävä voiton tuottaminen metsäteollisuuden kautta ja kuinka tärkeää luonnonsuojelu esimerkiksi on metsäteollisuuteen verrattuna. Edellisessä kappaleessa esitetty metsähallituksen nettisivuilta lainattu esittely metsähallituksen toiminnasta antaa kuvan luonnon käyttämisestä ihmisen hyväksi. Kuuluuko luonnonsuojelu näihin ”luonnonvara-alan palveluihin”? Kansallispuistot voi toki nähdä eräänlaisena metsähallituksen tarjoamana palveluna, mutta luonnonvara – käsitteen käyttö tuo enemmän mieleen teollisuuden tarpeet. Metsähallituksen nettisivuilla on toki oma osionsa luonnonsuojelulle ja luonnossa liikkumiselle, mutta liiketoiminta on myös esillä selvästi. Nykyään siis vaikuttaa siltä, että metsähallitus osallistuu metsäteollisuuteen ja samalla myös luonnonsuojeluun hallinnoidessaan muun muassa kansallispuistoja. Käsittelen myöhemmissä luvuissa enemmän metsähallituksen suhtautumista luonnonsuojeluun kansallispuistojen perustamisen aikana (1950-luvulla ja 1970–80-luvuilla) samaan aikaan kun se toimi aktiivisesti metsäteollisuuden parissa.

Suomessa metsätalous on pitkään ollut tärkeä elinkeino.²⁶ Metsät nähtiin Suomessa pitkään paikkana, josta saa resursseja teollisuuden käyttöön. Erilaisia toimia metsien suojelemiseksi on tehty pitkään, mutta nämä toimet ovat usein olleet paikallisia ja huolena se, riittääkö puuta nimenomaan teollisuuden käyttöön. Ilmo Massa kuvailee 1900-luvun alun Suomea metsäsektoriyhteiskunnaksi, jossa pitkään pidettiin metsäteollisuuden etua samalla myös kansallisena etuna.²⁷ Vielä nykyäänkin metsäteollisuus on yksi merkittävimmistä teollisuuden aloista Suomessa, vaikka sen merkitys on laskenut. Metsäteollisuudella on

---

²² Rytteri 2006, 18

²³ Esittelyteksti Metsähallituksen nettisivujen etusivulta

²⁴ Rytteri 2006, 6

²⁵ Parpola & Åberg 2006, 429

²⁶ Laitinen 2012, 19

²⁷ Massa 1994, 107–108.

ollut Suomessa ongelmia luonnonsuojelun suhteen. Useita luonnonsuojelualueita on vastustettu vetoamalla metsäteollisuuden tärkeyteen ja sen tuomiin työpaikkoihin. Joitakin kansallispuistoja on myös vastustettu tällä perusteella. Esimerkiksi osaa tutkielmassani käsitellyistä kansallispuistoista on vastustettu metsäteollisuuden (ja metsähallituksen) toimesta. Myös muilla alueilla Suomessa on vastustettu kansallispuistoja. Urho Kekkosen kansallispuiston perustamisen yhteydessä hakkuita vaadittiin puiston alueen sijasta lähialueilla työpaikkojen säilyttämiseksi.²⁸

Metsähallitus on ollut yksi tärkeimpiä toimijoita Suomen metsätaloudessa, sillä sen hallinnassa on suurin osa valtion metsistä. Metsähallituksen tehtäviin on kuitenkin alkanut tulla luonnonsuojeluun liittyviä asioita, ja Metsähallituksen on myös tarvinnut muuttua vihreämpään suuntaan. Metsähallituksella on ollut keskeinen rooli luonnonsuojelualueiden, kuten kansallispuistojen perustamisesta Suomessa. Sen vastuulla on myös kansallispuistojen hoitaminen ja hallinto. Nykyään kaikki Suomen kansallispuistot ovat Metsähallituksen alaisuudessa. Kaikki Metsäntutkimuslaitoksen alaisuudessa olleet kansallispuistot Kolin kansallispuistoa lukuun ottamatta siirtyivät Metsähallituksen alaisuuteen vuonna 2000.²⁹ Kolin kansallispuisto siirtyi taas Metsähallituksen alaisuuteen vuonna 2008.

Metsähallitus jakautui ennen piirikuntakonttoreihin, joista Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen piirikuntakonttorit ovat tutkimukseni kannalta olennaisia. Etelä-Suomen piirikuntakonttori sijaitsi Kuopiossa ja sen alaisuudessa oli koko ”Etelä-Suomi”. Länsi-Suomen piirikuntakonttori oli yksi Etelä-Suomen piirikuntakonttorin edeltäjistä. Jyväskylän hoitoalue, Saarijärven hoitoalue ja Kivijärven hoitoalueet olivat Etelä-Suomen piirikuntakonttorin alaisuudessa. Piirikuntakonttoria johti piirikuntapäällikkö. Hoitoaluetta taas johti alue-metsänhoitaja. Hoitoalueelta raportoidaan piirikuntakonttoriin ja Metsähallitukseen. Näihin raportoitavat asiat voivat olla hyvin arkipäiväisiä kuten erilaisia lausuntoja, kauppakirjoja, laskuja ja myyntilupia. Esimerkiksi puun myymisestä lähetettiin myyntilupapyyntö piirikuntakonttoriin. Myös erilaiset luonnonsuojelualueisiin ja kansallispuistoihin liittyvät kirjeet liikkuvat Metsähallituksen eri tasojen väliä. Metsähallituksesta esimerkiksi ilmoitettiin joku asia piirikuntakonttorille, joka välitti asian taas hoitoalueille. Myös maa- ja metsätalousministeriö oli osana Metsähallituksen hallintoa. Se oli metsätalousasioissa vielä Metsähallitustakin korkeampi taho.

Metsähallintoon Helsingissä kuului erilaisia jaostoja, jossa asioita päätettiin. Eräs näistä jaostoista oli Metsähallituksen valtionmetsäinhallituksen jaosto, jolle esitettiin esimerkiksi

---

²⁸ Massa 1994, 259–260.

²⁹ Perttula 2006, 45

anomukset erilaisten suojelu- tai virkistysalueiden perustamisesta.³⁰ Metsähallituksessa saatiin päätettyä pienistäkin asioista, kuten erilaisten alueiden ostosta tai puun myymisestä. Kuitenkin Metsähallituksen istunnoissa päätettiin myös lisävaroista kansallispuistoille ja myös kansallispuistojen hallinnollisista asioista.

Mikä sitten on kansallispuisto? Kansallispuiston pinta-alan tulee olla vähintään 1000 hehtaaria ja sellaisen perustamisesta päätetään lailla.³¹ Kansallispuiston alueen tulee olla yleinen luonnonnähtävyys tai sen tulee edistää luontotuntemusta tai luontoharrastusta. Kansallispuistoa ei tule sekoittaa luonnonpuistoihin, jotka ovat tarkemmin suojeltuja kuin kansallispuistot. Luonnonpuistolla pyritään turvaamaan luonnonmukainen kehitys suojellulla alueella. Niillä on oltava merkitystä myös tieteelliselle tutkimukselle.³² Kansallispuistot on siis tarkoitettu luonnonsuojelualueiksi, jotka ovat samalla eräänlaisia nähtävyyksiä ja retkeilykohteita. Ne eivät siis ole täysin koskemattomia luontoa, johon luonnonpuistoilla tähdätään. Kansallispuisto-käsitteessä on kuitenkin myös ristiriita. Toisaalta kansallispuistot halutaan nähdä luonnonsuojelualueina ja toisaalta taas matkailualueina.³³ Suomalaisissa kansallispuistoissa on retkeilijöille tarkoitettuja huollettu reittejä viittoineen. Vaikka kansallispuistot on tarkoitettu osin retkeilykäyttöön, niissä on silti tarkat säännöt siitä, mitä saa tehdä ja mitä ei. Luonnonpuistoja ei ole tarkoitettu retkeilykäyttöön ja niissä liikkumiseen tarvitaan lupa.

Vuonna 2017 Suomessa oli 40 kansallispuistoa, joista viisi sijaitsee Keski-Suomessa. Nämä puistot ovat Pyhä-Häkin, Kivijärven, Salamajärven, Leivonmäen ja Etelä-Konneveden kansallispuistot. Ensimmäiset kansallispuistot perustettiin Suomessa vuonna 1938. Ensimmäiset kansallispuistot olivat metsäntutkimuslaitoksen alaisuudessa.³⁴ Toisen maailmansodan jälkeen Suomelle jäi vain Pallas-Ounastunturin ja Pyhätunturin kansallispuistot.³⁵ Vuonna 1956 käynnistyi niin sanottu ”toinen aalto” kansallispuistojen perustamisessa. Yksi tällöin perustetuista kansallispuistoista oli Saarijärvellä sijaitseva Pyhä-Häkki, joka oli myös ensimmäinen Keski-Suomeen perustettu kansallispuisto. Tuolloin osa kansallispuistoista tuli metsäntutkimuslaitoksen hallintaan, mutta suurin osa niistä tuli Metsähallituksen hallintaan.³⁶ Vielä 1970-luvulla kansallispuistoista osa oli metsäntutkimuslai-

---

³⁰ Metsähallituksen valtionmetsäinhallituksen jaoston istunnon pöytäkirja. 29.1.1965

³¹ Luonnonsuojelulaki 24.6.2004/553. 11 §

³² Luonnonsuojelulaki 23.6.2004/554. 12 §

³³ Puhakka 2007, 227–231

³⁴ Borg & Ormio 1978, 54

³⁵ Nämä tunnetaan nykyään uusilla nimillä: Pallas-Yllästunturi ja Pyhä-Luosto.

³⁶ Borg & Ormio 1978, 55

toksen alaisuudessa. Vuonna 1982 perustettiin 11 uutta kansallispuistoa, joista Keski-Suomessa sijaitsee kaksi; Isojärven ja Salamajärven kansallispuistot (Salamajärvi on osittain Pohjanmaan puolella.) Tätä voidaan kutsua kansallispuistojen perustamisessa ”kolmanneksi aalloksi”.³⁷ Kansallispuistojen perustamisen ensimmäisessä aallossa keskityttiin Lappiin. Toisessa aallossa muutkin alueet mukaan lukien Keski-Suomi saivat alueellensa kansallispuistoja (Pyhä-Häkki). Kuitenkin vasta 1970–80-lukujen kolmannessa aallossa Keski-Suomeen perustettiin useampia kansallispuistoja. Voidaan siis nähdä, että kansallispuistojen perustamisessa alettiin nähdä myös muiden alueiden kuin Lapin luontoa suojelemisen arvoiseksi.

1.5 Tutkielman rakenteesta

Johdantoluvussa käsittelin tutkimusaihetta ja –kysymyksiä, alkuperäislähteitä ja metodeja, tutkimuskirjallisuutta sekä metsähallitusta ja kansallispuistoja. Luvussa 2 käsittelem luonnonsuojelun historiaa Suomessa ja kansallispuistojen perustamisen ja luonnonsuojelun suhdetta. Lisäksi tässä luvussa käsittelem ristiriitoja luonnonsuojelun ja metsäteollisuuden välillä kansallispuistojen perustamisen yhteydessä. Luvussa 3 taas käsittelem Pyhä-Häkin kansallispuiston perustamista, kehitystä ja laajennusta. Neljännessä luvussa käsittelem Salamajärven kansallispuistoa. Viides luku käsittelee Rutajärven-Haapasuon kansallispuistohanketta (myöhemmin Leivonmäen kansallispuisto) ja Isojärven kansallispuistoa. Kuudennessa luvussa vertailen näitä kansallispuistoja keskenään niin perustamisen, vastustuksen, kannatuksen ja metsähallituksen toiminnan osalta. Lisäksi vertailen Keski-Suomen kansallispuistojen perustamista muuhun Suomeen. Seitsemäs luku on päätäntö, jossa esittelen tutkimuksen johtopäätöksiä ja vastauksia tutkimuskysymyksiin.

---

³⁷ <http://www.luontoon.fi/kansallispuistojemmehistoriaa>

2. Luonnonsuojelu ja kansallispuistot

2.1. Luonnonsuojeluaatteen tulo Suomeen/ajatus kansallispuistoista

Luonnonsuojelu ei sinänsä ole uusia asia. Esimerkiksi 1600-luvulla Ruotsissa oltiin huolestuneita metsien tuhoutumisesta.³⁸ Kuitenkin usein tällaisessa ”luonnonsuojelussa” kyse oli siitä, että luonto nähtiin resurssina, joka saattaisi loppua. Tässä vaiheessa siis ei vielä oltu kiinnostuneita suojelemaan metsää esimerkiksi virkistyskäyttöä varten saati uhanalaisten lajien suojelemiseksi. Avoimen luonnonsuojeluun liittyvän keskustelun voidaan katsoa alkaneen Suomessa 1800-luvun loppupuolella.³⁹ Vuonna 1880 tutkimusmatkailija A.E. Nordenskiöld ehdotti pohjoismaihin ja myös Suomeen valtakunnan tai valtionpuistoja, suojelemaan muun muassa harvinaisia lajeja ja luonnonmuistomerkkejä.⁴⁰ Pekka Borgin mukaan Suomessa kansallispuistosta käyty keskustelu alkoi juuri Nordenskiöldin ehdotuksesta. Tämä ajattelu edusti niin sanottua luonnonsuojelun ”klassista haaraa”, jossa alkuperäisestä luonnosta pyrittiin säilyttämään näytteitä seuraaville sukupolville. Kuitenkaan klassinen luonnonsuojelu ei puuttunut luonnon ja metsien hyväksikäyttöön suojelualueiden ulkopuolella.⁴¹ Suomessa 1800-luvulla huolta metsien haaskaamisesta koettiin erityisesti sivistyneistössä, talouselämässä ja hallinnossa.⁴² Sivistyneistön kiinnostus luonnonsuojeluun oli usein kansallisromanttista, kun taas talouselämän ja hallinnon huolet johtuivat enemmän metsäteollisuuden resurssien loppumisesta.

A.E. Nordenskiöldin voidaan katsoa avanneen keskustelun Suomessa kansallispuistoista ja myös luonnonsuojelusta. Eurooppalaisen luonnonsuojeluaatteen toi Suomeen kuitenkin professori J.A. Palmén vuonna 1904 Saksasta. Palménin tuomat ideat olivat peräisin saksalaiselta Hugo Conwentzilta, joka esitti luonnonsuojelun harjoittamista niin, että uhanalaiset kasvi- ja eläinlajit eivät kuolisi sukupuuttoon, yksittäisiä luonnonmuistomerkkejä suojeltaisiin ja näitä varten perustettaisiin rauhoitettuja luonnonsuojelualueita.⁴³ Conwentzin ja Palménin ajattelu edustaa juuri klassista luonnonsuojelua, jossa jälkipolville halutaan turvata pieniä paloja alkuperäisestä luonnosta sekä säilyttää erikoisia ja ainutlaatuisia luonnonmuistomerkkejä.

---

³⁸ Haikari 2012, 309.

³⁹ Haikari 2012, 310

⁴⁰ Myllyntaus 1991b, 327; Mäkelä 1997, 232; Parpola & Åberg 2009, 329; Borg 2009, 141.

⁴¹ Parpola & Åberg 2009, 329.

⁴² Rytteri 2005, 209

⁴³ Mäkelä 1997, 230.

Pitkälti 1900-luvun aikana klassinen luonnonsuojelu oli erityisesti oppineiden henkilöiden ajamaa ja osin kulttuurista ja isänmaallista ajattelua, eikä se ollut kovin yleistä. Monet metsänhoitajat, esimerkiksi metsähallituksessa näkivät itsensä pitkään luonnonsuojelijoina ja ajoivat luonnonsuojelua.⁴⁴ Luonnon hyväksikäyttö ja luonnonsuojelu sopivat klassisen luonnonsuojelun tulkinnassa yhteen, eikä tässä nähty edes mitään ristiriitaa. Metsätalouden harjoittajat katsoivat usein olevansa itse luonnonsuojelijoita.⁴⁵ Suomessa metsätaloudesta oli 1900-luvulla tullut merkittävin teollisuuden ala. Metsäteollisuuden edun katsottiin olevan sama kuin kansakunnan etu. Metsistä saatu puu eli ”vihreä kulta” on ollut yksi huomattava tekijä Suomen vaurastumisessa.⁴⁶ Luonnonsuojelun ajatuksille jäi vähän tilaa. Ensimmäisten kansallispuistojen perustaminen lähti käyntiin vasta vuonna 1923 kun säädettiin luonnonsuojelulaki. Pääministeri A.K. Cajanderin kaudella, vuonna 1937, säädettiin puistolaki.⁴⁷ Sen nojalla vuonna 1938 Suomeen perustettiin ensimmäiset kansallispuistot. Sotien jälkeen suurin osa näistä jäi kuitenkin aluemenetyksen vuoksi Neuvostoliiton puolelle.⁴⁸

2.2 Kansallispuistoverkoston laajentaminen

Osittain sotakorvauksista johtuen Suomessa alettiin sotien jälkeen harjoittaa tehometsätaloutta, joka vain kiihtyi 1960-lukua kohti mentäessä. Metsätaloudelle asetettiin kovia tuotavuustavoitteita talouskasvun turvaamiseksi.⁴⁹ Metsätalouden tehostumiseen vaikutti myös sen teollistuminen. Uusilla laitteilla hakkuut olivat nyt nopeampia ja helpompia. Teollisen metsätalouden oikeutukseksi katsottiin hyvinvoinnin tuottaminen.⁵⁰ Suomi oli sotien jälkeen köyhä maa, ja tärkeimpänä teollisuuden alana metsäteollisuus oli nostamassa Suomea pois köyhyydestä. Talouskasvun tuoma hyvinvointi katsottiin tuolloin tärkeämmäksi kuin luonnonsuojelu tai kansallispuistot.

Sotien jälkeen, 1940-luvulla, heräsi myös ajatus uusista kansallis- ja luonnonpuistoista.⁵¹ Sotien aluemenetykset olivat kova isku suomalaiselle kansallispuistojärjestelmälle ja luonnonsuojelulle. Uusien kansallis- ja luonnonpuistojen perustamiselle tuli kova kiire,

---

⁴⁴ Borg 2009, 141; Heikkonen 1997, 11.

⁴⁵ Parpola & Åberg 2009, 329.

⁴⁶ Pekurinen 2005, 181.

⁴⁷ Borg 2009, 141

⁴⁸ Mäkelä 1997, 238–240; Borg 2009, 141.

⁴⁹ Roiko-Jokela 2005, 333.

⁵⁰ Rytteri 2005, 209.

⁵¹ Mäkelä 1997, 240.

sillä muun metsätalouden ohella myös sotakorvaushakkuut koskivat useita luonnonsuojellisesti tärkeitä alueita.⁵² Uudet kansallis- ja luonnonpuistot perustettiin vuonna 1956. Suomeen tuli 8 uutta kansallispuistoa ja 11 uutta luonnonpuistoa. Niiden tarkoituksena oli saada otos mahdollisimman monesta luontotyypistä.⁵³ Niitä oli ehdotettu kansallispuistokomitean mietinnössä vuonna 1953. Tuolloin puistoja ei liiemmin vastustettu ja eduskunnassakaan niiden perustaminen ei juuri herättänyt keskustelua.⁵⁴

Samaan aikaan kun uudet kansallispuistot perustettiin, Suomessa harjoitettiin erittäin kovaa ja kasvavaa tehometsätaloutta ja suuria avohakkuuta. Tämä aiheutti kritiikkiä luonnonsuojelijoiden keskuudessa 1960-luvulla ja luonnonsuojeluliike alkoi radikalisoitua.⁵⁵ Nyt alettiin vaatia uusia kansallispuistoja, aiempia puistoja pidettiin jo riittämättöminä ja nähtiin, että pian ei olisi alkuperäistä luontoa jäljellä ollenkaan.⁵⁶ Vuoden 1956 kansallispuistoverkoston laajentamisen jälkeen meni yli 20 vuotta, ennen kuin uusia kansallispuistoja perustettiin. Kuitenkin uusia kansallispuistoja oli vaadittu luonnonsuojelijoiden taholta perustettavaksi jo 1960-luvun alusta lähtien. Suomen luonnonsuojeluyhdistys teki vuonna 1967 ehdotuksen kansallispuistoista, joka toimi myös pohjana tuleville ehdotuksille.⁵⁷

Kansallispuistoista tehtiin 1970-luvulla monia ehdotuksia, jotka eivät olleet Metsähallituksensa itsensä tekemiä. Esimerkiksi Ympäristönsuojelun neuvottelukunta teki ehdotuksen 35 uudesta kansallispuistosta. Tämä suunnitelma kuitenkin tyrmättiin. Kansallispuistokomitea (joka perustettiin vuonna 1974 valtioneuvoston toimesta) esitti oman mietintönsä vuonna 1976 ja ehdotti perustettavaksi 42 uutta kansallispuistoa.⁵⁸ 1960-luvun lopulla Metsähallitus itse yhdessä luonnonsuojeluyhdistyksen kanssa työskenteli kansallispuistoehdotuksen kanssa ja vuonna 1972 Metsähallitus nimitti Koilliskairatoimikunnan pohtimaan kansallispuistojen perustamista. Näiden tahojen ehdotukset eivät kuitenkaan tuottaneet tulosta.⁵⁹

Tärkein kansallispuistoja koskenut ehdotus 1970-luvulla oli Kansallispuistokomitean mietintö, joka julkistettiin vuonna 1976. Kansallispuistokomitea jatkoi Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan työtä kansallispuistoverkoston laajentamisen suunnittelussa.⁶⁰ Tämä ehdotus vietiin niin pitkälle, että se lähti lausuntokierrokselle ja lopulta sen pohjalta (supis-

---

⁵² Rytteri 2005, 215

⁵³ Mäkelä 1997, 240; Rytteri 2005, 215; Parpola & Åberg 2009, 318; Haikari 2012, 330.

⁵⁴ Borg 2009, 141.

⁵⁵ Rytteri 2006, 106–107.

⁵⁶ Borg 2009, 142; Haikari 2012, 328.

⁵⁷ Leino-Kaukiainen 1997, 206.

⁵⁸ Perttula 2006, 25.

⁵⁹ Rytteri 2006, 110

⁶⁰ Rytteri 2005, 216

tettuna) laadittiin periaatepäätös kansallispuistojen perustamisesta vuonna 1978. Mietintö oli tehty erityisesti luonnonsuojelun näkökulmista eikä siinä keskitytty taloudellisiin näkökohtiin, vaikka nekin arvioitiin.⁶¹

Vaikka päätökset tehtiinkin lopulta valtioneuvostossa ja eduskunnassa, oli Metsähallituksella kuitenkin oma osansa päätöksentekoon. Metsähallitus edustajineen oli koko kansallispuistojen perustamisprosessin mukana, esimerkiksi kommentoimassa ja antamassa erilaisia lausuntoja asiasta. Esimerkiksi Metsähallituksen Länsi-Suomen piirikuntakonttori vastusti lausunnossaan Kansallispuistokomitean mietintöön liittyen kiivaasti Isojärven ja Rutajärvi-Haapasuon kansallispuistojen perustamista. Kuitenkin kansallispuistojen perustamisen jälkeen kansallispuistojen ylläpito ja hallinto tulivat Metsähallituksen alaisuuteen. Metsähallitusta voidaan kuvata eräänlaiseksi poliittiseksi toimijaksi, sillä kun oli valtaa ympäristöasioissa. Suuri osa sen toiminnasta oli poliittisia valintoja.⁶² Välillä Metsähallituksen johdossa oli henkilöitä, jotka suhtautuivat luonnonsuojeluun myönteisemmin kuin toiset. Esimerkiksi Metsähallituksen hallintojohtaja Tarmo Kivilaakso oli samaa mieltä Kansallispuistokomitean mietinnön kanssa, vaikka tämä saattoikin olla vain hänen henkilökohtainen mielipiteensä.⁶³

Päätöksentekoon kuuluivat myös päätökset toimintakielloista kansallispuistoiksi suunnitelluilla alueilla. Metsähallituksella oli palkkalistoillaan monia näillä alueilla toimineita metsureita, traktorikuskeja ja muuta henkilökuntaa. Useaan otteeseen Etelä-Suomen piirikuntakonttorista ja Jyväskylän hoitoalueelta valitettiin toimintakiellosta alueilla. Myös Metsähallituksesta pääjohtaja P.W. Jokinen ja metsätaloudentarkastaja Unto Antikaisen toimesta lähetettiin kirje maa- ja metsätalousministeriöön, jossa pyydettiin lupaa toiminnan jatkamiseen Leivonmäellä, Rutajärven-Haapasuon alueella leimikoissa nro 8 ja 10, joissa työt oli keskeytetty. Nämä leimikot oli leimattu ja niiden hakkuu suunniteltu valmiiksi.⁶⁴ Kuitenkin näiden tahojen tehtäviin kuului myös valvoa, että kieltoa noudatetaan, vaikka ne itsekin halusivat, että töitä joillakin toimintakieltoalueilla jatketaan. Metsähallituksella oli rooli esimerkiksi kansallispuistoiksi kaavailtujen alueiden ostamiseksi valtiolle. Se esimerkiksi aloitti jo vuonna 1973 toimenpiteet Leivonmäen Haapasuon ostamiseksi luonnonsuojelutarkoituksiin.

---

⁶¹ Muistio kansallispuistokomitean mietinnöstä. Metsähallitus 26.9.1977

⁶² Rytteri 2006, 169

⁶³ Rytteri 2006, 113

⁶⁴ Lausuntopyyntö toiminnan jatkamisesta eräillä ehdotetuilla kansallispuistoalueilla. Metsähallituksen kirje maa- ja metsätalousministeriöön. Helsinki 30.1.1974. No SV 52/187-68

Periaatepäätös kansallispuistojen perustamisesta Kansallispuistokomitean mietinnön pohjalta tehtiin siis vuonna 1978. Maa- ja metsätalousministeriöstä lähetettiin helmikuussa 1978 Metsähallitukseen Maa- ja metsätalousministeri Johannes Virolaisen ja osastopäällikkö P.O. Väisäsen allekirjoittama kirje, jossa Metsähallitukselle kerrottiin kansallis- ja luonnonpuistojen kehittämisohjelman olevan vahvistamista vailla. Siinä sanottiin ehdotuksen menosta valtioneuvoston raha-asianvaliokunnan tarkastettavaksi ja tämän jälkeen siitä tehtäisiin valtioneuvostossa periaatepäätös.⁶⁵ Metsähallitusta informoitiin siis loppuun saakka esityksen etenemisestä. Sillä perustettavat kansallispuistothan tulivat Metsähallituksen hallintaan.

2.3 Metsäteollisuus ja luonnonsuojelu vastakkain

Kansallispuistojen perustaminen Suomeen ja myös Keski-Suomeen oli pitkä prosessi. Kansallispuistojen perustamisen ensimmäinen aalto tapahtui vuonna 1938, kun taas toinen aalto vasta vuonna 1956. Näiden välissä oli 18 vuotta. Kolmas aalto tapahtui vasta vuonna 1982 eli aikaa kului lähes 26 vuotta. Kansallispuistokomitean mietinnön tullessa valmiiksi vuonna 1976 aikaa edellisten kansallispuistojen perustamisesta oli jo 20 vuotta. Miksi kansallispuistojen perustamisessa meni näin pitkään? Tämä johtui metsäteollisuuden vahvasta roolista Suomen taloudessa.

1960- ja 1970-luvut olivat Suomessa kasvun aikaa. Metsäteollisuus ja muut siihen liittyvät teollisuudenalat olivat isossa roolissa Suomen taloudessa sekä myös työllistäjänä. Tuon ajan Suomea on usein kuvattu metsäsektoriyhteiskunnaksi.⁶⁶ Myös puoluepolitiikassa Maalaisliitto⁶⁷ oli erittäin vahva, ja monet maa- ja metsätalousministerit olivat maalaisliittolaisia. Valtion metsistä vastannut metsähallitus oli maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa. Monille talouden kasvaminen ja työllisyyden kasvu oli todella tärkeää. Luonnonsuojelu kansallispuistojen tai luonnonpuistojen kautta häiritsi metsäteollisuutta. Jos alue suojeltaisiin, ei sen resurssit pystyttäisi käyttämään.

1960–1970-luvuilla valtionmetsien tehokäyttö oli huomattavaa.⁶⁸ Suuria alueita hakattiin avohakkuina eli koko metsä kaadettiin matalaksi. Ympäristönsuojeluliike alkoi kiinnittää huomioita entistä suurempiin ja yhtenäisiin luonnon kokonaisuuksiin ja vaati

---

⁶⁵ Kansallis- ja luonnonpuistoverkoston kehittämisohjelma. Maa- ja metsätalousministeriön kirje Metsähallitukselle. 24.2.1978. 1450/161 MMM 1978

⁶⁶ Rytteri 2005, 212.

⁶⁷ Myöhemmin Keskusta

⁶⁸ Parpola 2014, 122

niitä suojeltavaksi. Monet metsänhoitajat taas kannattivat tehokäyttöä.⁶⁹ Keskeisiä metsänhoidon käsitteitä tuona aikana oli USA:sta saapunut moninaiskäyttö (engl. multiple use). Monikäytössä pyrittiin yhdistämään metsätalous ja suojelu.⁷⁰ Käytännössä katsoen koko käsite oli lanseerattu ja suunniteltu metsäteollisuuden etuja ajatellen. Metsähallituksessa muodostettiin moninaiskäytön työryhmä, joka vastusti uusien luonnonsuojelualueiden, kuten kansallispuistojen perustamista ja ehdotti siirtymistä metsien monikäyttöön rauhoitetuilla alueilla.⁷¹ Metsähallituksessa oltiin yleisesti siis hyvin samoilla linjoilla luonnonsuojelusta kuin metsäteollisuuskinkin. Moninaiskäytön ajajat pitivät monikäyttöä luonnonsuojeluna ja metsien rauhoittamista taas passiivisena ja haitallisena luonnonsuojeluna.⁷² On mielenkiintoista, että tehometätalouden kannattajat pitivät omaa toimintaansa hyvänä luonnonsuojelun kannalta. Voiko metsien hakkaaminen olla luonnonsuojelua? Nykyaikana tällaista käsitystä saatetaan kummeksua, mutta tuolloin oli oikeasti ihmisiä, jotka pitivät metsätaloutta ja metsänhoitoa tapana suojella metsiä sekä luontoa, ja kokivat muun muassa kansallispuistojen rauhoittamisen puun haaskaamisena. Usein metsähallituksessa saatettiin hyväksyä klassinen luonnonsuojeluaate, mutta uusien kansallis- ja luonnonpuistojen perustamista vastustettiin juuri sillä, että puuta jäisi lahoamaan suojelualueille samalla kun metsäteollisuus kärsi raaka-ainepulasta.⁷³

Metsähallituksessa keksittiin myös uusi käsite, metsien päällekkäiskäyttö, jossa aiempi moninaiskäyttö oli käännetty ympäri.⁷⁴ Moninaiskäytössä pyrittiin tasapainoilemaan metsätalouden ja suojelun välillä, mutta päällekkäiskäytössä samaa metsää pyrittiin käyttämään molempiin. Ulkoilu- ja virkistystoiminnan oli sopeuduttava metsätalouteen, joka oli ensisijainen käyttötarkoitus.⁷⁵ Metsähallituksen monikäytön ylitarkastaja Pertti Seiskari ajoi ajatusta myös kansallispuistoihin vetoamalla niiden metsien rappeutumiseen ja uudistustarpeeseen.⁷⁶ Metsähallituksessa oli siis henkilöitä, jotka eivät vain vastustaneet uusia kansallispuistoja, vaan myös henkilöitä, jotka vaativat jo aiemmin rauhoitettuja alueita takaisin metsätalouden käyttöön. Luonnonsuojelupiireissä metsät haluttiin pitää luonnontilaisina. Esimerkiksi professori Reino Kalliola vaati tätä ja kritisoi metsähallitusta mallin ottamisesta Itä-Euroopasta, jossa kansallispuistoissa tehtiin hakkuita.⁷⁷ Kuitenkin 1970-

---

⁶⁹ Parpola 2014, 152

⁷⁰ Leino-Kaukiainen 1997, 208; Rytteri 2006, 110; Parpola 2014, 155

⁷¹ Parpola 2014, 157

⁷² *ibid.*

⁷³ Rytteri 2006, 105; Parpola & Åberg 2009, 349-351

⁷⁴ Parpola & Åberg 2009, 341; Parpola 2014, 157.

⁷⁵ *ibid.*

⁷⁶ Leino-Kaukiainen 1997, 206; Parpola 2014, 157.

⁷⁷ Leino-Kaukiainen 1997, 207.

luvun lopulla päällekkäiskäytöstä luovuttiin yhteiskunnallisen painostuksen ja uusien kansallispuistojen perustamisesta johtuen, ja samalla uhka siitä, että kansallispuistoissa harjoitettaisiin metsätaloutta poistui.⁷⁸

Metsähallituksen lisäksi kansallispuistojen perustamisella oli myös muita vastustajia kuten Keskusta ja Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto (MTK). Esimerkiksi vuonna 1973 luonnonsuojelun neuvottelukunnan kansallispuistoehdotuksen aikana MTK kampanjoi kansallispuistoja vastaan kutsumalla niiden perustamista ”metsien museoimiseksi”.⁷⁹ Kansallispuistokomitean mietinnön jälkeen 1976 MTK vastusti kansallispuistojen perustamista yhä voimakkaasti.⁸⁰ Keskustapuolue vastusti kansallispuistojen perustamista. Keskustalainen maa- ja metsätalousministeri Heimo Linna kritisoi voimakkaasti luonnonsuojelun neuvottelukunnan ehdotusta ja sanoi suunnitelmien aiheuttavan suuria ongelmia metsätaloudelle. Hänen mukaansa kansallispuistojen perustamisesta aiheutuneet taloudelliset menetykset olisi tullut korvata metsäteollisuudelle.⁸¹

Lisäksi eduskunnassa oltiin huolissaan luonnonsuojelun vaikutuksista metsäteollisuuden ja sitä kautta myös Suomen talouteen ja työllisyyteen. Keskustan kansanedustajat Mikko Jokela ja Pekka Vilmi jättivät asiasta jopa kirjallisen kysymyksen.⁸² He vetosivat yleiseen etuun suojelun sijasta. Myös kansallispuistokomitean mietinnössä ehdotettuja kansallispuistoja vastustettiin eduskunnassa, erityisesti Lappiin suunniteltuja puistoja. 12 keskustan kansanedustajaa väitti, että asukkaita, kuntia tai läänejä ei ollut kuultu tarpeeksi kansallispuistoihin liittyen.⁸³ Myös esimerkiksi SKDL:n Pentti Liedes ja Pauli Puhakka sekä Kokoomuksen Eero Lattula kritisoivat ja olivat huolissaan kansallispuistojen perustamisesta.⁸⁴ Ei voida siis sanoa, että pelkästään Keskusta vastusti puistoja. SKDL oli kommunistinen puolue ja Kokoomus taas oikeistolainen ja porvarillinen puolue. Voidaan sanoa, että eduskunnassa kansallispuistoja vastustettiin monessa täysin erilaisessa puolueessa.

---

⁷⁸ Parpola 2014, 158.

⁷⁹ Rytteri 2006, 110.

⁸⁰ Rytteri 2006, 112.

⁸¹ Rytteri 2006, 111.

⁸² *ibid.*

⁸³ Rytteri 2006, 113

⁸⁴ *ibid.*

2.4 Luonnonsuojelun kehittyminen ja kansallispuistojen kehittyminen

Luonnonsuojeluaate ja ajatus kansallispuistoista kulkivat pitkään käsi kädessä. Monet varhaisimmat ajatukset luonnonsuojelemisesta Suomessa liittyivät kansallispuistoihin, vaikka toki osa huolesta luontoa kohtaan johtui resurssien hupenemisesta. Ennen kansallispuistojen ja luonnonpuistojen perustamista oli perustettu esimerkiksi aarnialueita vanhojen metsien suojelemiseksi. Mutta suomalaisen luonnonsuojelun pääsuunta oli vuodesta 1938⁸⁵ kansallis- ja luonnonpuistoissa. Kansallis- ja luonnonpuistot olivat siis luonnonsuojelun tärkein osa. Valtion harjoittamassa luonnonsuojelussa kansallispuistot ja luonnonpuistot olivat erittäin tärkeitä. Ne ovat sitä myös nykyään, sillä kansallispuistot ovat pinta-alaltaan suurimpia luonnonsuojelualueita Suomessa.

Harri Hakalan ja Jari Välimäen teoksessa *Ympäristöntila ja suojelu Suomessa* esitetyssä Ympäristöministeriön diagrammissa vuodelta 2002 Kansallis- ja luonnonpuistojen pinta-ala oli 972830 hehtaaria. Suurin osa suojeluun suunnitellusta alueesta käytettiin vain kansallis- ja luonnonpuistoissa ja soidensuojelussa.⁸⁶ Taulukossa mainitaan Vanhojen metsien suojeluohjelma (347 200), soidensuojelun perusohjelma (637 960), Lehtojensuojeluohjelma (6640), Rantojensuojeluohjelma (141340), Lintuvesien suojelu ohjelma (66140) ja Natura 2000:n uudet alueet (78 370).⁸⁷ Nykyisin kaikkien kansallispuistojen yhteenlaskettu pinta-ala on 978 900 hehtaaria.⁸⁸ Kansallispuistot ovat siis suurimpia Suomen luonnonsuojelualueista.

Luonnonsuojeluliike keskittyi 1960–1970-luvuilla erityisesti uusien kansallispuistojen vaatimiseen. 1970- ja 1980-luvuilla luonnonsuojeluliike alkoi käyttää radikaalimpia otteita, muun muassa Koijärvellä 1979 tai Hattuvaarassa 1980-luvulla. Tuolloinkin kansallispuistojen määrää pidettiin riittämättömänä. Mutta tuolloin ei kuitenkaan kaikkia säilytettäviksi haluttuja alueita vaadittu kansallispuistoiksi.

---

⁸⁵ Ensimmäiset kansallispuistot perustettiin 1938

⁸⁶ Hakala & Välimäki 2003, 188.

⁸⁷ *ibid.*

⁸⁸ [http://www.ym.fi/fi-](http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Luonnonsuojelualueet/Kansallis_ ja_luonnonpuistot)

[FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Luonnonsuojelualueet/Kansallis_ ja_luonnonpuistot](http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Luonnonsuojelualueet/Kansallis_ ja_luonnonpuistot)

2.5 Mistä idea kansallispuistoista saapui Suomeen?

Maailman ensimmäinen kansallispuisto on Yhdysvalloissa Wyomingin osavaltiossa sijaitseva Yellowstone, joka perustettiin kongressin päätöksellä vuonna 1872.⁸⁹ Siellä idea kansallispuistoista kehittyi erämaa (engl. wilderness) ajattelun myötä.⁹⁰ Uskonto oli osaltaan taustalla monien amerikkalaisten luonnonsuojelun uranuurtajien luonnonsuojelunäkemyksissä 1800-luvun loppupuolella.⁹¹ Yhdysvalloissa luonnonsuojelusta ja tätä myötä kansallispuistoista tuli 1900-luvulla teema, joka oli myös esillä politiikassa. Presidentti Theodore Rooseveltin aikana luonnonsuojeluun liittyvät kysymykset olivat hyvin pinnalla ja hallintoa luonnonsuojelun taholla alettiin tosissaan kehittää.⁹² Yhdysvaltoja on usein pidetty kansallispuistojen edelläkävijänä koko maailman laajuisesti. Myös hallinto USA:n kansallispuistojen taustalla on yli 100 vuotta vanha, sillä National Park Service perustettiin jo vuonna 1916.⁹³ Yhdysvaltoihin ja Ruotsiin verrattuna Suomeen perustettiin ensimmäiset kansallispuistot varsin myöhään.

Euroopassa ensimmäiset kansallispuistot (Sarek, Abisko ja Stora Sjöfallet) perustettiin Ruotsissa vuonna 1909 Ruotsin Lappiin.⁹⁴ Ruotsissa perustettiin ensimmäiset kansallispuistot siis 29 vuotta aiemmin kuin Suomessa (1938). Ruotsi voidaan nähdä Euroopassa kansallispuistojen edelläkävijänä, kuten Yhdysvaltoja voidaan pitää koko maailmanlaajuisesti edelläkävijänä niin luonnonsuojelun ja sitä koskevan hallinnon osalta. Ruotsia voidaan pitää myös Suomen esikuvana kansallispuistojen perustamisessa.⁹⁵

Suomen kansallispuistojärjestelmään otettiin mallia Yhdysvalloista, erityisesti kansallispuistojen hoitoon ja hallintoon alettiin ottaa mallia USA:n National Park Servicestä 1970-luvulla.⁹⁶ Suomen kansallispuistojärjestelmä ja sitä koskeva hallinto oli 1970-luvulle tultaessa todella vanhentunutta. Siksi monet alan ihmiset, jotka olivat myöhemmin kehittämässä Suomen järjestelmää, kävivät Yhdysvalloissa National Park Servicen järjestämillä kursseilla.⁹⁷ Kurssin tavoitteena oli käsitellä erilaisia tapoja suunnitella kansallispuistoja ja hoitaa niiden hallintoa.⁹⁸ Suomen järjestelmä oli todella kehittymätön, joten tällaisesta

---

⁸⁹ Petulla 1989, 240; Bowler 1992, 290.

⁹⁰ Merivirta 2005, 223.

⁹¹ Worster 1977, 16–17.

⁹² Koppes 1988, 233–235.

⁹³ Koppes 1988, 237–238.

⁹⁴ Mäkelä 1997, 223

⁹⁵ Mäkelä 1997, 245–249

⁹⁶ Perttula 2006, 45.

⁹⁷ Perttula 2006, 11.

⁹⁸ Perttula 2006, 43

kurssista oli paljon hyötyä tulevaisuudessa kun kansallispuistojärjestelmää kehitettiin Suomessa.

Metsähallitukseen verrattuna National Park Servicen rooli (ennen ja myös nykyaikana) on erilainen, sillä NPS:n rooli koskee pelkästään kansallispuistojen hallintoa ja suojelua, kun taas Metsähallitus osallistuu sekä metsäteollisuuteen, että luonnonsuojeluun samaan aikaan. Nykyään metsähallituksessa on kansallispuistojen hallinto eritelty omaksi yksiköksi, mutta esimerkiksi 1950–1970-luvuilla näin ei ollut. Kansallispuistojen hoidosta vastasivat metsähallituksen metsänhoitajat, jotka olivat samalla mukana myös metsätaloudessa.

3. Pyhä-Häkin kansallispuisto

3.1 Pyhä-Häkin kansallispuiston perustaminen

Pyhä-Häkin kansallispuisto perustettiin vuonna 1956. Se sijaitsee Saarijärvellä, Keski-Suomessa. Se oli ensimmäinen Keski-Suomeen perustettu kansallispuisto. Alue kuului kruununmetsään jo 1700-luvulta Isojaosto lähtien ja vuonna 1912 kruununmetsästä irrotettiin säästömetsä, jota alettiin suojella. Pyhä-Häkin metsät olivat erittäin vanhoja ja niitä pidettiin myös hyvin säilyneinä.⁹⁹ Alkuperäislähteissä Pyhä-Häkin¹⁰⁰ kansallispuiston alueesta käytetään nimeä valtionpuisto tai valtionmaa ennen kansallispuiston perustamista, mutta myös vuoden 1956 jälkeisissä hakkuukielloissa, maanhankinta-asiakirjoissa ja kirjeenvaihdossa käytetään näitä nimiä. Pyhä-Häkin kansallispuiston maat kuuluivat Metsähallituksen Saarijärven hoitoalueen hallintaan. Arkistolähteiden mukaan Pyhä-Häkissä oli luonnonpuisto ennen kansallispuistoa, sillä vuonna 1953 Metsähallituksen ylijohtajan M. Lappi-Seppälän ja metsähoidontarkastajan V.K. Aholan lähettämässä kirjeessä Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitajalle kehoitettiin pystyttämään kylttejä ja pylviä Pyhä-Häkin luonnonpuiston rajalle. Kylteissä tuli lukea ”Valtion metsää. Pyhä-Häkin luonnonpuisto”.¹⁰¹ Aluetta saatettiin kutsua luonnonpuistoksi, vaikka se ei ollut oikeastaan virallinen luonnonpuisto.¹⁰²

Ennen Pyhä-Häkin kansallispuiston perustamista vuonna 1956, valtion omistamasta Pyhä-Häkin valtionmaasta otettiin monia alueita asutus- ja viljelykäyttöön. Näihin asutus toimiin liittyi aina katselmustoimitus, jonka kokouksissa oli mukana maanlunastuslautakunnan edustaja, metsähallituksen edustaja ja muut henkilöt, joita asia kosketti. Lisäksi Pyhä-Häkin alueelta kaadettiin puuta myyntiin. Lokakuussa 1946 maanlunastuslautakunta teki päätöksen, jossa asumistarkoitukseen pakkolunastettiin Metsähallituksen alaisesti Pyhä-Häkin valtionpuiston Heinämäen palstasta 39 hehtaaria metsämaata.¹⁰³ Esimerkiksi vuonna 1949 katselmustoimituksen päätteeksi tehtiin päätös siitä, että Pyhä-Häkin valtion-

⁹⁹ <http://www.luontoon.fi/pyha-hakki/historia> ; Mäkelä 1997, 227.

¹⁰⁰ Monissa alkuperäislähteissä Pyhä-Häkin kansallispuiston kirjoitusasu on Pyhä-Häkin kansallispuisto. Nykyisin nimi ”Pyhä-Häkin kansallispuisto” on vakiintunut.

¹⁰¹ Asia: 2088-52, Pyhä-Häkin valtionpuisto. Viite: Pääjohtaja Osaran toivomus. Metsähallituksen ylijohtajan M. Lappi-Seppälän ja metsähoidontarkastaja V.K. Aholan kirje N:o 1414/2088-52 Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitajalle 22.4.1953. D No 195. Saapui 27.4.53.

¹⁰² <http://www.luontoon.fi/pyha-hakki/historia>

¹⁰³ Metsähallitukselle lähetetty jäljennös Maanlunastuslautakunnan Ottamis- ja Pakkolunastuspäätöksestä. Saarijärvellä 26.10.1946 allekirjoittaneet Pj. O.V.K Rautavuori ja lautakunnan jäsen A. Salminen.

puistosta voidaan myydä 200 mäntyrunkoa.¹⁰⁴ Pyhä-Häkkiä koskevista maanhankinta-asiakirjoista selviää, että vuosina 1946-1956

Metsähallituksen Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitajalle saapuneista kirjeistä (1952–1979) Pyhä-Häkkiä koski 33 kirjettä. Suurin osa läpikäymistäni kirjeistä käsitteli aivan muita asioita kuin Pyhä-Häkin kansallispuistoon liittyviä asioita. Monet metsänhoitajalle saapuneista kirjeistä käsitteli esimerkiksi metsäteollisuuden tilauksia. Monet 1950-luvun kirjeistä, joissa Pyhä-Häkin alue mainittiin, käsiteltiin samoja asioita kuin aiemmin käsittelemissäni maanlunastusasiakirjoissa.

Pyhä-Häkin kansallispuiston perustamista ehdotettiin kansallispuistokomitean mietinnössä vuonna 1953. Pyhä-Häkkiä ei kuvattu kansallispuistokomitean mietinnössä (1953) erityisen kauniiksi tai maisema-arvoiltaan mainittavaksi, mutta se nähtiin hyvänä esimerkkinä vanhasta luonnonmetsästä.¹⁰⁵ Tuolloin osa puustosta arvioitiin noin 250 vuoden ikäiseksi ja vanhimmat puut jopa 430 vuoden ikäisiksi.¹⁰⁶ Vuonna 1956 Pyhä-Häkin kansallispuisto perustettiin. Metsähallituksen kirjeenvaihdossa hoitoalueelle tätä ei liiemmin noteerattu, eikä saapuneissa kirjeissä ollut myöskään valituskirjeitä tästä asiasta. Tähän saattoi vaikuttaa se, että alue ei tuolloin herättänyt suuria tunteita. Pyhä-Häkin aluetta pidettiin nimittäin valtion omistamana liikamaana, jossa maa- ja metsätalouden harjoittaminen oli vaikeaa esimerkiksi huonojen kulkuyhteyksien ja maaston vuoksi.¹⁰⁷

3.2 Kansallispuiston perustamisen ja laajentamisen välinen aika

Vuosina 1958 ja 1959 aluemetsänhoitajalle tuli kirjeitä Metsähallituksen Länsi-Suomen piirikuntakonttorista, joissa kerrottiin, että metsien suojeluun hoitoalueella on varattu lisää rahaa.¹⁰⁸ Molempina vuosina tämä raha oli 25000 markkaa. Vuonna 1959 annettiin myös määrärahaa Pyhä-Häkin retkeilypolun kunnostamiseen 50000 markkaa.¹⁰⁹ Vuonna 1960

---

¹⁰⁴ Metsähallitukselle lähetetty jäljennös Ottamispäätöksestä. Saarijärvellä 4.11.1949. Allekirjoittaneet Maanlunastuslautakunnan pj. Pekka Tulkki ja metsänhoitaja Aarne Salminen.

¹⁰⁵ Kansallispuistokomitean mietintö 1956, 14.

¹⁰⁶ *ibid.*

¹⁰⁷ <http://www.luontoon.fi/pyha-hakki/historia>

¹⁰⁸ Asia: määräraha metsien suojeluun. Metsähallinnon Länsi-Suomen piirikuntakonttorin päällikön R. Aakenuksen kirje N:o 4211 Saarijärven hoitoalueelle 25.8.1958. DN:o 113 26.8.1958.

¹⁰⁹ Asia: määräraha Pyhä-Häkin retkeilypolun kunnostamiseen. Metsähallinnon Länsi-Suomen piirikuntakonttorin päällikön R. Aakenuksen kirje N:o 4379 Saarijärven hoitoalueelle 14.4.1959. D No 236. Saapui 16.4.59.

tiedusteltiin Pyhähäkin leirintäalueen viitoittamista.¹¹⁰ Antti Parpolan ja Veijo Åbergin mukaan Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitaja Eetu Heiskanen oli aloitteellinen Pyhähäkin retkeilyreittien luomisessa. Heiskanen rakennutti 9 kilometriä pitkän viitoitetun retkeilyreitit, joka kiersi puiston tärkeimmät nähtävyydet. Puiston hoito olikin lähinnä reittien ja viittojen ylläpitoa. Metsähallituksen järjestämää opastusta puistossa ei ollut, mutta lähellä asunut maanviljelijä Aatu Tellikka tarjosi opastusta.¹¹¹

Suurin osa Pyhähäkkiä koskevasta kirjeenvaihdosta tapahtui vuosina 1952–61. Vuonna 1961 tuli kaksi kirjettä, jossa pyydettiin lupaa lintutieteelliseen ja kasvitieteellisiin tutkimuksiin.¹¹² Metsähallitus antoi näillä kirjeillä luvan tutkijoille liikkua luonnon- ja kansallispuistoissa. Tieto tästä luvasta lähetettiin Metsähallitukselta hoitoalueelle, luvan kohteelle ja valtion luonnonsuojelunvalvojalle. Luvan saajan tuli jälkeensä raportoida tekemisistään valtion luonnonsuojelunvalvojalle.

Vuonna 1965 tuli yksi Pyhä-Häkkiin liittyvä kirje, mutta muuten saapuneissa kirjeissä ei mainittu Pyhähäkkiä kuin vasta vuonna 1974. Vuonna 1965 tulleessa kirjeessä pyydetään tietoja Pyhä-Häkin kansallispuistosta kirjan kirjoittamista varten. Kirje oli lähetetty valtion luonnonsuojelunvalvojan toimistosta Martti Linkolalta.¹¹³ Suurin osa Pyhä-Häkkiä koskevista kirjeistä 1960-luvulla oli siis todella samantapaisia; lupa liikkua puistossa teieteellisissä tarkoituksissa tai tietojen pyytäminen kirjaa (tutkimusta) varten. 1950-luvun lopussa ja aivan 1960-luvun alussa kirjeissä oli kehoituksia viitoittamaan Pyhä-Häkissä reittejä, mutta tällaisia kirjeitä ei ollut montaa. Tutkimuskirjallisuudessa erityisesti 1960-lukua on pidetty aikana, jolloin kansallispuistojen hoitamattomuus alkoi muodostua ongelmaksi. Kansallispuistojen hoitoon kuului lähinnä pitkospuiden, viittojen ja polkujen ylläpitoa.¹¹⁴

Metsähallituksella ei ollut resursseja tai osaamista vuonna 1956 perustettujen kansallispuistojen hoitamiseen.¹¹⁵ Tätä tukee myös hoitoalueen kirjeenvaihto; saapuneiden kirjeiden perusteella Pyhähäkin kansallispuisto ei ollut Metsähallituksen välisessä kirjeenvaihdossa erityisen keskusteltu puheenaihe. Vuodesta 1965 vuoteen 1974 Saarijärven hoitoalueen

---

¹¹⁰ Metsähallituksen Länsi-Suomen piirikuntakonttorin apulaismetsänhoitaja Einar Strömmerin virkapostikortti 14/1-60 n:o A 8 Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitajalle E. Heiskaselle 19.1.1960. D No 29. Saapui 20.1.1960

¹¹¹ Parpola & Åberg 2009, 357

¹¹² Asia: lupatodistus. Viite: Valtion luonnonsuojelunvalvojan kirje n:o 946/24.5.61. Metsähallituksen ylijohdattajan M. Lappi-Seppälän ja metsätaloudentarkastaja Arvi Saverikon kirje N:o A 705/810-61 hoitoalueille 24.5.1961. D No 339. Saapui 26.5.61.

¹¹³ Valtion luonnonsuojelunvalvojan toimistossa työskennelleen Martti Linkolan kirje Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitajalle 17.9.1965. D No 480. Saapui 20.9.1965.

¹¹⁴ Parpola & Åberg 2009, 357.

¹¹⁵ Perttula 2006, 21.

Metsänhoitajalle saapuneissa kirjeissä ei käsitelty Pyhä-Häkin kansallispuistoa. Näin ollen, 1960–70-luvuilla Pyhä-Häkin kansallispuiston hoitoon ei liiemmin määrätty resursseja tai aluemetsänhoitajaa puuttumaan johonkin puistossa tapahtuvaan asiaan. Myös hallinto kansallispuistojen taustalla oli sekava; uudet (1956) perustetut kansallispuistot olivat metsähallituksen mailla ja hallinnassa, mutta silti Suomen ylin luonnonsuojeluviranomainen oli metsäntutkimuslaitoksen alaisuudessa ollut valtion luonnonsuojelunvalvoja. Metsähallituksen ja valtionluonnonsuojelunvalvojan yhteydenpito oli hidasta.¹¹⁶ Hallinnon sekavuuden lisäksi lainsäädännössä ei ollut puututtu kansallispuistojen hoitoon. Laki ei sanonut mitään esimerkiksi siitä miten kansallispuistojen hoito tapahtuisi tai miten aluetta tulisi tulevaisuudessa suunnitella.¹¹⁷

Saarijärven hoitoalueen lannoitukseen liittyvien asiakirjojen mukaan Pyhä-Häkin alueen turvesoita lannoitettiin vuosina 1965–67 ja 1970–71.¹¹⁸ Lannoituksia suoritettiin puhallinlevityksenä, käsin ja lentolevityksenä. Nämä alueet eivät välttämättä olleet tähän aikaan vielä osana kansallispuistoa, mutta myöhemmässä laajenuksessa Pyhä-Häkkiin liitettiin useita suoalueita. Tältä osin Pyhä-Häkkiä ei siis voi pitää täysin koskemattomana.

Vuonna 1972 Koilliskairatoimikunnan kokouksessa olleen professori Reino Kalliola mukaan retkeily ja viihtyvyys eivät olleet keskeisimpiä seikkoja kansallispuistoissa. Tästä hän käyttää esimerkkinä Pyhä-Häkin kansallispuistoa;

”Mitä ensiksikin viihtyisyyskysymykseen tulee, niin sen mukaan ei toki voida lähteä toimimaan kansallispuistoissa. Jos kävijät kokevat esim. Pyhä-Häkin metsän synkäksi ja puiston tunnelman painostavaksi, niin se on vain osoitus siitä, että koskematon luonnonmetsä saattaa olla masentavan synkkä ja painostava. Sitä hauskempi on sen jälkeen palata hoidettuihin valoisiin ja iloisein talousmetsiin ja asutusseudulle, aurinkoisille järvien rantamille jne, ja tällaisesta virkistysmaisemastahan ei meillä – nimenomaan meillä – ole puutetta. Ei Pyhä-Häkki ole mikään ulkoilualue, se on näyte luonnontilaisesta metsästä, joka tarjoaa luonnosta kiinnostuneelle kävijälle runsaasti opettavaista ja ajatuksia antavaa nähtävää. Se tulee säilyttää luonnon oman kehityksen ja luonnon omien voimien näyttämönä, kaikkine taistelun jälkineen.”¹¹⁹

Tästä sitaatista tulee selväksi, että kansallispuistojen viihtyisyydestä oli käyty keskustelua. Esimerkiksi Kalliola ei nähnyt Pyhä-Häkkiä ulkoilu- tai retkeilyalueena, vaan näytteenä

---

¹¹⁶ *ibid.*

¹¹⁷ Perttula 2006, 21–22.

¹¹⁸ Metsähallituksen Saarijärven hoitoalueen arkisto. Metsän lannoitukseen liittyvät asiakirjat 1965–1979. Lannoitusmäärät 1965–1979.

¹¹⁹ Koilliskairatoimikunnan kokous Rovaniemellä 11-13.4.1972. Prof. Reino Kalliola. Metsähallituksen Kivijärven hoitoalueen arkisto. Erikoismetsiin liittyvät asiakirjat (1954 – 1976)

luonnontilassa olevasta metsästä. Kaikkien kansallispuistojen ei siis tarvitse olla virkistäviä, koska ei luontokaan ole kaikissa tapauksissa sitä. Kalliolan puheista tulee selvästi esille käsitys siitä, että erilaisia ympäristöjä tulee suojella, eikä kaikkien suojeltavien alueiden tule olla samantapaisia.

Vuonna 1974 järjestettiin kansallispuistojen käyttösuunnitelmatyöryhmän retki Pyhähäkin kansallispuistoon.¹²⁰ Tässä työryhmässä oli monia henkilöitä, jotka olivat vuonna 1976 ehdottamassa uusia kansallispuistoja Suomeen ja laajennuksia vanhoihin kansallispuistoihin. Muun muassa Hannu Ormio ja Pekka Borg olivat tässä työryhmässä mukana. Heillä oli tärkeä rooli kansallispuistokomitean mietinnössä vuonna 1976. Seuraava Pyhä-Häkkiä käsittelevä kirje onkin Etelä-Suomen piirikuntakonttorista lähetetty kirje Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitajalle. Tämän kirjeen aikoihin kansallispuistokomitean mietintö on juuri valmistunut ja piirikuntakonttori kertoo kirjeessä tietoja laajennussuunnitelmista.¹²¹ Vuonna 1977 hoitoalueelle lähetettiin asiasta tarkka vaikutuslaskelma, joka käsitteli muun muassa hakkuumääriä ja töiden vähenemistä.¹²² Metsähallituksessa reaktio Pyhä-Häkin laajentamiseen keskittyi kirjeenvaihdon perusteella erityisesti metsätalouteen ja työllisyyteen.

Kansallispuistokomitean ehdottamia Pyhä-Häkkiin liitettäviä suoalueita oli osittain vuosien varrella ojitettu. Mietinnön perusteella tämä ei ollut kuitenkaan vahingoittanut suon ekosysteemiä. Mietinnössä ehdotetaan ojituksien tammeamista eli patoamista alkupe räisen tilan palauttamiseksi.¹²³ Myös alkuperäislähteistä löytyy viittauksia Pyhä-Häkkiin suunnitellun alueen ojituksista. Ainakin Keskusmetsälautakunta Tapiosta ehdotettiin metsähallitukselle, että voisiko Pyhä-Häkin lähialueilta johtaa vettä ”Pyhähäkin valtionpuiston” puolella oleviin ojiin.¹²⁴

---

¹²⁰ Metsähallituksesta Saarijärven hoitoalueelle lähetetty kansallispuistojen käyttösuunnitelmatyöryhmän matkaohjelma retkelle Pyhä-Häkin kansallispuistoon 24.10.1974.

¹²¹ Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikuntakonttorin Piirikuntapäällikkö E.A. Länsimiehen ja metsätalouden tarkastaja Kaarlo Turusen yhteiskirje No 17378 hoitoalueille koskien kansallispuistokomitean mietintöä 26.10.1976. D No 880. Saapui 28.10.76.

¹²² Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikuntakonttorin metsätalouden tarkastaja Pekka Linkosalon kirje Saarijärven hoitoalueelle 1.4.1977. D N:o 326. Saapui 4.4.1977.

¹²³ Kansallispuistokomitean mietintö 1976, 26.

¹²⁴ Keskusmetsälautakunta Tapiion Jyväskylän metsänparannuspiirin kirje Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikuntakonttorille. D No 242/279 .Saapui 16.3.79.

3.3 Pyhä-Häkin laajentaminen

Pyhä-Häkin kansallispuistoa laajennettiin 1980-luvulla samaan aikaan kun uusia kansallispuistoja perustettiin. Tätä on kutsuttu kansallispuistojen perustamisen kolmanneksi aalloksi.¹²⁵ Vaikka tutkielmani aiheena on kansallispuistojen perustaminen, niin Pyhä-Häkin kohdalla käsittelen aikaa perustamisen ja laajentamisen välissä ja laajentamista. Kansallispuiston laajentaminen on osa sen kehittämistä. Lisäksi lähdekirjallisuuden mukaan kansallispuistojen hoitaminen oli pitkään retuperällä¹²⁶, joten kysymys kuuluu perustettiin se vuonna 1956 vain nimellisesti. 1950-luvun lopulla ja 1960-luvulla Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitaja oli rakennuttanut puistoon retkeilyreittejä, mutta 1970-luvulle tultaessa puiston hoito oli vähäistä.

Vuonna 1976 kansallispuistokomitea ehdotti Pyhä-Häkin kansallispuiston laajentamista 984 hehtaarin kokoisesta 1324 hehtaariin. Tällä pyrittiin saamaan kansallispuistoon liitettyksi alueelle tyypillisiä aapasoita.¹²⁷ Kansallispuistokomitean mietinnössä 1976 rauhoittamisen tarve kuvataan seuraavasti: ”Pyhä-Häkin kansallispuiston laajennuksella pyritään erityisesti suoluonnon lisäämiseen ja rauhoitetun suovalikoiman monipuolistamiseen kansallispuistossa.”¹²⁸ Soita ei ollut nähty Suomessa yleensä suojelemisen arvoisiksi ja monia soita oli ojitettu, muutettu pelloiksi tai niissä oli turvetuotantoa. Suomessa monet suot oli nimenomaan kuivattu peltoviljelyyn soveltuvaksi. Soita pidettiin arvottomina ja osaa niistä katsottiin voitavan hyödyntää taloudellisesti.¹²⁹ Kansallispuistokomitean mietinnön voi nähdä tärkeänä osana suomalaista soidensuojelua, sillä siinä ehdotettiin suoalueiden liittämistä Pyhä-Häkin kansallispuistoon perusteltuna luonnon monimuotoisuudella. Lisäksi kansallispuistokomitea ehdotti myös muita kansallispuistoja, joissa olisi suoalueita. Pyhä-Häkin oli ennen laajentamista ollut vahvasti havumetsävaltainen, mutta nyt siihen liitettiin läheisiä suoalueita. Vuonna 1982 perustettiin 11 uutta kansallispuistoa ja useita kansallispuistoja laajennettiin. Kansallispuistokomitean ehdottama Pyhä-Häkin laajennus meni lopulta läpi.

---

¹²⁵ Perttula 2006, 26.

¹²⁶ Perttula 2006, 23–24.

¹²⁷ Kansallispuistokomitean mietintö 1976, 26.

¹²⁸ Kansallispuistokomitean mietintö 1976, 26.

¹²⁹ Pärkö 1999, 140.

3.4 Pyhä-Häkin vastustus ja kannatus sekä perustamisen prosessi

Pyhä-Häkin kansallispuiston perustaminen oli pitkä prosessi. Alueesta oli tehty säästömetssä jo vuonna 1914. Tällä pyrittiin suojelemaan alueen vanhoja ja hyvin säilyneitä metsiä. Sitä oli alun perin suunniteltu kansallispuistoksi jo kansallispuistojen perustamisen ensimmäisen aallon aikaan, mutta sotien seurauksena hanke lykkääntyi. Pitkään Pyhä-Häkin alueella ja sen läheisillä alueilla tehtiin maan pakkolunastuksia ja perustettiin uusia tiloja. Kun kansallispuisto perustettiin vuonna 1956, ei siitä ollut paljoa keskustelua Saarijärven hoitoalueen kirjeenvaihdossa. Pyhä-Häkkiä laajennettiin vuonna 1982 samalla kun uusia kansallispuistoja perustettiin. Saapuneissa kirjeissä keskusteltiin ennen laajentamista paljon enemmän Pyhä-Häkistä kuin sen perustamisen yhteydessä.

Metsähallituksen Saarijärven hoitoalueen arkistossa on asiakirjoja, jossa käsitellään hoitoalueen maanhankintaa. Näistä käy ilmi, että Pyhä-Häkin valtionpuistosta otettiin maata esimerkiksi asutus- ja maanviljelytoimintaan. Pyhä-Häkin valtionpuisto oli laajempi kokonaisuus, jonka alueille alkuperäinen (laajentamaton) kansallispuisto perustettiin. Lähteistä löytyi nimittäin tietoja siitä, että maanhankintaa Pyhä-Häkin valtionpuistossa oli harjoitettu vielä vuosina 1958–1959, vaikka kansallispuisto perustettiin vuonna 1956. Pyhä-Häkin kansallispuistoksi tuli siis alun perin vanha metsä, joka sijaitsi Pyhä-Häkin valtion metsässä. Tämä metsä ei soveltunut maanviljelykseen tai metsätalouden käyttöön, sillä siellä ei ollut kunnan vesistöjä tukkien kuljettamiseen. Suot olivat taas viljelyyn liian vetisiä. Asia laita ei kuitenkaan ollut näin koko Pyhä-Häkin valtionpuistossa, josta lohkottiin alueita asutusta ja viljelypalstoja varten muun muassa 1940- ja 1950-luvuilla.

Metsähallituksella oli erikoinen asema kansallispuiston perustamisessa, sillä se oli samaan aikaan mukana metsäteollisuudessa, mutta myös luonnonsuojelussa, sillä kansallispuistot (muutamaa tapaus lukuun ottamatta) olivat sen hallinnassa. Metsähallituksen ja sen piirikuntakonttoreiden tai Saarijärven hoitoalueen suhtautuminen Pyhä-Häkin perustamiseen ei tullut lähde aineistosta esille. Pyhä-Häkki oli nähty liikamaana, sillä se ei soveltunut maanviljelyyn tai metsätalouden käyttöön. Ehkä tämän takia myöskään sen perustamista ei käsitelty kirjeenvaihdossa. Osa Pyhä-Häkin kansallispuiston alueesta oli rauhoitettu säästömetssä jo 1910-luvulla. Aluetta pidettiin osittain siis soveltumattomana taloudelliseen käyttöön ja osa siitä oli ollut suojeltuna pitkään. Lisäksi, kun Pyhä-Häkki perustettiin vuonna 1956, Suomeen tarvittiin kiireellisesti uusia kansallispuistoja, sillä suurin osa vuonna 1938 perustetuista kansallispuistoista oli jäänyt sotien jälkeen Neuvostoliitolle. Eduskunnassa laki kansallispuistoista meni läpi helposti eikä sitä vastustettu.

Pyhä-Häkin laajennusehdotusten aikoihin kirjeenvaihdossa keskusteltiin vaikutuksista työllisyyteen ja hoitoalueen hakkuumääriin. Voidaan siis sanoa, että Metsähallituksessa Pyhä-Häkin laajennusehdotuksiin suhtauduttiin ensisijaisesti taloutta ja metsäteollisuutta ajatellen. Puiston laajentamista ei kuitenkaan vastustettu paljon.

Lähdekirjallisuudessa mainitaan usein se, että kansallispuistot olivat monesti 1960-luvulla huonosti hoidettuja tai että ne oli unohdettu. Kirjeenvaihdon perusteella tämä näyttää pitävän paikkaansa ainakin osittain, sillä kirjeenvaihdosta ei selviä, että Pyhä-Häkin kansallispuiston hoitoon tai vartiointiin olisi kiinnitetty paljon huomiota. Lähdekirjallisuudessa mainitaan kuitenkin metsähallituksen Saarijärven hoitoalueen aluemetsänhoitaja Eetu Heiskanen, joka rakennutti oma-aloitteisesti reittejä kansallispuistoon.¹³⁰ Monien kansallispuistojen hoito oli siis retuperällä, mutta poikkeuksiakin oli. 1970-luvulle tultaessa myös Pyhä-Häkin hoito oli melko huonossa tilassa. Tämä saattaa osittain selittyä kansallispuistojen yleisellä hoitamattomuudella sekä sillä, että Saarijärven hoitoalueella vaihtui aluemetsänhoitaja.

Kansallispuistokomitean mietinnöissä 1953 ja 1976 perusteina kansallispuiston perustamiselle ja laajentumiselle annettiin luonnonsuojelullisia syitä. Vuonna 1953 perustamisen syynä oli erityisesti vanhojen metsien suojelu. Pyhä-Häkin vanhaa metsää oli jo aiemmin suojeltu metsähallituksen toimesta nimeämällä osa myöhempään kansallispuistoon kuuluneesta alueesta säästömetsäksi. Kansallispuistoa perustaessa tärkeimpänä suojelun syynä nähtiin ainutlaatuinen, vanha metsä. Laajenuksessa puistoon taas liitettiin muun muassa alueelle tyypillisiä aapasointa. Laajennusta perusteltiin niiden suojelulla. Pyhä-Häkin laajentumisesta erityisesti suoalueille 1982 voidaan nähdä merkinä siitä, että erilaiset suot alettiin nähdä arvokkaina ja suojelemisen arvoisina, eikä pelkästään joutomaana tai turpeenottopaikkana.

Pyhä-Häkin kansallispuiston perustamisen ja laajenuksen syyt olivat sekä luonnonsuojelullisia että myös matkailuun ja virkistyskäyttöön liittyviä. 1950-luvulla puistossa haluttiin erityisesti suojella alueen vanhaa aarnimetsää, kun taas 1970-luvulla haluttiin suojella metsien ja soiden kokonaisuus. Vaikka 1950-luvulla puistoon rakennettiin aluemetsänhoitajan johdolla retkeilyreittejä ja pitkospuita, niin vasta 1970–1980-luvuilla alettiin puistosta kehittää varsinaista matkailukohdetta.

---

¹³⁰ Parpola & Åberg 2009, 318

4. Salamajärven kansallispuisto

4.1 Ennen kansallispuiston perustamista

Salamajärven kansallispuisto perustettiin vuonna 1982 ja se sijaitsee Kivijärven, Kinnulan ja Perhon kuntien alueella.¹³¹ Salamajärven alue kuuluu Metsähallituksen Kivijärven hoitoalueeseen. Salamajärvellä oli ennen kansallispuistoa luonnonpuisto, joka on osa sitä vielä nykyäänkin. Jo vuonna 1903 oli muodostettu niin sanottuja säästömetsiä, jotka edustivat koskematonta luontoa. Vuonna 1912 perustettiin 460 hehtaarin suuruinen Koirajoen säästömetsä, joka sijaitsee nykyisessä Salamajärven kansallispuistossa. Vuonna 1955 tästä säästömetsästä muodostettiin aarnialue samalla kun säästömetsät siirrettiin nimikkeen ”erikoismetsät” alle.¹³²

Ensimmäisen kerran tarkasteluajanjaksolla Salamajärvi mainitaan 1953. maanlunastuslautakunnan Metsähallituksen Kivijärven hoitoalueelle lähetetyssä tiedoksiannossa vuonna 1956. Siinä kerrotaan Vaasan tarkastusoikeuden kokoontumisesta, jossa selvitetään tyytymättömyyttä perustamis- ja arvioimistoimitusta kohtaan. Tämä koski Kivijärven kunnassa sijaitsevia alueita, muun muassa Salamajärven valtionpuistoa.¹³³ Tätä tyytymättömyyden aihetta ei kerrota kirjeessä, mutta Metsähallituksen edustajaa pyydetään tulemaan paikalle muiden ohella. Vuonna 1956 saapuneissa kirjeissä käsiteltiin myös erikoismetsien kilpiä. Metsähallituksen Länsi-Suomen piirikuntakonttorista lähetettiin Kivijärven hoitoalueella 10 kappaletta ”valtion metsää” – kylttejä.¹³⁴ Erikoismetsiin kuuluivat muun muassa kansallis- ja luonnonpuistot. Kylteillä pyrittiin merkitsemään erikoismetsien rajoja, jotta kukaan ei vahingossa menisi tarvelemään suojeltua aluetta. Vuonna 1957 piirikuntakonttori taas tiedusteli hoitoalueelta paljonko määrärahaa tarvitaan luonnon- ja kansallispuistojen vartioimiseen.¹³⁵ Tällöin hoitoalueessa sijaitsi Salamajärven luonnonpuisto, joka kuuluu nykyään Salamajärven kansallispuistoon. Muissa määrärahoja käsittelevissä kirjeissä usein ker-

---

¹³¹ <http://www.luontoon.fi/salamajarvi>

¹³² Mäkelä 1997, 226–227.

¹³³ Kivijärven hoitoalueelle lähetetty jäljennös 153. maanlunastuslautakunnan puheenjohtajan Matti Ritamäen kirjeestä N 615 21.2.1956. DN:o 131. Saapunut 27.2.56.

¹³⁴ Asia: valtionmetsien ja erikoismetsien rajain merkintä. Metsähallinnon Länsi-Suomen piirikuntakonttorin apulaismetsänhoitaja Einar M. Strömmerin kirje No 15561 Kivijärven hoitoalueelle 16.4.1956. DN:o 235. Saapunut 18.4.56

¹³⁵ Asia: määrärahan tarve kansallis- ja luonnonpuistojen vartioimiseen. Metsähallinnon Länsi-Suomen piirikuntakonttorin piirikuntapäällikön R. Aakenuksen ja piiritarkastaja A. Parviaisen kirje No 8564 Kivijärven hoitoalueelle 11.3.1957. DN:o 179. Saapunut 12.3.1957.

rottiin, paljonko hoitoalue saa määrärahaa tiettyyn tarkoitukseen. Tässä taas piirikuntakonttorista (joka on hoitoaluetta ylempi taho) kysytään paljonko rahaa tarvitaan.

Heinäkuussa 1959 Metsähallituksesta saapui Piirikuntakonttoreille (ja sitä kautta myös hoitoalueille) ilmoitus siitä, että valtioneuvoston päätöksellä kansallis- ja luonnonpuistoja koskevat säännökset tulevat voimaan 1.8.1959. Tämän takia puistojen säännöt piti viedä sopivaan kohtiin nähtäviksi ja myös alueita vartioiville henkilöille.¹³⁶ Elokuussa 1959 Kivijärven hoitoalueelle lähetettiin Metsähallituksesta Salamanperän luonnonpuiston järjestyssäännöt, jotka vietiin myös kuntien ilmoitustauluille. Järjestyssäännöissä kiellettiin niin metsästys ja kalastus kuin myös kasvien kerääminen.¹³⁷ Alue olikin erilaisten tutkimusten kohteena, myös kasvitieteellisten, vaikka kasvien kerääminen sieltä oli kielletty.

Saapuneissa kirjeissä on paljon ilmoituksia siitä, että tutkijoille tai muille henkilöille on annettu lupa liikkua Salamanperän luonnonpuistossa. Suurin osa vuosien 1960–1977 välisestä Salamajärveä koskettaneesta kirjeenvaihdosta käsitteli tätä. Usein näissä ilmoituksissa Metsähallituksesta ilmoitettiin hoitoalueelle, että jollakin henkilöllä on oikeus liikkua Salamanperän luonnonpuistossa tai Salamajärven valtionpuistossa. Nämä henkilöt tekivät usein luonnontieteisiin liittyvää tutkimusta kuten lintuihin, hyönteisiin, kasveihin, puustoon tai geologiaan liittyvää tutkimusta. Luvan saajan tuli yleensä raportoida toiminnastaan valtion luonnonsuojelunvalvojalle. Vaikka nämä maat olivat metsähallituksen alaisuudessa, valtion korkein luonnonsuojeluvirkamies oli luonnonsuojelunvalvoja, joka ei ollut metsähallituksen alaisuudessa. Tämä osoittaa osaltaan sen, että luonnonsuojeluasiat olivat pitkään byrokraattisia. Jos henkilö halusi esimerkiksi luvan tutkimuksiin luonnon- tai kansallispuiston alueella, hänen tuli pyytää lupaa metsähallitukselta, joka lähetti tiedon luvasta piirikuntakonttorille, hoitoalueelle, valtion luonnonsuojelunvalvojalle ja luvan hakijalle. Hakijan tuli tämän jälkeen raportoida siis luonnonsuojelunvalvojalle, eli eri taholle, jolta hän luvan sai.

Kivijärven hoitoalueen erikoismetsien kortiston mukaan moni myöhemmin Salamajärven kansallispuiston osana ollut erikoismetsä perustettiin 1950–60-luvuilla. Salamanperän luonnonpuisto perustettiin 21.12.1956. Metsämaata siitä oli 635 ha, kitumaata 273 ha ja joutomaata 284 ha. Vesistöjä oli 61 hehtaaria. Yhteensä alueen koko oli 1192 hehtaaria.

---

¹³⁶ Asia: luonnon- ja kansallispuistojen järjestyssäännöt. Metsähallituksen osastopäällikön Olavi Linnamiehen ja metsätalouden tarkastaja L.A. Mäkelän kirje N:o A 83/1257-57 hoitoalueille ja piirikuntakonttoreille 15.7.1959. DN:o 482. Saapunut 22.7.59.

¹³⁷ Asia: Kivijärven kunnassa sijaitsevan Salamanperän luonnonpuiston järjestyssäännöt. Metsähallituksen pääjohtaja N.A. Osaran ja arvioimisosaston päällikön Olavi Linnamiehen kirje Kivijärven hoitoalueelle 29.5.59. DN:o 516. Saapunut 13.8.59.

Vuonna 1953 puuston määrä oli 93000 km³¹³⁸. Nykyisin tämä alue on vieläkin luonnonpuisto, mutta se on aivan kiinni Salamajärven kansallispuistossa (tai oikeastaan kansallispuiston välissä). Lisäksi kansallispuiston internet-sivuilla Salamanperän luonnonpuisto on merkitty yhdeksi kansallispuiston nähtävyyksistä.¹³⁹ Salamanperän luonnonpuisto oli yksi kansallispuistokomitean (1953) ehdottamista uusista luonnonpuistoista.

Myös nykyiseen kansallispuistoon kuuluvat Koirajärven saaret muutettiin erikoismetsäksi. Niistä tehtiin aarnialue 28.4.1967. Ne sijaitsivat Kinnulan ja Kivijärven kuntien alueella Metsähallituksen alaisuudessa olleessa Salamajärven valtionpuistossa. Metsämaata niissä oli 1,9 hehtaaria, kitumaata 0,9 ha, joutomaata 0,1 ha ja yhteensä 29 ha.¹⁴⁰ Salamajärven aarnialue perustettiin 13.8.1968. Sen toimintapiiri oli Salamajärven valtionpuisto. Metsämaata siitä oli 935 ha, kitumaata 159 ha, joutomaata 743 ha, muuta maata 4,8 ja 3,3 lisätty lyijykynällä ja yhteensä 1837 ha. Metsän kokonaiskuutiomäärä oli 61900 km³.¹⁴¹

Salamajärven kansallispuiston edeltäjiä olivat siis Koirajoen säästömetsä ja myöhemmin aarnialue, Koirajärven saarten aarnialue (erikoismetsä) ja Salamanperän luonnonpuisto. Alueella oli siis harjoitettu luonnonsuojelua jo ennen varsinaisen kansallispuiston perustamista. Säästömetsillä ja aarnialueilla pyrittiin suojelemaan erityisesti vanhoja ja hyvin säilyneitä metsiä.

4.2 Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan kansallispuistojen kehittämissuunnitelma 1973 ja kansallispuistokomitean mietintö 1976

1970-luvulla alueella alettiin suunnitella kansallispuistoa. Vuonna 1973 ennen kansallispuistojen kehittämissuunnitelmaa julkaistiin, tuli piirikuntakonttorilta kirje Kivijärven hoitoalueelle. Siinä todettiin, että Salamajärven aarnialueella taimiston kasvattamista jatketaan, kunnes tulee tarkempaa tietoa kansallispuistosuunnitelmista.¹⁴² Tästä selviää, että Salamajärvellä oli aarnimetsä, jossa kasvatettiin tai otettiin taimia. Metsähallituksessa tiedettiin tämän kirjeen mukaan siitä, että alueelle saatetaan tulevaisuudessa kaavailla kansallispuistoa. Aarnimetsän suojelu myös tukee kuvaa siitä, että aluksi suomalaisissa kansallis-

---

¹³⁸ Kivijärven hoitoalue. Erikoismetsien kortisto.

¹³⁹ <http://www.luontoon.fi/salamajarvi>

¹⁴⁰ Kivijärven hoitoalue. Erikoismetsien kortisto.

¹⁴¹ *ibid.*

¹⁴² Asia: Puuston kasvatus Salamajärven aarnialueella. Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikuntakonttorin päällikön E.A. Länsimiehen ja Vt. ylimetsänhoitaja Saara Peiposen kirje No 11290-394/127-73 Kivijärven hoitoalueelle 5.10.1973. DN:o 669. Saap. 6.10.73.

puistoissa pyrittiin suojelemaan juuri vanhoja metsiä. Vanhojen metsien suojelu oli usein tärkeämpää kuin muiden luontotyyppien suojelu.

Vuonna 1973 metsähallituksen kirjeessä piirikunnille ja hoitoalueille pohdittiin Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan tekemää kansallispuistojen kehittämissuunnitelmaa.¹⁴³ Siinä ehdotettiin muun muassa Salamajärvelle kansallispuistoa ja usean muun kansallispuiston perustamista. Metsähallituksessa kehittämissuunnitelman julkistaminen aiheutti sen, että alettiin pohtia, mitä työllisyydelle ja metsänhakuille tapahtuu. Kehittämissuunnitelman kattama alue koko Suomessa oli 510310 hehtaaria. Kivijärven hoitoalueen hakkuisiin tämä olisi vaikuttanut 1000 km³ vähennyksenä vuodessa. Kirjeessä pohdittiin myös sitä, että jos suunnitelmassa ehdotetut alueet jätetään taloustoiminnan ulkopuolelle, niin muualla hoitoalueella on suoritettu liikahakkuita käyttösuunnitteen osalta ja että liikahakkuut täytyy tasoittaa.¹⁴⁴ Tällä tarkoitetaan sitä, että hoitoalueen hakkuut on mitoitettu ennen tietoa tästä suunnitelmasta. Jos käyttösuunnitetta ei supisteta, niin suunnitteessa olevat puut on kaadettava jostain muualta.

Kehittämissuunnitelman pohjalta annettiin myös kielto erilaisiin toimiin kansallispuistoiksi suunnitelluilla alueilla. Maa- ja metsätalousministeriöstä Metsähallitukseen lähetetyssä kirjeessä joulukuulta 1973 sanotaan toimenpidekiellon alueilla olevan vielä voimassa.¹⁴⁵ Tämä kirje oli lähetetty Metsähallitukselle, piirikuntakonttoreille ja hoitoalueille ja ilmeisesti myös kuntiin, sillä viitteenä kirjeessä oli Sallan, Savukosken ja Sodankylän kuntien kirje. Kiellettyihin toimiin suunnitelluilla alueilla kuuluivat esimerkiksi metsäojitus, maanpinnan muokkaus ja tienteko.¹⁴⁶ Tätä samaa aihetta käsitteli lokakuussa 1975 Etelä-Suomen piirikuntakonttorista hoitoalueille lähetetty kopio Metsähallituksesta tulleesta kirjeestä. Tässä kirjeessä ilmoitettiin toiminta- ja suunnittelukiellosta Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdottamilla kansallis- ja luonnonpuistojen alueilla. Kiellot olisivat voimassa vuoden 1976 syyskuun loppuun asti, kunnes kansallispuistokomitean mietintö valmistui.¹⁴⁷ Kansallispuistokomitea oli siis jo tuolloin tekemässä mietintöään kansallispuisto-

---

¹⁴³ Asia: Suomen kansallispuistoverkon kehittämissuunnitelman vaikutus. Metsähallituksen Pääjohtaja Antero Pihan ja Vt. metsätaloudentarkastaja Unto Antikaisen kirje No S 520 hoitoalueille ja piirikuntakonttoreille 9.10.1973. DN:o 685. Saapunut 16.10.73

¹⁴⁴ *ibid.*

¹⁴⁵ Asia: hakkuukiellot ja hakkuusuunnite. Viite: Sallan, Savukosken ja Sodankylän kuntien kirje 10.9.73. Maa- ja metsätalousministeri Heimo Linnan ja Maa- ja metsätalousministeriön osastopäällikkö P.O. Väisänen kirje No 2318/161 MM 1973 Metsähallitukselle 10.12.73. DN:o 848. Saapui 29.12.73

¹⁴⁶ *ibid.*

¹⁴⁷ Asia: Ehdotettujen kansallispuistoalueiden toiminta- ja suunnittelukiello. Viite: Metsähallituksen kirje No S 249/187-68/3.10.1974. Etelä-Suomen piirikuntakonttorin Kivijärven hoitoalueelle lähettämä kopio Metsä-

verkon kehittämisestä. Suunnittelu- ja toimintakielto koski siis myös Salamajärven aluetta, jota oli ehdotettu suunnitelmassa kansallispuistoksi.

Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan kansallispuistosuunnitelmaa käsiteltiin Keski-Suomen seutukaavaliiton lausunnossa vuonna 1973. Siinä käsiteltiin useampaa Keski-Suomen alueelle suunniteltua kansallispuistoa. Salamajärvestä siinä sanottiin, että se olisi helppo toteuttaa, koska suurin osa siitä oli jo rauhoitettu aarnialueeksi Metsähallituksen toimesta. Muut alueet, jotka eivät olleet Metsähallituksen hallinnassa kuvattiin joutomaaksi¹⁴⁸ Kuitenkin muista lähteistä paljastui, että yrityksillä oli kuitenkin intressejä turvetuotannon osalta monilla Kivijärven hoitoalueen alaisilla soilla, myös kansallispuistoon suunnitelluilla sellaisilla. Kuitenkin erikoismetsien kortiston perusteella tämä väite pitää paikkansa, koska moni kansallispuistoon suunnitelluista alueista oli valmiiksi rauhoitettuja erikoismetsiä, esimerkiksi aarnialueita.

Tammikuussa 1975 pidettiin Vaasan läänin seutukaavaliiton soidensuojeluohjelmaa koskeva kokous. Osa tämän soidensuojeluohjelman soista sijaitsi ehdotetuilla kansallispuistoalueilla. Kokouksessa käsiteltiin Vapon (turvetuotantoon liittyvä yhtiö) ja soidensuojeluohjelman välisiä kiistoja. Kokouksessa olivat mukana Metsähallituksen ja Kivijärven ja Parkanon hoitoalueiden edustajat. Lisäksi kokouksessa oli Vapon, Vaasan läänin seutukaavaliiton edustajia ja maa- ja metsätalousministeriön edustaja. Keskusteluissa tuli esille se, että joillakin suojelluilla soilla oli käynnissä turvetuotantoa tai niille suunniteltiin sitä.¹⁴⁹ Salamajärven kansallispuistoa koskevista soista mainittiin esimerkiksi Heikinjärvenneva. Loppukeskustelussa maa- ja metsätalousministeriön edustaja Urpo Häyrinen kuvaili soiden suojelun tilaa Vaasan läänin alueella synkäksi, sillä yleensä suojeltavat suot sopivat myös polttoturvesoiksi. Lisäksi yritysten (kuten Vapon) tekemät varaukset jollekin suolle haittaavat luonnonsuojelusuunnitelmia.¹⁵⁰ Vapon edustajan Martti Luomen mukaan alueella oli runsaasti soita. Hänen mukaansa Vapo ei ollut tarkoituksella valinnut turvetuotannon työ-

---

hallituksen Pääjohtaja P W Jokisen ja metsätaloudentarkastaja Unto Antikaisen kirjeestä N:o S 163/187-68 Etelä-Suomen piirikuntakonttorille 2.10.1975. DN:o 666. Saapui 10.10.75.

¹⁴⁸ Jyväskylän hoitoalueen kopio Keski-Suomen seutukaavaliiton lausunnosta. Keski-Suomen seutukaavaliitto. Viite: Lausuntopyyntö 2318/161 M-MM 1973. Asia: Suomen kansallispuistoverkoston kehittämistä koskeva suunnitelma.

¹⁴⁹ Pöytäkirja. Asia: Vaasan läänin seutukaavaliiton soidensuojeluohjelman ja Vapon soidenkäytön välisiä ristiriitoja kartoittava kokous. Aika: 16.1.1975 kello 10.00. Paikka: Vapon pääkonttori, Kalevankatu 8, Jyväskylä.

¹⁵⁰ *ibid.*

maita suojeltavien soiden listasta. Seutukaavaliiton Timo Weckrothin mukaan taas soita pitäisi riittää kaikkia käyttömuotoja varten.¹⁵¹

Kansallispuistokomitean mietintö julkaistiin vuonna 1976. Salamajärven alue nähtiin omaavan keskeiselle Suomenselälle tyypillisiä soista erämaata. Seudulla katsottiin olevan aapasointa, vanhoja metsiä ja myös eläimiä, joita tulisi suojella.¹⁵² Kansallispuistokomitean mietintöä käsiteltiin Kivijärven hoitoalueen kirjeenvaihdossa vuonna 1977. Maa- ja metsätalousministeriöstä lähetettiin Metsähallitukselle, piirikuntakonttoreille ja hoitoalueille Maa- ja metsätalousministeri Johannes Virolaisen ja osastopäällikkö P.O. Väisäsen allekirjoittama ohjeistus mietintöä koskien. Kirjeessä sanotaan, että komitea on ehdottanut huomattavia laajennuksia vanhoihin kansallis- ja luonnonpuistoihin ja ehdottanut uusien perustamista. Siinä myös kielletään alkamasta sellaisiin toimiin, jotka ”voisivat vaarantaa suojelualueiden perustamismahdollisuudet”.¹⁵³ Tässä kirjeessä Maa- ja metsätalousministeriö siis käskee suojelemaan suojelualueiksi ehdotettuja alueita, mukaan lukien Salamajärveä. Mitkä olisivat kansallispuiston perustamismahdollisuudet, jos ennen päätöstä sen perustamisesta se hakattaisiin matalaksi? Joissakin tapauksissa hakkuu- ja toimenpidekiellossa olevia alueita, joille suunniteltiin vaikkapa kansallispuistoa, käytettiin.

Kesäkuussa 1978 Kivijärven hoitoalueelle lähetettiin viimeinen Salamajärven kansallispuistoa koskeva kirje, jossa käsiteltiin kansallispuistokomitean mietinnön ja ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdotuksen eroja. Siinä kerrottiin hoitoalueelle, että niiden alueiden toimintakiellot on kumottu, jotka olivat mukana neuvottelukunnan ehdotuksessa 1973, mutta eivät sisällyneet enää kansallispuistokomitean mietintöön.¹⁵⁴ Kansallispuistoja lähdettiin perustamaan siis kansallispuistokomitean mietinnön pohjalta. Toki ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdotuksella oli oma merkityksensä, mutta kaikkia siinä ehdotettuja suojeltavia alueita ei lopulta suojeltu.

---

¹⁵¹ *ibid.*

¹⁵² Kansallispuistokomitean mietintö 1976, 95.

¹⁵³ Asia: toimenpiteet kansallispuistokomitea ehdottamissa uusissa kansallis- ja luonnonpuistoissa. Maa- ja metsätalousministeri Johannes Virolaisen ja Maa- ja metsätalousministeriön osastopäällikkö P.O. Väisäsen kirje No 4421/161 MMM 1977 Metsähallitukselle 3.8.1977. DN:o 701. Saapui 16.8.77

¹⁵⁴ Asia: Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan esittämiä alueita koskevan toimintakiellon kumoaminen. Viite: Metsähallituksen kirje n:o S 137/429-71/15.6.78. Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikuntakonttorin päällikön E.A. Länsimiehen ja ylimetsänhoitaja Pentti Teittisen kirje No 10217-91/1331-78 hoitoalueille 27.6.1978. DN:o 543. Saapui 28.6.78.

4.3 Salamajärven pitkä prosessi kansallispuistoksi

Matka Salamajärven kansallispuistoksi oli melko pitkä. Viereinen Salamanperän luonnonpuisto perustettiin jo vuonna 1956, mutta Salamajärven kansallispuisto vasta vuonna 1982. Alueelle oli muun muassa 1960-luvulla perustettu erikoismetsiä, joihin kuului aarnialueita ja soita. Voidaan siis todeta, että osia Salamajärven kansallispuiston tulevista alueista suojeltiin jo ennen kansallispuiston perustamista. Toisaalta kansallispuisto-status turvasi aluetta paljon enemmän kuin se, että ne olisivat olleet monta erillistä erikoismetsää. Ensinäkin 1970-luvulla kansallispuistoja koskeva lainsäädäntö muuttui. Aiemmin jopa vanhempia kansallispuistoja oltiin metsäteollisuuden, metsähallituksen ja poliitikkojen toimesta vaadittu takaisin hakkuiden piiriin. Kansallispuistojen perustamisen kolmannen aallon aikana tästä ajattelusta luovuttiin.

Metsähallituksen rooli kansallispuiston perustamisessa keskittyi erityisesti siihen, että se levitti tietoa siitä, että kansallispuistoksi ehdotetulla alueella oli toimenpidekielto. Metsähallituksen suhtautuminen asiaan taas painottui erityisesti metsätalouden intresseihin. Kun kansallispuistokomitean mietintö valmistui, alkoi Metsähallituksen ja Kivijärven hoitoalueen välinen kirjeenvaihto asiasta. Kansallispuiston perustamisesta tehtiin vaikutuslaskelmia, joissa huomioitiin niin työllisyys, metsänhakkuumäärät ja aluemuutokset hoitoalueessa. Kirjeenvaihdossa ei keskusteltu esimerkiksi siitä, miten kansallispuistojen hoitamiseen varauduttaisiin muun muassa henkilökunnan tai suunnitelmien osalta. Tämä kansallispuistojen toiminnan määrittely oli toisaalta kyllä päättäjien tehtävä, eikä Metsähallituksen.

Päätöksenteko kansallispuistojen takana kuului hallitukselle ja eduskunnalle. Valtioneuvosto oli valtuuttanut kansallispuistokomitean selvittämään kansallispuistojen perustamista. Komitea koostui alan asiantuntijoista, joista osa tuli metsähallituksesta. Kansallispuistoa lähdettiin perustamaan komitean ehdotusten pohjalta. Toisaalta kansallispuiston perustamiseen kuului myös eri alueiden rauhoittaminen jo ennen kansallispuiston perustamista.

Luonnonsuojelun ja matkailun rooli kansallispuiston perustamisessa oli merkittävä. Kansallispuistokomitean mietinnössä ehdotetuilla alueilla haluttiin erityisesti suojella alueen suoalueita, mutta myös aarnimetsäalueita. Monet alueen metsistä olivat olleet metsäteollisuuden käytössä, mutta suurin osa soista oli koskemattomia.¹⁵⁵ Alueen suoalueista oli kuitenkin kiinnostuttu. Esimerkiksi Vapo oli varannut oikeuden joihinkin soihin alueella.

---

¹⁵⁵ <http://www.luontoon.fi/salamajarvi/luonto>

Vapon ja soidensuojeluhankkeen ongelmia oli ratkottu aiemminkin.¹⁵⁶ Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan kansallispuistoesityksiä kuvailtaessa Vaasan seutukaavaliitto katsoi Salamajärven kansallispuiston perustamisen helpommaksi kuin monen muun, koska useat alueen metsistä olivat jo suojeltuja erikoismetsiä. Suoalueita pidettiin vähäpätöisinä talouden kannalta, vaikka niistä oltiin yrityksissä itse asiassa kiinnostuneita. Alueen suojelun tärkeyttä perusteltiin kansallispuistokomitean mietinnössä erityisesti soidensuojelun kannalta, mutta aluetta pidettiin metsineen ja soineen hyvänä kokonaisuutena.

Tässä voidaan nähdä muutos, joka tapahtui Suomen kansallispuistojen perustamisessa; alueita alettiin nähdä kokonaisuuksina, joihin kuului esimerkiksi metsiä, soita ja järviä. Aiemmin suojelussa oli keskitytty erityisen paljon vanhojen metsien ja hienojen luonnonmonumenttien suojelemiseen. Kansallispuistokomitean mietinnössä vuonna 1976 keskityttiin näihin seikkoihin enemmän kuin vastaavassa mietinnössä 1950-luvulla. 1970-luvulla kansallispuistoiksi haluttiin laajoja kokonaisuuksia eri puolelta Suomea. Lisäksi haluttiin säilyttää koskemattonta luontoa, mutta myös sellaista luontoa, jossa oli ihmisten aiheuttamia jälkiä.

---

¹⁵⁶ Pöytäkirja Vaasan läänin seutukaavaliiton soidensuojeluohjelman ja Vapon soidenkäytön ristiriitoja kartoittavasta kokouksesta 16.1.1975. (Metsähallituksen Kivijärven hoitoalueen arkisto)

5 Isojärven kansallispuisto ja Rutajärvi-Haapasuon kansallispuistohanke

5.1 Kansallispuiston perustaminen

Kuhmoisten Isojärvelle kaavailtiin myös kansallispuistoa 1970-luvulla. Sen suojelemista ehdotettiin sekä Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdotuksessa, että myös Kansallispuistokomitean mietinnössä. Alueella oli tehty metsätöitä ja suurimmat niistä tehtiin 1880-luvulla. Jo tuolloin se oli ollut valtion maata. Alueen hakkuut olivat lisääntyneet erityisesti sotien jälkeen, kun Suomi maksoi Neuvostoliitolle sotakorvauksia¹⁵⁷ Isojärven alueella on useita tukkikämppejä muistuttamassa alueen metsätalouteen yhteydessä olevasta historiasta.

Kansallispuistokomitea ehdotti Isojärven kansallispuiston perustamista vuonna 1976. Ehdotusta perusteltiin Päijänteen länsipuolelle ominaisen metsäisen vuorimaan suojelemisella. Tavoitteena oli myös alueen rantojen suojelu luonnontilassaan.¹⁵⁸ Mietinnössä aluetta kuvataan harvinaisen luonnontilaisena säilyneeksi ja maisemia komeiksi.¹⁵⁹ Mietinnössä mainitaan alueista, joilla metsää oli hakattu, mutta niitä ei mainittu vielä erityisperustelussa. Erityisperustelut ovat alueen yleisten tietojen ja rauhoituksen tarkoituksen jälkeen. Vasta alueen kuvauksessa mainitaan metsistä, jotka ovat olleet metsäteollisuuden käytössä. Monilla alueilla oli kuitenkin ollut hakkuita, mutta enemmän koskemattomia metsiä oli, esimerkiksi Kuore- ja Hevosjärvien pohjoispuolella sekä Lortikan- ja Vahterinvuoren alueilla.¹⁶⁰

Kansallispuistokomitean mietinnössä erikoisperusteluissa Isojärven kansallispuiston perustamista perustellaan myös matkailun näkökulmasta. ”Seutu sopii erityisen hyvin luonnonharrastus- ja retkeilykohteeksi ja se palvelee myös paikallista matkailua luonnonnähtävyytenä.”¹⁶¹ Alueen suojelua perusteltiin siis matkailulla, mutta myös luonnonsuojelulla. Aluetta kuvataan kansallispuistokomitean mietinnössä osittain koskemattomaksi. Vaikka siellä oli tehty paljon hakkuita, oli joitakin Isojärven alueista säästynyt tältä.

Isojärven kansallispuiston pinta-alaksi ilmoitettiin Metsähallituksen arviossa 2090 hehtaaria ja puuston määräksi 218100 m³. Arvion mukaan se kattaisi 6,6 % Jyväskylän hoitoalueen pinta-alasta ja 10,6 % sen puustosta. Alueen arvoksi arvioitiin 12,62–16,78 miljoonaa euroa.

¹⁵⁷ <http://www.luontoon.fi/isojarvi/historia>

¹⁵⁸ Kansallispuistokomitean mietintö 1976, 91–92.

¹⁵⁹ Kansallispuistokomitean mietintö 1976, 91–92.

¹⁶⁰ <http://www.luontoon.fi/isojarvi/historia>

¹⁶¹ Kansallispuistokomitean mietintö 1976, 91–92.

naa markkaa. Metsähallitus arvioi, että alueen muuttaminen kansallispuistoksi vähentäisi käyttöpuusuunnitetta 7300 m³vuodessa ja työpaikkoja 9,6 miestyövuotta vuodessa.¹⁶² Lopulta vuonna 1977 arvioitiin, että vastaavat luvut olisivat 5600 m³ vuodessa ja 11 miestyövuotta. Monissa metsähallituksen kansallispuistoja koskevissa asiakirjoissa puistoja käsiteltiin juuri tähän tapaan. Mikä on alueen pinta-ala ja puuston määrä tai kuinka arvokas se on ja kuinka paljon miestyövuosia menetetään, jos alue suojeltaisiin. Tämä lisää kuvaa siitä, että metsät nähtiin tuona aikana pitkälti metsätalouden resursseina. Kansallispuistojen tuomaan metsien suojeluun ja rauhoittamiseen suhtauduttiin häiriötekijänä.

Myös Isojärven alueelle oli määrätty toimenpidekielto sen jälkeen, kun oli ilmoitettu, että siitä kaavaillaan uutta kansallispuistoa. Toimenpidekielto sai kuitenkin kritiikkiä Jyväskylän hoitoalueen aluemetsänhoitaja Olavi Saarikiveltä. Hänen mukaansa toimenpidekielto aiheuttaa alueella työttömyyttä ja väen irtisanomisen voisi estää sillä, että annettaisiin lupa jonkun muun alueen leimikkojen kaatamiseen.¹⁶³ Suojeltavan alueen metsän tilalle olisi siis pitänyt saada jokin muu metsä hakattavaksi. Kun kansallispuistokomitean mietintö lähti lausuntokierrokselle hoitoalueille, Saarikivi kritisoi edelleenkin hankkeen negatiivisia vaikutuksia paikkakuntaan ja metsäteollisuuteen. Hän pelkäsi myös maaseudun autioitumista ja vapaan marjastuksen ja sienestyksen kieltämistä.

Vuonna 1977 Etelä-Suomen piirikuntakonttori lähetti Metsähallitukseen vetoamuksen toimintarajoitusten poistamiseksi osasta Isojärven alueesta. Tätä perusteltiin työllisyysvaiikutuksilla.¹⁶⁴ Marraskuussa 1977 ilmeni, että toimintarajoituksia oli rikottu ottamalla kansallispuistoksi tarkoitettulta alueelta soraa. Tästä asiasta Metsähallitus ja Etelä-Suomen piirikuntakonttori tiedustelivat aluemetsänhoitaja Olavi Saarikiveltä. Saarikivi kertoi vastauksessaan, että luonnonmetsästä ei ole otettu soraa, vaan sora on toisaalla. Soranoton olivat tehneet erään yksityistien hoitokunta kiellosta tietämättä ja lisäksi läheisin ammattilaisen kurssikeskuksen oppilaat olivat siellä kaivaneet harjoitukseksi omalla ajallaan. Hän lisäksi kritisoi toimintakielloa, koska se hänen mielestään rajoittaa ihmisten elinkeinoja, kuten tässäkin tapauksessa.¹⁶⁵

Kun Kansallispuistokomitean mietintö lähetettiin lausuntokierrokselle piirikuntakonttoriin ja hoitoalueille, Metsähallituksen Etelä-Suomen piirikuntakonttori vastusti Isojärven

---

¹⁶² Metsähallituksen arvio Isojärven (Lortikan) kansallispuistosta vuodelta 1977.

¹⁶³ Jyväskylän hoitoalueen Aluemetsänhoitajan Olavi Saarikiven kirje Etelä-Suomen piirikuntakonttorille 26.9.1977.

¹⁶⁴ Asia: Toimintarajoitusten poistaminen. Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikonttorin kirje n:o 426.104/1448-77 Metsähallitukselle 26.8.1977.

¹⁶⁵ Asia: Soran otto ehdotetulta kansallispuistoalueelta. Aluemetsänhoitaja Olavi Saarikiven kirje N:o 10236 Etelä-Suomen piirikuntakonttorille 11.11.1977.

kansallispuiston perustamista ja vaati toimintakiellon kumoamista.¹⁶⁶ Tätä perusteltiin esimerkiksi sillä, että maakunnalliset ja paikalliset edut ovat saaneet väistyä luonnonsuojelun tieltä. Tällä tarkoitettiin työpaikkojen vähenemistä alueella ja metsäteollisuudelle koituvia haittoja. Kuitenkin Isojärven kansallispuisto oli mukana vuonna 1978 Suomen hallituksen periaatepäätöksessä uusien kansallispuistojen perustamisesta ja kansallispuisto perustettiin vuonna 1982.

5.2 Kansallispuiston perustamisen puolesta ja vastaan

Vaikka Isojärven kansallispuiston perustaminen ei ollut prosessina kovin pitkä, niin mikään läpihuutojuttu se ei ollut. Metsähallituksella ja Maa- ja metsätalousministeriöllä oli välillä eri kannat esimerkiksi kansallispuistoalueelle määrättyyn toimenpidekieltoon. Maa- ja metsätalousministeriö oli kiinnostunut siitä, että Isojärven kansallispuistoksi kaavailulta alueelta havaittiin luvatonta soranottoa. Merkille pantavaa on se, että Metsähallituksen sisäisen kirjeenvaihdon perusteella ensin toimintakiellosta valitti Etelä-Suomen piirikuntakonttoriin sen alaisen Jyväskylän hoitoalueen aluemetsänhoitaja. Tämän jälkeen piirikuntakonttori taas valitti asiasta Metsähallitukseen Helsinkiin, joka taas valitti asiasta maa- ja metsätalousministeriöön. Päätökset siis tulivat ylhäältä alas, samoin kuin valitukset menivät alhaalta ylhäälle.

Metsähallituksessa ei siis liiemmin pidetty Isojärven kansallispuistosuunnitelmista. Kuitenkin esimerkiksi toimenpidekiellon rikkomista selviteltiin, myös aluemetsänhoitajan toimesta, joka vastusti toimenpidekieltoa alueella. Käskyjä ylemmiltä tahoilta noudatettiin, vaikka niistä ei välttämättä pidetty. Isojärven kansallispuistoa vastustettiin metsätaloudelle koituvien haittojen ja työpaikkojen katoamisen avulla. Puistosta ei oltu innostuneita oikeastaan yhdelläkään metsähallituksen tasolla hoitoalueista piirikuntakonttoriin ja metsähallitukseen Helsingissä.

Kansallispuiston perustamista perusteltiin maisema-arvoilla ja luonnonsuojelulla. Kallioisia rantoja kuvattiin muun muassa komeiksi. Toisaalta vedottiin myös harvinaisten lajien suojeluun. Kansallispuistokomitean mietinnössä alue nähtiin siis sekä luonnonsuojelullisesti että myös maisemallisesti tärkeänä suojelukohteena.

---

¹⁶⁶ Lausunto kansallispuistokomitean mietinnöstä. Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikuntakonttorin yhteiskirje No 17300/101/139-77 hoitoalueille. Kuopio 2.9.1977.

Kansallispuistokomitea kuvasi Isojärven aluetta koskemattomaksi, mutta myöhemmässä tekstissä kertoo myös alueista, joissa oli hakattu metsää tai harjoitettu viljelyä. Nykyisten tietojen perusteella (metsähallitus) kansallispuiston alueella oli suoritettu paljon metsänhakkuita. Alueessa oli osia, jotka olivat koskemattomampia kuin hakkuualueet. Kuitenkaan koko kansallispuiston aluetta ei voi sanoa koskemattomaksi. Alueella on paljon jälkiä metsänhakuista, joista osa liittyi sotakorvauksiin Neuvostoliitolle.¹⁶⁷

5.3 Rutajärven-Haapasuon kansallispuistohanke

Rutajärven-Haapasuon kansallispuistoa suunniteltiin pitkään 1970-luvulta asti. Se ei kuitenkaan toteutunut 1970-luvulla tai 1980-luvulla, vaan se perustettiin vasta vuonna 2003 nimellä Leivonmäen kansallispuisto. Suomessa soita oli pitkään pidetty taloudellisesti merkityksettöminä, mutta myöhemmin soilta alettiin ottaa turvetta. Haapasuo tunnettiin jo 1960-luvulla luonnoltaan monimuotoisena keidassuona.¹⁶⁸ Läheisiltä alueilta oli otettu turvetta, ja soita oli ojitettu. Nämä toimet olivat osittain tuhonneet alueen alkuperäistä luonnontilaa. 1960-luvulla havahduttiin siihen, että alueella on oikeasti poikkeuksellista luontoa. Haapasuon suojelua alettiin 1970-luvulla ajaa Keski-Suomen seutukaavaliiton toimesta. Vuonna 1973 sisäasianministeriön alainen Ympäristönsuojelun neuvottelukunta ehdotti Rutajärven ja Haapasuon alueelle kansallispuiston perustamista.¹⁶⁹

Metsähallituksessa alettiin valmistella Haapasuon ostoja luonnonsuojelutarkoituksiin. Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikuntakonttori informoi Jyväskylän hoitoaluetta tästä asiasta maaliskuussa 1973.¹⁷⁰ Tarkoituksena oli siis ostaa Haapasuon alue valtiolle Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdotuksen mukaisesti. Tähän vaikutti myös Keski-Suomen seutukaavaliitolta pyydetty vuonna 1973 lausunto kansallispuistoverkoston kehittämisestä. Lausunnossa Keski-Suomen seutukaavaliitto käsitteli muun muassa Rutajärven-Haapasuon alueen luontoa. Sen mukaan Keski-Suomeen tyypillistä luontoa edustivat juuri metsät, suot ja järvet. Haapasuo edusti Sisä-Suomen keidassoita ehdotuksessa. Lausunnos-

---

¹⁶⁷ <http://www.luontoon.fi/isojarvi/historia>

¹⁶⁸ Nikkilä 2012, 6

¹⁶⁹ Nikkilä 2012, 7

¹⁷⁰ Asia: Leivonmäen Haapasuon alueen osto luonnonsuojelutarkoituksiin. Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikonttorin päällikön E.A. Länsimiehen ja metsänhoitaja Kalervo Setälän kirje N:o 17277/52/696-72 Jyväskylän hoitoalueelle 9.3.1973.

sa ehdotettiin Rutajärven ja Haapasuon suoalueita ostettavaksi, tai jos muuta keinoa ei ole, niin pakkolunastettavaksi.¹⁷¹

Samana vuonna tuli sisäasianministeriöltä ohjeet toimenpidekiellosta suunnitelluilla kansallispuistoalueilla. Pääjohtaja Antero Piha ja Ylimetsänhoitaja T O Mäkelä Metsähallituksesta lähettivät kirjeen Metsähallituksen piirikuntakonttoreille, jossa määrättiin toimenpidekielto alueilla alkaneeksi.¹⁷² Metsähallitus arvioi Rutajärven-Haapasuon kansallispuistoalueen alueen maa-alaksi 1150 hehtaaria, ja sen osuudeksi 3,7 % Jyväskylän hoitoalueen pinta-alasta ja 7,5 % hoitoalueen puustosta. Arvion mukaan alueen perustaminen vähentäisi hoitoalueen lähivuosien toiminnasta käyttöpuusuunnitteena 4800 m³ vuodessa ja mies-työpaikkoina 6,2 miestyövuotta vuodessa. Alueen arvoksi arvioitiin 8,45–11,04 miljoonaa markkaa.¹⁷³ Vuonna 1977 Metsähallituksessa arvioitiin, että käyttöpuusuunnitteen osalta vähennys olisi 5600 m³ vuodessa ja työpaikkoina vähenisi 9 miestyövuotta. Rutajärven-Haapasuon kansallispuistoa ehdotettiin perustettavaksi myös Kansallispuistokomitean puolesta vuonna 1976.

5.4 Kritiikkiä hankkeelle ja puiston perustamisen lykkääntyminen

Kun kansallisesti esimerkiksi MTK ja metsäteollisuus kritisoivat kansallispuistohankkeita, niitä kritisoitiin myös paikallisesti, esimerkiksi kunnissa. Myös Metsähallituksen sisällä esitettiin kritiikkiä kansallispuistojen perustamisesta. Muun muassa Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen aluemetsänhoitaja Olavi Saarikivi esitti Rutajärven-Haapasuon kansallispuistohankkeelle paljon kritiikkiä lähettämällä Metsähallitukseen Helsinkiin ja Etelä-Suomen piirikuntakonttoriin Kuopioon kirjeitä. Hänen mukaansa kansallispuistohanke vaikutti huonolla tavalla Leivonmäen työllisyystilanteeseen. Työpaikkoja hänen mukaansa lähti hakkuutöistä, traktorimies joutui keskeyttämään työnsä ja hakeutumaan muualle sekä sopimusautoilijalta lähti paljon töitä pois. Saarikiven mukaan alueelle on aiemmin suunniteltu runkotie ja kiitorata lannoituksia varten. Tiestä puolet ja kiitotie olivat kokonaan kansallispuiston alueella. Saarikivi kritisoi toimenpidekieltoa ja pyytää lupaa hakkuiden jat-

---

¹⁷¹ Suomen kansallispuistoverkoston kehittämistä koskeva suunnitelma. Keski-Suomen seutukaavaliiton lausunto Metsähallitukselle vuonna 1973.

¹⁷² Metsähallituksen pääjohtajan Antero Pihan ja ylimetsänhoitaja T.O. Mäkelän kirje No Lh. 3135/187-68 piirikuntakonttoreille 29.8.1973.

¹⁷³ Metsähallituksen arvio Rutajärven-Haapasuon kansallispuiston alueesta vuodelta 1974. Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalue. Luonnonsuojelusuunnitelmat 1968–1981.

kamiseen alueella.¹⁷⁴ Tämän kaltaiset kirjeet kuvastavat paikallisten hoitoalueiden ja Metsähallituksen suhdetta. Aluemetsänhoitaja kritisoi nimittäin Metsähallituksessa tehtyä päätöstä. Hän myös vaikuttaa pitävän paikallisten ihmisten työpaikkoja suuressa arvossa. Myös Leivonmäen kunta esitti kritiikkiä kansallispuistohankkeelle vetoamalla työpaikkojen menetykseen, yrityksille koitui tappioihin ja verotulojen menetykseen. Kuitenkin huhtikuussa 1973 Leivonmäen kunta tarjoutui tekemään tilusvaihdon Metsähallituksen kanssa. Tämä kosketti Haapasuon aluetta.¹⁷⁵

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen aluemetsänhoitajan lisäksi kansallispuistohankkeen puolella ei ollut aina myöskään Metsähallituksen Etelä-Suomen piirikonttori, jonka alaisuuteen Jyväskylän hoitoalue kuului. Tammikuussa 1976 Etelä-Suomen piirikuntakonttorin Piirikuntapäällikkö E.A. Länsimies ja Ylimetsänhoitaja Pentti Teittinen lähettivät Metsähallitukseen kirjeen, jossa vedottiin kasvatushakkuiden aloittamiseen kansallispuistoksi kaavaillulla alueella (Rutajärvi-Haapasuo). Kirjeessä perusteltiin hakkuita Enso Gutzeit Oy:n puuntarpeella. Yhtiölle oli luvattu myytäväksi puuta Rutajärven-Haapasuon alueelta, joka oli edelleen toimenpidekiellossa.¹⁷⁶ Taloudelliset syyt olivat yksi tärkeimmistä syistä hankkeen vastustukseen. Kunta menettäisi verotuloja, yrityksille tulisi ongelmia ja ihmisiä joutuisi työttömäksi.

Sen ehdotuksessa oli, että Rutajärven-Haapasuon kansallispuisto perustettaisiin kansallispuistojen toisessa toteuttamisryhmässä (vuosina 1978–92). Kun Kansallispuistokomitean mietintö lähetettiin hoitoalueille ja piirikuntakonttoreihin lausuntokierrokselle, Etelä-Suomen piirikuntakonttori vastusti Rutajärven-Haapasuon kansallispuiston perustamista. Piirikuntakonttorin suhtautuminen kaikkiin kansallispuistoihin oli vuoden 1977 kirjeiden perusteella todella negatiivinen. Kansallispuistojen perustamista kutsuttiin ”metsätalouden hyväksi tehtyjen töiden tuhoamiseksi”.¹⁷⁷ Piirikuntakonttorin mielestä Kansallispuistokomitean ehdotukset olivat ylimitoitettuja ja ehdotetut kansallispuistot olivat liian lähekkäin.

Vuonna 1978 Suomen hallitus teki kansallispuistojen perustamisesta periaatepäätöksen. Suomeen perustettaisiin 17 uutta kansallispuistoa, ja Rutajärvi-Haapasuon kansallispuistoa ei perustettaisi vuosina 1978–1992, niin kuin oli ehdotettu. Kansallispuistokomitean vara-

---

¹⁷⁴ Asia: Kansallispuistoksi suunnitellulla alueella hakkaaminen. Viite: Maa- ja metsätalousministeriön kirje N:o 2318/161. MM 1973/10.12.1973. Jyväskylän hoitopiirin aluemetsänhoitajan Olavi Saarikiven kirje Metsähallitukselle 10.01.1974.

¹⁷⁵ Haapasuon ostotarjous. Leivonmäen kunta. Kunnanhallituksen kirje Metsähallitukselle. N:o 857

¹⁷⁶ Asia: Kasvatushakuun aloittaminen kansallispuistosuunnitelmalta. Etelä-Suomen piirikuntakonttorin päällikön E.A. Länsimiehen ja ylimetsänhoitaja Pentti Teittisen kirje Metsähallitukselle. Kuopio 8.1.1976.

¹⁷⁷ Asia: Lausunto kansallispuistokomitean mietinnöstä. Metsähallinnon Etelä-Suomen piirikuntakonttorin yhteiskirje No 17300/101/139-77 hoitoalueille. Kuopio 2.9.1977.

puheenjohtaja, maa- ja metsätalousministeriön kansliapäällikkö P.O. Väisänen oli esittänyt supistetun version komitean ehdotuksista valtioneuvostolle. Tässä esiteltiin niin sanotusti varmat kohteet ja edettiin hitaasti, jotta saataisiin edes jotain aikaiseksi.¹⁷⁸ Kuitenkin Haapasuo liitettiin valtio soidensuojeluohjelmaan vuonna 1979, vaikka Leivonmäellä suoalue olisi haluttu ojittaa (ja kunnanhallituksessa tehtiinkin päätös ojittamisesta).¹⁷⁹ Kuitenkaan kansallispuistohanke ei unohtunut, sillä alueelle perustettiin Leivonmäen kansallispuisto vuonna 2003. Kuitenkin 1970- ja 1980-luvuilla kansallispuiston vastustus oli niin suurta, sekä Leivonmäen kunnassa kuin Metsähallituksessakin, että puiston perustaminen lykkäytyi vuosikymmenillä.

Kansallispuistojen perustamisessa oli mukana Metsähallituksen lisäksi Maa- ja metsätalousministeriö ja erilaiset komiteat kuten esimerkiksi Kansallispuistokomitea, joka koostui alan asiantuntijoista. Kansallispuistoverkoston suunnittelussa oli mukana myös Keski-Suomen seutukaavaliitto, jonka tehtävänä oli nimenomaan alueen kaavoittaminen. Se oli lääninhallituksen muodostama elin, joka koostui alueen kuntien edustajista.¹⁸⁰ Seutukaavaliitto tuki esimerkiksi Rutajärven-Haapasuon kansallispuiston perustamista kuvailemalla aluetta valtakunnallisesti yhdeksi tärkeimmistä.¹⁸¹ Seutukaavaliitto osallistui myös kansallispuistojen perustamisen edellytyksien kartoittamiseen. Myös Suomen Akatemia rahoitti tutkimusta kansallispuiston perustamisesta, jossa oli mukana Pekka Borg, joka kirjoitti myöhemmin useita ympäristön- ja luonnonsuojeluun liittyviä teoksia.

Maa- ja metsätalousministeriö esimerkiksi lähetti Metsähallitukselle vuonna 1973 kirjeen (ja samalla myös tiedoksi piirikuntakonttoreille ja hoitoalueille), jossa kehoitettiin hankkimaan maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarainhoitotoimistolta lausunto, jos haluttiin esimerkiksi ryhtyä hakkuisiin kansallispuistoksi suunnitellulla alueella. Samalla se ilmoitti, että hakkuusuunnitetta ei vielä lasketa.¹⁸² Kyseinen kirje kuvastaa erinomaisesti päätöksentekoa ja eri toimijoiden kantoja kansallispuistokysymyksessä. Myös vuonna 1977 Kansallispuistokomitean mietinnön jälkimainingeissa Maa- ja metsätalousministeriö lähetti kansallispuistoja koskevan kirjeen Metsähallitukselle. Tällä kertaa kirjeessä käskettiin välttämään sellaisia toimenpiteitä kansallispuistoiksi suunnitelluilla alueilla, jotka voi-

---

¹⁷⁸ Perttula 2006, 25

¹⁷⁹ Nikkilä 2012, 11

¹⁸⁰ Rakennuslaki 370/1958. 20 §

¹⁸¹ Keski-Suomen seutukaavaliiton lähettämä ote liittohallituksen istunnon pöytäkirjasta (10.4.1974) Metsähallitukselle. Lähetetty 16.4.1974

¹⁸² Asia: Hakkuukiellot ja hakkuusuunnitelmat kansallispuistoverkoston kehittämissuunnitelman tarkoituksella alueilla. Maa- ja metsätalousministeri Heimo Linnan ja osastopäällikkö P.O. Väisänen kirje No 2318/161 MM 1973 Metsähallitukselle. Helsinki 10.12.1973.

sivat vaarantaa kansallispuiston perustamisen edellytykset.¹⁸³ Myös tässä tapauksessa kehoitettiin pyytämään Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarainhoitotoimistolta lausunto, jos haluttaisiin tehdä jotain välttämättömiä toimenpiteitä alueella. Vuonna 1978 Etelä-Suomen piirikuntakonttorin piirikuntapäällikkö E.A. Länsimies lähetti Metsähallitukseen pyynnön siitä, että Metsähallitus ottaisi kantaa Suomen Luonto – lehden juttuun, jossa Metsähallituksen toimintaa kansallispuistohankkeessa kritisoitiin. Länsimiehen mukaan juttu oli valheellinen ja suoranainen ”hyökkäys Metsähallitusta kohtaan”.¹⁸⁴ Tämä on hie-man erikoinen suhtautumistapa toisiin mielipiteisiin. Tästä kirjeestä kuvastuu luonnonsuojelujärjestöjen ja Metsähallituksen tuolloiset huonot välit.

---

¹⁸³ Asia: toimenpiteet kansallispuistokomitean ehdottamissa uusissa kansallis- ja luonnonpuistoissa. Maa- ja metsätalousministeri Johannes Virolaisen ja osastopäällikkö P.O. Väisäsen kirje No 4421/161 MMM 1977 Metsähallitukselle. Helsinki 3.8.1977.

¹⁸⁴ Pyyntö oikaisuvastineen lähettämiseksi. Etelä-Suomen piirikuntakonttorin kirje Metsähallitukselle. Kuopio 11.1.1978.

6. Vertailua Keski-Suomen kansallispuistojen perustamisesta

6.1 Keski-Suomeen kansallispuistoja eri aikoina

Rutajärvi-Haapasuon kansallispuistohanke ei ollut todellakaan nopea prosessi verrattuna muihin kansallispuistoihin, joita suunniteltiin samoihin aikoihin perustettaviksi. Kun Salamajärvi ja Isojärvi perustettiin vuonna 1982, Rutajärvi-Haapasuo perustettiin vasta vuonna 2003 Leivonmäen kansallispuiston nimellä. Isojärven perustamista voi kuvata nopeaksi tai ainakin nopeammaksi prosessiksi, kuin muiden Keski-Suomen kansallispuistojen perustamista. Sen perustamista ehdotettiin 1970-luvulla ja perustaminen tapahtui 1980-luvulla. Pyhä-Häkin perustaminen on myös pidempi prosessi, sillä sen perustamista oli suunniteltu jo ennen sotia, kansallispuistojen perustamisen ensimmäisen aallon (1938) aikaan. Tuolloin kuitenkin perustaminen lykkääntyi esimerkiksi sotien seurauksena. Pyhä-Häkin vanha aarnimetsä oli rauhoitettu säästömetsäksi jo 1910-luvulla. Näin ollen voidaan todeta, että Pyhä-Häkin suojeleminen oli pitkä prosessi, joka oli jo alkanut kauan ennen kansallispuiston perustamista sinne. Pyhä-Häkkiä haluttiin myös laajentaa kansallispuistokomitean mietinnössä 1976 ja se toteutuikin kansallispuistojen perustamisen kolmannen aallon aikana 1982.

Salamajärven kansallispuistolla on yllättävän paljon samankaltaisuuksia Pyhä-Häkin perustamisen kanssa. Myös sen alueita oli rauhoitettu jo ennen kuin varsinainen kansallispuisto perustettiin 1982. Salamajärvelle oli perustettu jo vuonna 1956 Salamanperän luonnonpuisto ja 1960-luvulla alueen soita ja vanhoja aarnimetsiä rauhoitettiin metsähallituksen toimesta erikoismetsiksi.

Pisimpään kansallispuiston perustamisprosessi kesti Rutajärvi-Haapasuon hankkeessa. Aluetta ehdotettiin kansallispuistoksi jo 1970-luvulla kansallispuistokomitean mietinnössä. Se kuitenkin toteutui vasta vuonna 2003 nimellä Leivonmäen kansallispuisto. Verrattuna lähellä sijaitsevaan Isojärven kansallispuistoon, joka perustettiin 1982, aikaa näiden kahden perustamisen välillä meni 21 vuotta.

6.2 Perusteluja kansallispuistojen puolesta

Kansallispuistoja alettiin kehittää retkeilyn ja matkailun kannalta. Esimerkiksi puistoihin tehtiin erilaisia leiripaikkoja, reittejä ja tauluja retkeilijöitä varten. Voi olla, että kansallispuistojen perustamisen aiheuttamia epäluuloja pyrittiin hälventämään juuri sillä, että kansallispuistot toisivat siltä saralta uusia työpaikkoja. Kansallispuistot nähtiin siis luonnonsuojelun alueina, joissa pystyi retkeilemään samalla. Tähän liittyy keskustelu kansallis- ja luonnonpuistojen eroista. Luonnonpuistossa alue pyritään pitämään mahdollisimman luonnontilaisena. Kansallispuistoissa taas tehdään erilaisia kunnostustöitä, jotta alueella retkeily olisi mahdollisimman helppoa. Tässä yritettiin selkeästi luoda kansallispuistoista samantapaisia matkailukohteita kuin Yhdysvaltain vastaavat. Yhdysvalloissa kansallispuistoista oli tullut 1920-luvulla suosittuja turistikohteita, ja 1950-luvulle tultaessa vieläkin suosittumia.¹⁸⁵

Suomessa ensimmäisen ja toisen aallon kansallispuistoista ei ollut 1970-luvulle tultaessa tullut erityisen suosittuja matkailukohteita. Kansallispuistojen hoidosta ja reittien ylläpitämisestä ei ollut nimittäin kunnollista lainsäädäntöä tai muuta ohjeistusta ennen 1970-luvun loppua ja kolmatta kansallispuistojen perustamisen aaltoa. Joissakin kansallispuistoissa, kuten Pyhä-Häkissä aluemetsänhoitaja oli 1950-luvun lopussa ja 1960-luvun alussa rakennuttanut puistoon opasteita, pitkospuita ja muita retkeilyreittejä, mutta nämäkin olivat rapistuneet 1970-luvulle tultaessa. Joissakin puistoissa tällaisia ei ollut ollenkaan. Kansallispuistokomitean mietinnössä 1976 ehdotettiin kansallispuistojen hoitoon ja hallintoon omaa lainsäädäntöä ja parannuksia, jotta puistoista saataisiin kehitettyä kansainväliset mitat täyttäviä luonnonsuojelu alueita ja samalla matkailukohteita.

Luonnonsuojelullisista näkökulmista katsottuna kansallispuistojen perustamisessa ja kehittämisessä voidaan nähdä kehitystä suoalueiden suojelussa. Kaikki käsitellyt kansallispuistot sisältävät suoalueita, joita ei liiemmin arvostettu aiemmin. Esimerkiksi Pyhä-Häkkiin liitettiin aapasointa vuoden 1982 laajenuksessa, kun Salamajärven oli myös aapasointa ja nevoja. Isojärvi ja Rutajärvi-Haapasuo edustivat keidassoita. Näiden suoalueiden katsottiin kuuluvan metsien kanssa samoihin kokonaisuuksiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että suot ja metsät eivät ole toisistaan välttämättä erillisiä alueita, vaan maasto voi koostua myös toisistaan erilaisista luontotyypeistä. Jos aiemmin suojeltiin vanhoja metsiä, niin alettiin myös ymmärtää, että suot kuuluvat samaan ekosysteemiin. Aiemmin oli myös suojeltu

---

¹⁸⁵ Simmons 1993, 43.

tiettyjä tunnettuja luonnonnähtävyyksiä, mutta nyt etsittiin erityisesti erilaisille maakunnille tyypillisiä luontokokonaisuuksia.¹⁸⁶

6.3 Perusteluja kansallispuistoja vastaan ja metsähallituksen toiminta

Kaikkien kansallispuistojen kohdalla metsähallituksessa mietittiin työpaikkojen katoamista ja metsänhakkuiden vähenemistä. Jos esimerkiksi Pyhä-Häkin tai Salamajärven osalta kansallispuistoa ei metsähallituksessa vastustettu, niin silti ensimmäinen asia, mihin kirjeenvaihdossa keskityttiin oli juuri työllisyys ja vaikutukset hoitoalueen hakkuumääriin. Isojärven ja Rutajärven-Haapasuon kansallispuistohankkeen (myöhemmin Leivonmäen kansallispuisto) luonnonsuojelusuunnitelmien ohesta olleissa kirjeissä vastustettiin näitä hankkeita kovin sanoin. Metsähallituksen intresseissä ei erityisesti ollut erilaisten luontotyyppien suojelu, mihin esimerkiksi kansallispuistokomitean mietinnössä vedottiin kansallispuiston tarpeellisuutta selitettäessä. Matkailu oli myös omassa osassaan kansallispuistojen perustamisen oikeuttamisessa. Erityisesti kansallispuistokomitean mietinnössä vuonna 1976 perusteltiin kansallispuistojen perustamista matkailun ja retkeilyn kannalta, vaikka ensisijaisena suojelun perusteena esitettiin luontoarvot.

Metsähallituksen rooli kansallispuistojen perustamisessa oli erikoinen. Se hallinnoi alueita, joille kansallispuistot perustettiin. Se ei ollut suoraan päättävä taho kansallispuistojen taustalla, mutta sillä oli silti roolinsa kansallispuistojen perustamisessa. Tähän rooliin kuului niin kansallispuistojen vastustaminen kuin puolustaminenkin. Monet Metsähallituksen johdossa vastustivat kansallispuistohankkeita 1970–1980-luvuilla, mutta heidän tuli silti käskää alempia tahoja noudattamaan esimerkiksi toimeenpanokieltoja kansallispuistoiksi suunnitelluilla alueilla. Monilla henkilöillä oli asiasta oma henkilökohtainen mielipiteensä, mutta käskyjä tuli totella. Kansallispuistokomitean jäsenissäkin oli metsähallituksen jäseniä/työntekijöitä, joten metsähallituksella oli oma roolinsa myös kansallispuistoehdotuksessa.

Lähteiden perusteella Isojärven ja Rutajärvi-Haapasuon kansallispuistohankkeita kritisoitiin eniten. Isojärven kansallispuisto perustettiin kuitenkin vuonna 1982, kun taas Rutajärvi-Haapasuota ei. Tähän saattoi vaikuttaa maantiede, sillä kansallispuistot sijaitsevat lähellä toisiaan ja niiden kerrottiin käsittävän samantapaista luontoa. Rutajärvi-Haapasuon alueella oli myös turvetuotantoa, joka työllisti useita ihmisiä. Monista kriittisistä äänistä

---

¹⁸⁶ Borg 2009, 142–143.

kansallispuistoja kohtaan kuvastuu pelko omasta tulevaisuudesta, kun työt loppuvat eikä toimeentulo ole turvattu. Tämä on ymmärrettävää. Toisaalta joissakin kritiikeissä kansallispuistoille itse luonnonsuojeleminen kyseenalaistettiin. Ei haluttu esimerkiksi, että arvokas puu jäisi lahoamaan metsiin¹⁸⁷ tai ei haluttu, että luonnonsuojelua ”tärkeämmät yhteiskunnalliset tarpeet” eli metsäteollisuuden etu jätettäisiin huomioimatta.¹⁸⁸ Toisaalta tällaisissakin kommentteissa asiaa ajateltiin talouden kannalta. Talous, teollisuus ja työpaikat katsottiin usein tärkeämmäksi kuin luonnonsuojelu kansallispuistojen kautta. Itse asiassa monet kansallispuistot toivat alueille työpaikkoja menetettyjen tilalle, sillä kansallispuistojen hoitoa ja hallintoa parannettiin 1970–1980-luvuilla.

Pyhä-Häkin alueella oli monia perustamis- ja pakkolunastamistoimituksia, jotka liittyivät asutuksen ja maatilojen perustamiseen. Toisaalta Pyhä-Häkin aarnialue oli sellainen, joka ei oikein kelvannut kenenkään käyttöön. Rutajärven-Haapasuon ja Isojärven tapauksessa Metsähallitus hankki kansallispuistoon liitettävistä alueista osan hallintaansa ostamalla ne. Salamajärvellä suurin osa kansallispuistoihin liitettävistä metsistä olivat jo 1960-luvun lopulla erikoismetsiä, jotka oli rauhoitettu. Suoalueetkin olivat Salamajärvellä pääosin metsähallituksen hallinnassa.

Yhteistä kaikilla käsitellyillä kansallispuistoilla oli se, että niitä käytettiin osittain metsätalouteen ja muihin ihmisten tarpeisiin. Ei voida sanoa, että yksikään neljästä käsittelemästani kansallispuistosta olisi perustettaessa ollut täysin koskematon. Vaikka esimerkiksi Salamajärvellä tai Pyhä-Häkissä oli osia, joita oli suojeltu pitkään, niin silti lopullisiin puistoihin tuli mukaan myös alueita, joihin ihminen oli koskenut. Myös aivan kansallispuistojen läheisyydestä lunastettiin maata muun muassa maanviljelys- ja asutuskäyttöön. Pyhä-Häkkiin ja Salamajärveen verrattuna Rutajärvi-Haapasuon ja Isojärven puistot olivat olleet käytössä vieläkin enemmän. Isojärvellä oli tehty sotakorvauksiin liittyviä hakkuita 1940- ja 1950-luvuilla ja myös soran ja hiekan kaivamista. Rutajärvi-Haapasuon alueella oli ollut hakkuita ja turpeen nostamista soista. Ihmisen toiminnan jäljet ovat siis näkyvissä keskisuomalaisissa kansallispuistoissa vielä nykyään. Vaikka monien kansallispuistojen perustamisen tavoitteena oli suojella koskematonta luontoa, ei kansallispuistoista sitä juuri löydy täysin koskemattomana.

Metsähallituksen suhdetta kansallispuistoihin voidaan tarkastella juuri siitä näkökulmasta, että kansallispuistoiksi muuttuneilla alueilla oli harjoitettu niin hakkuita kuin viljely- ja asutustoimintaa. Monet kansallispuistoihin tulleista alueista olivat olleet jo pitkään metsä-

---

¹⁸⁷ Parpola & Åberg 2009, 349–351.

¹⁸⁸ Parpola & Åberg 2009, 354.

hallituksen hallinnassa. Jos jotakin aluetta käytettiin hakkuihin suojelemisen sijaan, ei sen luonnonsuojelullisista arvoista juuri välitetty. Esimerkiksi sotakorvauspuita hakattiin Isojärveltä, josta vuonna 1982 tehtiin kansallispuisto. Toki hakkuita tehtäessä ei välttämättä tiedetty, että 20–30 vuoden päästä alueesta haluttaisiin tehdä kansallispuisto.

Metsähallituksessa ei 1960- ja 1970-luvuilla suhtauduttu hyvin kansallispuistoihin. Tehtiin ehdotuksia metsien monikäytöstä, jossa metsätalous ja luonnonsuojelu toimisivat yhdessä sekä myös metsien päällekkäiskäytöstä, jossa suojele olisi ollut täysin metsätaloudelle alisteista ja sen ehdoilla toteutettua. Monet metsähallituksen johdossa pitivät uusien kansallispuistojen perustamista haitallisena Suomen metsäteollisuudelle, sillä metsäteollisuudella oli niin suuri vaikutus koko valtion talouteen ja työllisyyteen. Ajateltiin, että kansallispuistojen perustamista voitaisiin lykätä johonkin toiseen aikaan, jolloin esimerkiksi taloudellinen tilanne olisi parempi.¹⁸⁹

Metsähallituksen moninaiskäytön työryhmässä ehdotettiin jopa, että jo aiemmin rauhoitettuja alueita, kuten kansallispuistoja voitaisiin saada hakkuiden piiriin uudelleen. Kansallispuistokomitean mietinnön ehdotuksia 1976 vastustettiin metsähallituksessa kiihkeästi. Mutta metsähallituksessa oli myös henkilöitä, jotka halusivat, että uusia kansallispuistoja perustettaisiin ja niiden hoitoa, suunnittelua ja hallintoa parannettaisiin. Kuitenkin nämä henkilöt eivät olleet metsähallituksen ylintä johtoa, vaan lähinnä yksittäisiä tapauksia. Metsähallituksen virallinen kanta kansallispuistoverkoston laajentamiseen oli pitkään negatiivinen.

6.4 Keski-Suomen kansallispuistot verrattuina muihin Suomen kansallispuistoihin.

Ensimmäinen kansallispuisto perustettiin Keski-Suomeen vuonna 1956 kun Pyhä-Häkin kansallispuisto perustettiin Saarijärvelle. Vuonna 1938 perustetut kansallispuistot keskityivät Lappiin, kuten Pallas-Yllästunturin ja Pyhä-Luoston kansallispuistot.¹⁹⁰ Kolme neljästä alkuperäisestä kansallispuistosta sijaitsi Lapissa. Myös toisessa kansallispuistojen perustamisen aallossa Lapilla oli melko suuri osuus. 1956 perustettiin 7 uutta puistoa, joista kaksi sijaitsi Lapissa: Lemmenjoen ja Oulangan kansallispuistot. Myös Itä-Suomi oli kansallispuistoissa vahvasti edustettuna: Linnansaaren kansallispuisto Etelä-Savossa ja

---

¹⁸⁹ Parpola & Åberg 2009, 351.

¹⁹⁰ 1938 perustettu Porkkalanniemi oli ainoa alkuperäisistä puistoista, joka ei sijainnut Lapissa. Jatkosodan jälkeen alue vuokrattiin Neuvostoliitolle aluemenetyksen yhteydessä.

Petkeljärven kansallispuisto Ilomantsissa, Pohjois-Karjalassa. Lisäksi Pohjois-Pohjanmaalle perustettiin Rokuan kansallispuisto ja Kanta-Hämeeseen Liesjärven kansallispuisto.¹⁹¹ Toisesta aallosta täytyy huomioida se, että se oli erittäin Pohjois- ja Itä-Suomipainotteinen. Ainoat muualle kuin Pohjois- ja Itä-Suomeen perustetut kansallispuistot olivat Pyhä-Häkki ja Liesjärvi. Länsi- tai Etelä-Suomeen kansallispuistoja ei tässä vaiheessa liiemmin perustettu.

Keski-Suomeen perustettiin tässä vaiheessa vain yksi kansallispuisto, Pyhä-Häkki. Tässä vaiheessa kansallispuistojen perustamisella pyrittiin suojelemaan erityisesti luonnonmuistomerkkejä, jollaiseksi myös Pyhä-Häkin ikivanha aarnimetsä katsottiin. Myöhemmin, vasta 1970-luvulla alkoi herätä ajatus siitä, että jokaisesta maakunnasta valittaisiin kansallispuistoksi alueita, jotka kuvastaisivat tuon maakunnan luonnon erityispiirteitä.

Pinta-alaltaan suurin Keski-Suomen kansallispuistoista on Salamajärvi (62 km²). Sen perässä tulevat Leivonmäki (30 km²), Isojärvi (22 km²), Etelä-Konnevesi (15 km²) ja Pyhä-Häkki (13 km²).¹⁹² Pyhä-Häkki on Suomen neljänneksi pienin kansallispuisto. Lapissa sijaitseviin kansallispuistoihin verrattuna Keski-Suomessa sijaitsevat puistot ovat todella pieniä. Esimerkiksi Suomen suurin kansallispuisto Lemmenjoki (2850 km²) on noin 46 kertaa suurempi kuin Salamajärven kansallispuisto. Monet muut Lapissa sijaitsevat kansallispuistot ovat myös suuria pinta-alansa puolesta: Urho Kekkosen kansallispuiston pinta-ala on 2550 km² ja Pallas-Yllästunturin 1020 km². Lapin kansallispuistojen ja Keski-Suomen kansallispuistojen kokoeroa selittää se, että Lappi on paljon harvemmin asuttua seutua kuin Keski-Suomi.

Lapissa on vielä jäljellä myös yhtenäisiä erämaa-alueita, vaikka niitäkin on usein kuvattu lähinnä alkuperäisistä erämaista jäljelle jääneiksi rippeiksi.¹⁹³ Harvan asutuksen lisäksi Lapin kansallispuistojen suureen kokoon verrattuna muihin, esimerkiksi Keski-Suomen puistoihin, vaikuttaa siis myös se, että siellä on myös laajempia erämaa-alueita, joista osa on koskemattomia. Toisaalta Lapissa myös kansallispuistoja vastustettiin kiivaasti. Esimerkiksi kunnat, maanomistajat ja asukkaat vastustivat kansallispuistojen perustamista Pohjois-Suomessa ja jotkut pitivät luonnonsuojelijoita suoranaisesti vihollisinaan.¹⁹⁴

---

¹⁹¹ <http://www.luontoon.fi/kansallispuistot>; Roiko-Jokela 2012, 333.

¹⁹² <http://www.metsa.fi/kansallispuistotaulukot>

¹⁹³ Leino-Kaukiainen 1997, 208.

¹⁹⁴ Leino-Kaukiainen 1997, 208.

6.5 Miten lähdeaineistoissa käsiteltiin kansallispuistoja?

Pyhä-Häkin perustamisesta ei ollut paljoa tietoa Metsähallituksen Saarijärven hoitoalueen arkistossa. Tästä voidaan päätellä, että metsähallituksessa ei juurikaan vastustettu 1956 perustettuja kansallispuistoja. Enemmän Pyhä-Häkin kansallispuistoa käsiteltiin 1970-luvulla kun kansallispuistokomitean mietinnössä oli vuonna 1976 ehdotettu puiston laajentamista. Monet Pyhä-Häkkiä koskeneet asiakirjat ennen 1970-lukua olivat lähinnä sen lähi-alueitten maankäyttöä koskeneita.

Muidenkin Keski-Suomen kansallispuistojen ja niitä edeltäneiden alueiden käsittely esimerkiksi kirjeenvaihdossa alkoi kunnolla vasta 1970-luvulla useiden eri kansallispuistoehdotusten yhteydessä. Hoitoalueiden kirjeenvaihto ei muutenkaan liiemmin keskittynyt luonnonsuojeluasioihin juuri ollenkaan. Kirjeenvaihto koski pääosin metsätaloutta ja hoitoalueiden juoksevia asioita. Kuitenkin luonnonsuojelun neuvottelukunnan kansallispuistoehdotus ja kansallispuistokomitean mietintö toivat luonnonsuojelun ja kansallispuistoaiheet hoitoalueiden kirjeenvaihtoon.

7. Keski-Suomen kansallispuistot osana luonnonsuojelun kehitystä

Metsät ovat hyvin tärkeä ja olennainen osa suomalaisuutta, esimerkiksi metsäteollisuuden ja sen tuoman työllisyyden kautta.¹⁹⁵ Kuitenkin Suomessa on myös metsiä ja muita alueita, jotka ovat suojeltuja. Sellaisia ovat tässä tutkielmassa pääosassa olevat kansallispuistot. Maailman ensimmäinen kansallispuisto, Yellowstone, perustettiin Yhdysvalloissa vuonna 1872. Yhdysvaltoja voidaan näin ollen pitää edelläkävijöinä kansallispuistojen perustamisessa ja sitä kautta myös luonnonsuojelussa. Euroopassa ensimmäiset kansallispuistot perustettiin naapurimaahamme Ruotsiin vuonna 1909.

Suomessa ensimmäiset kansallispuistot perustettiin Yhdysvaltoihin ja Ruotsiin verrattuna myöhään, vasta vuonna 1938. Toki Suomessa oli jo ennen tätä suojeltu joitakin metsiä, esimerkiksi säästömetsinä. Samoin luonnon ja metsien tilasta oltiin oltu huolissaan erityisesti oppineiden parissa jo 1800-luvun puolella. Kuitenkin kansallispuistojen perustaminen Suomen valtion toimesta lainsäädännön avulla teki luonnonsuojelusta paljon virallisempaa kuin se oli ollut ennen tätä. Osa alkuperäisistä kansallispuistoista jäi jatkosodan jälkeen Neuvostoliiton puolelle, sillä ne kuuluivat rauhanehdoissa sovittuihin luovutettaviin alueisiin.

Sotien jälkeen metsäteollisuudella oli keskeinen osa Suomen taloudellisessa nousussa. Alkoivat tehometsätalouden aika ja metsiä alettiin hakata ennätysmäistä vauhtia. Vuonna 1956 perustettiin 9 uutta kansallispuistoa ja samalla myös Keski-Suomen ensimmäinen kansallispuisto Pyhä-Häkki. Tämän jälkeen kansallispuistoverkoston kehittäminen sai jäädä aina 1970-luvulle asti. 1960- ja 1970-luvuilla tehometsätalous tehostui entisestään ja tämä aiheutti huolta luonnonsuojelupiireissä. Luonnonsuojelijat alkoivat vaatia uusia kansallispuistoja ja esittää myös omia ehdotuksiaan aiheesta. Valtion virallinen kansallispuistokomitea, joka koostui metsäalan ja luonnonsuojelun ammattilaisista perustettiin vuonna 1974. Sen tehtävänä oli tehdä ehdotus kansallispuistoverkoston laajentamisesta sekä etsiä perustelut jokaisen kansallispuiston perustamiselle. Lisäksi sen tuli laskea taloudelliset ja työllisyysvaikutukset. Vuonna 1982 perustettiin 17 kansallispuistoa, joka ei ollut edes puolta ehdotetusta 42 kansallispuistosta. Uusien kansallispuistojen perustamista vastustettiin kiivaasti niin metsähallituksessa, metsäteollisuuden kuin poliitikkojenkin parissa. Lo-

---

¹⁹⁵ Pekurinen 2005, 181

pullista päätöstä 17 kansallispuiston perustamisesta voidaan pitää kompromissiratkaisuna, jolla pyrittiin tyydyttämään sekä puistojen vastustajat, että myös luonnonsuojelijat, jotka niiden perustamista ajoivat.

Metsähallituksen rooli kansallispuistojen perustamisessa oli erikoinen, sillä se vastasi valtion metsistä ja oli näin ollen myös vastuussa kansallispuistojen hoidosta ja valvonnasta. Samalla kun se osallistui luonnonsuojeluun, se oli myös keskeinen toimija metsäteollisuudessa. Tämä oli todella ristiriitaista, sillä sama henkilö, kuten esimerkiksi aluemetsänhoitaja saattoi olla mukana molemmissa. Myöhemmin metsähallitukseen toki perustettiin omat toimielimensä, jotka keskittyvät pelkästään kansallispuistoihin, mutta tätä ei tapahtunut ennen 1970-luvun loppua.

Vaatimukset uusien kansallispuistojen perustamisesta kasvoivat 1970-luvulle tultaessa. 1950-luvulla perustetut kansallispuistot eivät kohdanneet juuri vastustusta, joten niiden perustaminen oli melko vaivatonta. 1970-luvulla tilanne oli aivan toinen: muun muassa metsähallituksessa uusia kansallispuistoja vastustettiin kiihkeästi, vaikka toki joukosta löytyi myös asian kannattajia.

Metsähallituksen kannalta kolmannen aallon kansallispuistot olivat merkittäviä, sillä uuden lainsäädännön ansiosta Metsähallituksen tuli asettaa henkilökuntaa vastaamaan kansallispuistojen hoidosta ja hallinnosta. Tätä aiemmin kansallispuistoja olivat lähinnä valvooneet metsähallituksen hoitoalueiden työntekijät. Nyt luonnonsuojelulle tuli oma toimistonsa metsähallitukseen. Tämä myös vähensi Metsähallituksen ristiriitaista ja samanaikaista asemaa luonnonsuojelussa ja metsäteollisuudessa. Luonnonsuojelun ja metsäteollisuuden hallinto ei ollut enää samojen henkilöiden vastuulla. Tämä kertoo myös asenteen muutoksesta metsähallituksessa, sillä nyt sille tuli enemmän vastuuta kansallispuistoja koskevissa asioissa. Toisaalta nämä tehtävät määrättiin metsähallitukselle lain perusteella, joten muutos ei välttämättä ollut siitä itsestään lähtöisin.

Luonnonsuojelulla oli kansallispuistojen perustamisessa merkittävä rooli, vaikka puistojen perustamista perusteltiin myös retkeilyllä ja matkailulla. Esimerkiksi kolmannen kansallispuistojen perustamisen aallon aikaan alettiin kiinnittää huomioita erilaisten ja tietyille alueille tyypillisten luontotyyppien ja kokonaisuuksien suojelemiseen. Tätä painotettiin muun muassa kansallispuistokomitean mietinnössä. Kuitenkin tässä mietinnössä selvitettiin myös mahdollisuuksia matkailun harjoittamiseen alueilla. Matkailu –näkökulman tuominen suojelun rinnalle kansallispuistojen perustamisesta keskusteltaessa johtui siitä, että haluttiin lievittää kuvaa siitä, kuinka paljon työpaikkoja kansallispuiston metsien rauhoittaminen esimerkiksi hakkuilta vie työpaikkoja. Näin ollen kansallispuistoista niin Keski-

Suomessa kuin muuallakin Suomessa kaavailtiin matkailukohteita, jotka loisivat samalla uusia työpaikkoja lähiseudulle.

Onko luonnonsuojelu vastaus muun muassa riistatalouteen ja ihmisen pyrkimykseen valjastaa luonto omaksi hyödykseen? Kansallispuistojen perustamisen taustalla ei ole näpättää ihmisiä, jotka saavat elantonsa metsäteollisuudesta tai maataloudesta, vaan kysymys on luonnonsuojelemisesta luonnon itsensä vuoksi sekä myös suojella luontoa ihmisten nähtäväksi. Ei ole siis kyse siitä, että haluttaisiin tahallaan ajaa metsäteollisuutta alas, vaan kyseessä on (ihmisten) halu siitä, että jotakin luontotyyppiä suojellaan. Suojelun taustalla on huoli siitä, että luonnon monimuotoisuus katoaisi. Entä jos vaikkapa joku suotyypeistä lajeineen katoaisi lopullisesti? Luonnonsuojelun tarkoituksena on suojella jotakin aluetta. Esimerkiksi Pyhä-Häkin vanhinta osaa haluttiin suojella. Keneltä tai miltä tätä aluetta siten suojeltiin? Ihmiseltä ja metsän käyttämiseltä ihmisten tarpeisiin. Olisiko Pyhä-Häkin kansallispuiston alueella metsää, jos sinne ei olisikaan koskaan perustettu kansallispuistoa? Sitä ei voida tietää, mutta jos jokin alue suojellaan, niin sillä halutaan varmistaa se, että aluetta ei käytetä taloudellisiin tarpeisiin. Myös esimerkkinä voidaan käyttää sitä, miksi Salamajärven alueelle perustettiin kansallispuisto, joka käsittää sekä metsää että suota. Alueen suot kiinnostivat Vapoa, joka on tunnettu turvetuotannostaan. Voidaan sanoa, että alueen suot haluttiin säilyttää koska ne olivat esimerkki tietystä luonnontyypistä. Kuitenkin suojelun tarkoituksena oli rauhoittaa suoalueita ja niiden ekosysteemejä. Suojelun perimmäisenä tarkoituksena ei ollut siis häiritä teollisuutta, vaikka se oikeastaan häiritsi sitä. Luonnonsuojelun perimmäinen tarkoitus on jonkun alueen monimuotoisuuden säilyttäminen ja mahdollisimman luonnonomaisen tilan säilyttäminen

Luonnonsuojelusta keskusteltaessa tulee ennen ja vielä nykyäänkin usein keskustelua siitä, onko tärkeämpää ihmisen etu vai luonnon etu. Keski-Suomen kansallispuistoja perustettaessa metsähallituksessa esitettiin kritiikkiä kansallispuistoille juuri sillä perusteella, että työpaikkoja katoaa ja metsäteollisuus ja sitä kautta myös talous kärsii. Kansallispuistojen perustamista siis vastustettiin vetoamalla siihen, että ihmiset hyötyvät vähemmän suojelusta kuin alueen käyttämisestä teollisuudessa. Toisaalta taas myös kansallispuistojen perustamista ajettiin vetoamalla ihmisten hyötymiseen niistä. Tähän liittyy erityisesti kansallispuistojen matkailutoiminta.

Miksi kansallispuistot ovat myös matkailukohteita? Luonnonsuojelua voidaan perustella helpommin, jos ihmiset tietävät mitä suojellaan. Ehkä kansallispuistossa vierailu avartaa jonkun ihmisen mieltä ja hän päättää kannattaa myös muiden luonnonsuojelualueiden perustamista. Jos kansallispuistot olisivat luonnonpuiston kaltaisia, ihmisillä ei välttämättä

olisi paljon tietoa niistä eikä heitä tuolloin välttämättä kiinnostaisi luonnonsuojeleminen. Lisäksi kansallispuistojen aiheuttamia työpaikkojen menetyksiä voidaan kompensoida lähialueiden asukkaille. Kansallispuistot nähdään matkailukohteina. Matkailukohteet tuovat kävijöitä ja rahaa myös muille kuin pelkästään kansallispuistolle. Kansallispuiston omaavat alueet siis saattavat hyötyä puiston tuomista matkailijoista.

Keski-Suomessa kansallispuistojen perustaminen oli melko pitkä prosessi, sillä Pyhä-Häkin kansallispuisto perustettiin vuonna 1956 ja seuraavat kansallispuistot (Isojärvi ja Salamajärvi) perustettiin vasta vuonna 1982. Vasta kansallispuistokomitean mietinnössä vuonna 1976 alettiin kiinnittää toden teolla huomiota eri alueisiin ja niille tyypillisiin luontotyypeihin ja kokonaisuuksiin. Esimerkiksi Salamajärven kansallispuisto käsitti erilaisia suoalueita ja metsäalueita, kun ennen 1970-lukua soiden suojelua ei ollut pidetty kovin tärkeänä. Samoin Pyhä-Häkin kansallispuistoa laajennettiin ja siihen lisättiin soita. Aiemmin puisto oli käsittänyt lähinnä vanhan aarnimetsän.

Kansallispuistokomitean ehdotusta muokattiin rajusti, ennen kuin sen pohjalta perustettiin kansallispuistoja. Lopulta perustettiin vain 17 puistoa. Myös Keski-Suomeen ehdotetuista puistoista karsittiin. Rutajärven-Haapasuon kansallispuistoa ei perustettu. Tätä puistoa oli vastustettu hyvin voimakkaasti niin metsähallituksen ja metsäteollisuuden toimesta. Alueella tehtiin tuolloin esimerkiksi hakkuita ja lisäksi siellä oli monia soita, joista nostettiin turvetta. Kansallispuiston peruuntumiseen saattoi vaikuttaa myös lähelle ehdotettu Isojärven kansallispuisto. Tuolloin ei nähty tarpeellisena, että kaksi kansallispuistoa sijaitsisi niin lähellä toisiaan. Rutajärven-Haapasuon kansallispuisto toteutui lopulta vuonna 2003, tosin nimellä Leivonmäen kansallispuisto.

Keski-Suomen kansallispuistoja voidaan pitää hyvänä esimerkkinä koko Suomen kansallispuistojen kehityksessä. Niissä näkyy muutos ajattelutapojen muutoksesta. Ensimmäiset kansallispuistot keskittyivät voimakkaasti Lappiin. Vuonna 1956 perustettu Pyhä-Häkki oli yksi poikkeuksista tähän. Vasta kolmannessa kansallispuistojen perustamisen aallossa muualle maahan perustettiin määrällisesti enemmän kansallispuistoja kuin Lappiin (vaikka Lapin puistot taas olivat ja ovat yhä pinta-alaltaan suurimpia).

Keski-Suomen kansallispuistoja voidaan tarkastella hyvänä esimerkkinä myös erilaisten luontotyyppien suojelussa. 1970-luvulla soidensuojelu nosti päätään ja tämä näkyy oikeastaan kaikissa tarkastelemissani keskisuomalaisissa kansallispuistoissa. Kun aiemmin oli arvostettu lähinnä vanhoja metsiä, niin 1970-luvulta alkaen kansallispuistoihin alettiin liittää myös soita ja nähdä ne osana luonnollista kokonaisuutta. Kansallispuistokomitean ehdottamat kansallis- ja luonnonpuistot olivat suuri suunnitelma, jos verrataan suunniteltuja

alueita ja niitä alueita, joita jo oli olemassa. Koko Suomen laajuisesti suunnitelmat olivat mittavia ja asia oli näin myös Keski-Suomen kohdalta. Keski-Suomessa oli vain Pyhä-Häkin kansallispuisto ennen kuin vuonna 1982 perustettiin kansallispuistokomitean mietinnön pohjalta Isojärven ja Salamajärven kansallispuistot. Lisäksi Pyhä-Häkkiä laajennettiin. Kansallispuistojen määrä siis nousi vuonna 1982 ja samalla suojelluiksi alueiksi päätyi erilaisia luontotyyppisiä kuin ennen. Onko Suomessa perustettu mitään muita yhtä isoja luonnonsuojelualueita, kuin kansallispuistojen perustamisen kolmannessa aallossa 1980-luvulla? Suojeltujen alueiden mittakaava on paljon suurempi kuin muussa luonnonsuojelussa. Tämän takia niiden perustamisen tutkiminen on tärkeää.

Kansallispuistojen perustaminen liittyi osaltaan myöhempään ympäristöaktivismiin, joista esimerkkinä muun muassa 1980-luvun metsäkiistat, joita kutsuttiin myös metsäsodiksi.¹⁹⁶ Kansallispuistojen perustamisen kolmas aalto 1970–1980-luvuilla sai alkunsa yleisestä ympäristötietoisuuden noususta sekä luonnonsuojelijoiden halusta ja vaatimuksista saada Suomen kansallispuistoverkoston kehitettyä. Tätä varten lopulta perustettiin kansallispuistokomitea, joka oli valtioneuvoston kokoama asiantuntija ryhmä, joka ryhtyi selvittämään erilaisia vaihtoehtoja. Näin ollen voidaan lopulta todeta, että luonnonsuojelijat vaikuttivat valtion harjoittamaan luonnonsuojeluun. Kuitenkaan 1980-luvulle tultaessa uusien kansallispuistojen määrä tai koko ei enää tyydyttänyt luonnonsuojeluliikettä.¹⁹⁷ Kansallispuistokomitean mietinnön ehdotusta oli supistettu lopullisessa valtioneuvoston päätöksessä. Kompromissiratkaisu ei kuitenkaan loppujen lopuksi tyydyttänyt luonnonsuojelijoita, ja tätä voidaan pitää myös pohjana 1980-luvun radikaalille ympäristöaktivismille, jossa painotettiin suoraa toimintaa.

Luonnonsuojelu on kehittynyt Suomessa paljon sitten 1980-luvun. Suomeen on perustettu ympäristöministeriö ja samoin myös puolue, joka ajaa luonnonsuojelua ja vihreitä arvoja. Myös kansallispuistoista on tullut arvostettuja ja hyvin organisoituja. Kun 1970-luvulla kansallispuistojen hoito, kehittäminen ja hallinto olivat täysin sekaisin, niin nykyään ne on hyvin hoidettuja. Kansallispuistot ovat toki vieläkin metsähallituksen alaisia, mutta metsähallitus on nykyään liikelaitos. Nyt kansallispuistoista on vastuussa aivan omat elimensä, eikä sama taho ole mukana suojelussa ja metsätaloudessa niin kuin aiemmin. Kansallispuistoissa on onnistuttu yhdistämään luonnonsuojelu ja matkailu. Monet kansallispuistoista ovat suosittuja matkailu- ja retkeilykohteita.

---

¹⁹⁶ Haikari 2012, 338–341

¹⁹⁷ Haikari 2012, 336

Metsähallitukseen alkoi vähitellen virrata luonnonsuojelulle myönteisempää ajattelua. Kun 1970-luvulla kansallispuistoja vastustettiin Metsähallituksessa vedoten metsätalouden heikentymiseen, maaseudun autioitumiseen tai työpaikkojen menetyksiin, 1980-luvulla asenteet alkoivat muuttua enemmän. Alettiin puhua metsien moninaiskäytöstä ja kestävästä kehityksestä.¹⁹⁸ Samoihin aikoihin myös politiikassa ja yhteiskunnassa ylipäänsä ympäristöä ja luontoa alettiin huomioida laajemmassa mittakaavassa. Suomessa perustettiin vuonna 1983 Ympäristöministeriö hoitamaan ympäristöasioita (joka ei kuitenkaan vastaa kansallispuistoista). Metsäkiistoissa osallisena olleet entiset aktivistit perustivat Vihreän liiton (poliittinen puolue) vuonna 1987. Myöskään Metsähallituksessa luonnonsuojelua ei enää nähty pelkästään haittana, vaan myös mahdollisuutena.¹⁹⁹ Jos nyt 1970-luvun Metsähallituksen kantoja kansallispuistoihin ja luonnonsuojeluun voi ylipäänsä verrata nykyaikaan, niin mielipiteet ovat melko kaukana toisistaan. Vaikka vieläkin Metsähallituksen tavoitteena on tuottaa valtiolle voittoa sen metsistä samaan aikaan luonnonsuojelun ja ekologisten tavoitteiden kanssa. Nämä seikat ovat ristiriidassa keskenään. Myös metsäteollisuus on alkanut panostaa entistä enemmän tuotantonsa ekologisuuteen, sillä asiakkaat kiinnittävät tällaisiin seikkoihin nykyään enemmän huomiota.²⁰⁰ Suomessa lakimuutokset ovat myös parantaneet ekologisten arvojen juurtumista yhteiskuntaan. Esimerkiksi vuoden 1996 Metsälaki ja luonnonsuojelulaki painottavat ekologisuutta ja luonnon biologista monimuotoisuutta.²⁰¹ Vuonna 1992 Rio de Janeiron konferenssissa, jossa Suomi oli mukana keskusteltiin ja sovittiin ekologisista pelisäännöistä metsien suhteen.²⁰²

Kansallispuistot ovat pinta-alaltaan Suomen suurimpia luonnonsuojelualueita. Kolmatta kansallispuistojen perustamisen aaltoa 1970–1980-luvuilla voidaan pitää suurimpana luonnonsuojelun toimena Suomessa. Tämän takia aihe on erittäin tärkeä. Suomalaista luontoa ja ympäristöä on tutkittu paljon, mutta kansallispuistot ovat usein jääneet taka-alalle. Metsäteollisuuden kautta metsiä on kyllä tutkittu. Ympäristöhistoriassa luonnonsuojelun tutkiminen on usein keskittynyt 1980-luvulla alkaneeseen radikaaliin luonnonsuojeluun, kuten metsäkiistoihin. Tämän taustalla voidaan nähdä olevan kansallispuistojen perustamisen ja niiden määrään ja laajuuteen liittyvän tyytymättömyyden. Tältä kantilta tutkimukseni liittyy osaksi historiankirjoitusta, sillä se on perimmiltään osa laajempaa makrohistoriaa. Tutkimani ilmiö siis on osa suurempaa kuvaa, johon kuuluu luonnonsuojelun ja samalla

---

¹⁹⁸ Nyssönen 1997, 110

¹⁹⁹ Parpola & Åberg 2009, 389

²⁰⁰ Pekurinen 2005, 203

²⁰¹ Rantala 2005, 289

²⁰² Hiekkavirta 2006, 20

myös metsäteollisuuden kehittyminen ja samalla koko Suomen kehittyminen sellaiseksi kuin se nyt on.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Kansallisarkisto

Metsähallitus.

Ca:35 Metsähallituksen istuntojen pöytäkirjat (1965 - 1965)

Metsähallitus.

Ca:36 Metsähallituksen istuntojen pöytäkirjat (1965 - 1965)

Metsähallitus.

Ca:37 Metsähallituksen istuntojen pöytäkirjat (1966 - 1966)

Metsähallitus.

Ca:38 Metsähallituksen istuntojen pöytäkirjat (1966 - 1966)

Metsähallitus.

Ca:39 Metsähallituksen istuntojen pöytäkirjat (1967 - 1967)

Metsähallitus.

Ca:40 Metsähallituksen istuntojen pöytäkirjat (1967 - 1967)

Jyväskylän maakunta-arkisto

Metsähallitus. Jyväskylän hoitoalue. Luonnonsuojelusuunnitelmat (1968 - 1981) (Tähän kuuluvat seuraavaksi mainitut kansiot kansallispuistoihin ja luonnonsuojeluun liittyen)

JKL hoitoalue Isojärven kansallispuistohanke (Kuhmoinen) 1977-79

JKL hoitoalue. Rutajärven-Haapasuon kansallispuiston perustamissuunnitelma (Leivonmäki) 1973-76

JKL hoitoalue. Kansallispuistojen perustamista koskevia asiakirjoja 1973-80

JKL hoitoalue. Luonnonsuojelua ja maisemanhoitoa koskevia asiakirjoja 1969-77

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneiden kirjeiden diaarit 1970 – 1971

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneiden kirjeiden diaarit 1971 – 1973

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneiden kirjeiden diaarit 1973 – 1975

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneiden kirjeiden diaarit 1975 – 1977

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneiden kirjeiden diaarit 1978 – 1979

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneiden kirjeiden diaarit 1980 – 1980

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneiden kirjeiden diaarit 1981 – 1981

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneiden kirjeiden diaarit 1982 – 1983

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneet kirjeet 1970–1979

Metsähallituksen Jyväskylän hoitoalueen arkisto. Saapuneet kirjeet 1978–1988

Metsähallituksen Saarijärven hoitoalueen arkisto:

Saarijärven ha: Pyhähäkin valtionpuiston maanhankinta v. 1946-1960

Metsähallituksen Saarijärven hoitoalueen arkisto. Hakkuukiellot (1946-1966)

Saarijärven ha. Aluemetsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1952-1979.

Maan kunnostamissuunnitelmat (1979-1979)

Metsän lannoitukseen liittyvät asiakirjat 1965-1979.

Lannoitusmäärät 1965-1979

Metsähallituksen Kivijärven hoitoalueen arkisto. Erikoismetsiin liittyvät asiakirjat (1954 – 1976)

8.b. Luonnonsuojelu viitat ym. Hg b

Luonnonsuojelu ja ulkoilu. – Uusi kansio.

Luonnonsuojelu, ulkoilu –kirjelmiä ym.

Erikoismetsien kortisto

Erikoismetsät

Erikoismetsät ja luonnon muistomerkit (Hga Erikoismetsät)

Eaa 22. Metsähallituksen Kivijärven hoitoalueen arkisto. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet (1956-1958)

Eaa 23 Kivijärven aluemetsänhoitajan arkisto. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1959-1960

Eaa 24. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1961-1962.

Eaa 25. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1963-1965

Eaa: 26. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet (1966-1967)

Eaa: 27. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1968-1969.

Eaa: 28. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1970.

Eaa: 29. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1971.

Eaa:30. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1972.

Eaa:31. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1973.

Eaa:32. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1974.

Eaa: 33. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1975.

Eaa: 34. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1976.

Eaa:35. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1977.

Eaa: 36. Metsänhoitajalle saapuneet kirjeet 1978.

Painetut lähteet:

Kansallispuistokomitean mietintö 1953

Kansallispuistokomitean mietintö 1976

Lähdekirjallisuus

Arnold, David. The Problem of Nature. Environment, Culture and European Expansion. Blackwell Publishers, 1996.

Borg, Pekka. Herättäjät, tulenkantajat ja muutoksentekijät: luonnonsuojelun voimahahmot Suomessa. Pilot-kustannus 2008.

Borg, Pekka; Ormio, Hannu. Perustiedot kansallispuistoista : ihanteet ja käytäntö. WSOY 1978.

Borg, Pekka. Kansallispuistojen vaikeat vaiheet vastustuksen keskellä. Julkaisussa Terra: Suomen maantieteellisen seuran aikakauskirja 121 (2009). <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jyu.fi/se/t/0040-3741/121/2/kansalli.pdf>

Bowler, Peter J. Ympäristötieteiden historia. Suomentanut Kimmo Pietiläinen. Art House, 1997.

Haikari, Janne. Metsän muuttuva merkitys (1950-2000). Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Ihminen ja metsä – kohtaamisia arjen historiassa. Metsäkustannus Oy, 2012.

Hakala, Harri; Välimäki, Jari. Ympäristön tila ja suojele Suomessa. Gaudeamus, 2003.

Heikkilä, Raimo. Matkailun vaikutukset pohjoisten kansallispuistojen luontoon. Julkaisussa Terra: Suomen maantieteellisen seuran aikakauskirja 121 (2009). <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jyu.fi/se/t/0040-3741/121/2/matkailu.pdf>

Heikkonen, Matti. Vastalause nykyajalle. Näkökulma yhteiskunnan ja ympäristönsuojelun suhteisiin. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Luonnon ehdoilla vai ihmisten arvoilla? Polemiikka metsien suojelusta 1850-luvulta 1990-luvulle. Atena Kustannus, Jyväskylä, 1997.

Hiekkavirta, Jenni. Kuntapäätäjien luonnonsuojeluasenteet Keski-Suomessa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto, bio- ja ympäristötieteiden laitos, 2006.

Hollsten, Laura. Ympäristöhistoria – monitieteinen näkökulma menneisyyteen. Teoksessa Työkalut riviin. Näkökulmia yleisen historian tutkimusmenetelmiin. Turun yliopiston historian laitos, julkaisuja n:o 43. 1997.

Hughes, J. Donald. Maailman ympäristöhistoria. 2001. Suomentanut Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere 2008.

Kinnunen, Pauliina. Metsää lääkkeeksi maannälkään. Maanhankintalain vaikutus metsien käyttöön sodanjälkeisessä Suomessa. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Metsien pääomat. Metsä taloudellisena, poliittisena, kulttuurisena ja mediailmiönä keskiajalta EU-aikaan. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä, 2005.

Konttinen, Esa; Litmanen, Tapio; Nieminen, Matti; Ylönen, Marja. All shades of green: the environmentalization of Finnish society. SoPhi, Jyväskylän yliopisto, 1999. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/47900>

Koppes, Clayton R. Efficiency, Equity, Esthetics: Shifting Themes in American Conversation. Teoksessa Worster, Donald (toim.) The Ends of the Earth. Perspectives on modern environmental history. Cambridge University Press, 1988.

Laine, Markus; Peltonen, Lasse. Ympäristökysymys ja aseveliaksi. Ympäristön politisoituminen Tampereella vuosina 1959-1995. Väitöskirja, Tampereen yliopisto, 2003.

Laitinen, Erkki. Luontoistaloudesta kaupalliseen metsätalouteen (1850-1950). Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Ihminen ja metsä – kohtaamisia arjen historiassa. Metsäkustannus Oy, 2012.

Lehtinen, Ari Aukusti. Modernization and the Concept of Nature: On the Reproduction of Environmental Stereotypes. Teoksessa Myllyntaus, Timo (toim.); Saikku, Mikko (toim.); Crosby, Alfred W. (alkusanat). Encountering the Past in Nature. Essays in Environmental History. Helsinki University Press, 1999.

Leino-Kaukiainen, Pirkko. Fontainebleausta Rioon. Luonnonsuojeluaate ja metsäluonto. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Luonnon ehdoilla vai ihmisten arvoilla? Polemiikka metsien suojelusta 1850-luvulta 1990-luvulle. Atena Kustannus, Jyväskylä, 1997.

Massa, Ilmo. Ympäristöhistoria tutkimuskohteena. Historiallinen aikakauskirja. Ympäristöhistoria. 4, 1991.

Massa, Ilmo. Pohjoinen luonnonvalloitus. Suunnistus ympäristöhistoriaan Lapissa ja Suomessa. Gaudeamus, 1994.

Merivirta, Kim Antero. Lailla vahvistetut. Erämaat ja niiden suojelu. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Metsien pääomat. Metsä taloudellisena, poliittisena, kulttuurisena ja mediailmiönä keskiajalta EU-aikaan. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä, 2005.

Myllyntaus, Timo. Environment in Explaining History. Teoksessa Myllyntaus, Timo (toim.); Saikku, Mikko (toim.); Crosby, Alfred W. (alkusanat). Encountering the Past in Nature. Essays in Environmental History. Helsinki University Press, 1999.

Myllyntaus, Timo. Ympäristöhistoria – mitä se on? Historiallinen aikakauskirja. Ympäristöhistoria. 4, 1991.

Myllyntaus, Timo. Suomalaisen ympäristöhistorian kehityslinjoja. Historiallinen aikakauskirja. Ympäristöhistoria. 4, 1991.

Myllyntaus, Timo. Methods in Environmental History. Teoksessa Myllyntaus, Timo (toim.) Thinking through the Environment. Green Approaches to Global History. The White Horse Press, 2011.

Mäkelä, Petteri. Koskemattoman luonnon näyteikkunat. Lakisääteiset luonnonsuojelualueet valtion mailla. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Luonnon ehdoilla vai ihmisten arvoilla? Polemiikka metsien suojelusta 1850-luvulta 1990-luvulle. Atena Kustannus, Jyväskylä, 1997.

Nikkilä, Lea-Elina. Leivonmäen kansallispuisto : keskisuomalaisen luonnon pikkujättiläinen. Seuna 2012.

Paloniemi, Riikka. Luonnonsuojelu arjessa : maanomistajien näkemyksiä ja kokemuksia yksityismaiden tilapäisestä luonnonsuojelusta ja sen uudistumisen prosessista. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, bio- ja ympäristötieteiden laitos, 2008.

Parpola, Antti; Åberg, Veijo. Metsävaltio: Metsähallitus ja Suomi 1859–2009. Metsähallitus (julkaisija) ja Edita (kustantaja). Helsinki, 2009.

Parpola, Antti. ”Uinuvat metsävaramme käytön piiriin”. Valtionmetsien käytön suuri murros 1939-1970. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2014.

Pekurinen, Mika. Elämää metsässä ja metsästä. Metsäkonfliktien kahdet kasvot. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Luonnon ehdoilla vai ihmisten arvoilla? Polemiikkia metsien suojelusta 1850-luvulta 1990-luvulle. Atena Kustannus, Jyväskylä, 1997.

Pekurinen, Mika. Piipunpääpolitiikasta ympäristöjärjestelmiin. Ympäristökysymykset Suomen metsäteollisuudessa. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Metsien pääomat. Metsä taloudellisena, poliittisena, kulttuurisena ja mediailmiönä keskiajalta EU-aikaan. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä, 2005.

Perttula, Minttu. Suomen kansallispuistojärjestelmän kehittyminen 1960- ja 1990-luvuilla ja U.S. National Park Servicen vaikutukset puistojen hoitoon. Metsähallitus, Vantaa 2006.

Petulla, Joseph M. American Environmental History. Second edition. Macmillan Publishing Company, New York, 1988.

Puhakka, Riikka. Kansallispuistot murroksessa : tutkimus luonnonsuojelun ja matkailun tavoitteiden kohtaamisesta. Väitöskirja. Joensuun yliopisto, yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta, 2007.

Puhakka, Riikka; Rytteri, Teijo. Johdanto : katse kansallispuistoihin. Julkaisussa Terra: Suomen maantieteellisen seuran aikakauskirja 121 (2009).
<http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jyu.fi/se/t/0040-3741/121/2/johdanto.pdf>

Roiko-Jokela, Heikki. Arvot ja edut ristiriidassa. Kiistoja valtion metsistä: Hattuvaara, Kessi, Murhijärvi, Talaskangas-Sopenmäki, Porkkasalo. Minerva 2003.

Roiko-Jokela, Heikki. Metsäluonnon ja ihmisen vuorovaikutus. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Moni-ilmeinen metsä. Mielikuvia, asenteita ja arvoja metsistä ja niiden käytöstä. Historian laitos & Kopijyvä Oy, 2000.

Roiko-Jokela, Heikki. Metsät – tuotannon turvaaja vai suojeltava pääoma? Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Metsien pääomat. Metsä taloudellisena, poliittisena, kulttuurisena ja mediailmiönä keskiajalta EU-aikaan. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä, 2005.

Roiko-Jokela, Heikki. Luonnonsuojelualueet (tietolaatikko). Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Ihminen ja metsä – kohtaamisia arjen historiassa. Metsäkustannus Oy, 2012.

Roiko-Jokela, Heikki. Metsäkiistat (tietolaatikko). Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Ihminen ja metsä – kohtaamisia arjen historiassa. Metsäkustannus Oy, 2012.

Ruuskanen, Esa; Väyrynen, Kari. Ympäristöhistorian historiankäsitteistä. Teoksessa Väyrynen, Kari; Pulkinen, Jarmo (toim.). Historian teoria. Lingvistikäsitteistä mahdolliseen historiaan. Vastapaino, Tampere, 2016.

Rytteri, Teijo. Metsän haltija: metsähallituksen yhteiskunnallinen vastuu vuosina 1859-2005. Suomen tiedeseura 2006.

Rytteri, Teijo. Metsätalouden arvot ja oikeutus. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) Metsien pääomat. Metsä taloudellisena, poliittisena, kulttuurisena ja mediailmionä keskiajalta EU-aikaan. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä, 2005.

Saikku, Mikko. Ympäristöhistoria Yhdysvalloissa. Historiallinen aikakauskirja. Ympäristöhistoria. 4, 1991.

Simmons, I.G. Environmental History. A Concise Introduction. New perspectives on the past. Blackwell, 1993.

Väyrynen, Kari. Luonnosta ympäristöön: Luontosuhteemme aate- ja käsitehistoriaa. Teoksessa Myllykangas, Mikko; Pietikäinen, Petteri (toim.). Ajatusten lähteillä. Aatteiden ja oppien historiaa. Gaudeamus, 2017.

Worster, Donald. Doing Environmental History (Appendix). Worster, Donald (toim.) The Ends of the Earth. Perspectives on modern environmental history. Cambridge University Press, 1988.

Worster, Donald. Nature's Economy. A History of Ecological Ideas. Cambridge University Press, 1977.

Worster, Donald. The Wealth of Nature. Environmental history and the ecological imagination. Oxford University Press, 1994.

Worster, Donald. Living in Nature: Biography and Environmental History. Teoksessa Myllyntaus, Timo (toim.) Thinking through the Environment. Green Approaches to Global History. The White Horse Press, 2011.

Internetlähteet

Ympäristöministeriön internetsivujen kansallispuistot osio:

<http://www.ym.fi/fi->

[FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Luonnonsuojelualueet/Kansallis_ja_luonnonpuistot](http://www.ym.fi/fi-)

<http://www.luontoon.fi/kansallispuistojemmehistoriaa>

Metsähallituksen luontoon.fi –sivusto esittelee kansallispuistoja ja hieman myös niiden historiaa.

<http://www.luontoon.fi/pyha-hakki/historia>

<http://www.luontoon.fi/salamajarvi>

<http://www.luontoon.fi/isojarvi/historia>

<http://www.luontoon.fi/kansallispuistot>

Metsähallituksen kansallispuistotaulukoita:

<http://www.metsa.fi/kansallispuistotaulukot>

<http://www.metsa.fi/kansallispuistotaulukot>

Rakennuslaki: 370/1958

<http://finlex.fi/fi/laki/alkup/1958/19580370>

Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096

[http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096?search\[type\]=pika&search\[pika\]=kansallispuisto](http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096?search[type]=pika&search[pika]=kansallispuisto)